

Intelligent regulering af dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger

Munksgaard, Lene; Sørensen, Jan Tind; Forkman, Björn; Houe, Hans

Published in:
Dyrevelfærd i Danmark 2014

Publication date:
2014

Document version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Munksgaard, L., Sørensen, J. T., Forkman, B., & Houe, H. (2014). Intelligent regulering af dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger. I *Dyrevelfærd i Danmark 2014: med resultater fra Velfærdskontrollen i 2013* (s. 51-59). Fødevarestyrelsen.

2014

DYREVELFÆRD I DANMARK

MED RESULTATER FRA
VELFÆRDSKONTROLLEN I 2013

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Fødevarestyrelsen

2014

DYREVELFÆRD I DANMARK

VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRD

Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Fødevarestyrelsen

	FORORD	4
	1 Videntcenter for Dyrevelfærd 2013 – og et kig ind i 2014	6
	2 Løsgående søer	14
	3 Nulpunktsundersøgelsen i kvægbesætninger i 2013	18
	4 TEMA Undervisning i dyrevelfærd – mange veje at gå	24
	5 TEMA Selektiv avl af racehunde og -katte	36
	6 TEMA Intelligent regulering af dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger	50
	7 TEMA Myndighedernes kontrol med dyrevelfærd i 2013 og fremover	60
	FAKTA Veterinærforlig II: Status på projekt Velfærdsindeks	68
	FAKTA Veterinærforlig II: Status på projekt Transportegnethed	70
	FAKTA Slagtning og aflivning af dyr	72
	FAKTA Cirkusdyr i Danmark – regler og kontrol	74
	FAKTA Dyrevelfærdskontrollens samlede resultater i 2013	78
	FAKTA I hvor mange besætninger blev loven ikke overholdt i 2013?	79
	FAKTA Hvordan fordelte sanktionerne sig i 2013?	80
	FAKTA Den danske dyrebestand 2013: antal dyr, besætninger og slagtede dyr	81
	FAKTA Fødevarestyrelsens kampagner om dyrevelfærd i 2013	82
	FAKTA Læseguide til tabeller	84
	8 TABELLER Velfærdskontrol – besætninger, transport og slagterier	86
	APPENDIKS 1-5 Aktiviteter i ViD, status for ViD-projekter, bestemmelser på dyrevelfærdsområdet, metode for dataopgørelse, offentlige dyrevelfærds kontakter	120

FORORD

Hermed præsenteres rapporten "Dyrevelfærd i Danmark 2014". Rapporten giver et indblik i, hvad dyrevelfærd er, og hvordan der arbejdes med emnet på universiteter og hos myndigheder. Derudover indeholder rapporten resultaterne af myndighedernes dyrevelfærdskontrol i 2013.

Fødevarestyrelsens Videntcenter for Dyrevelfærd (ViD) har i foråret 2014 fungeret som redaktion i forbindelse med udarbejdelse af rapporten "Dyrevelfærd i Danmark 2014", der består af data- og tekstbidrag fra Fødevarestyrelsen, Københavns Universitet og Aarhus Universitet. Du kan læse mere om indholdet i rapporten nedenfor.

ViD's aktiviteter i 2013 og 2014 er beskrevet i rapportens første afsnit, "Videntcenter for Dyrevelfærd 2013 – og et kig ind i 2014", som også beskriver, hvordan ViD er organiseret, de væsentligste aktiviteter i ViD's regi i det forløbne år, og hvad der sker i 2014.

Dernæst sættes der fokus på emnet løsgående søer, hvor ny og kommende lovgivning skal sikre, at søer kommer til at gå løse i størstedelen af deres liv i stalden. Nulpunktsundersøgelsen i kvægbesætninger i 2013 beskrives med udvalgte væsentlige resultater i det efterfølgende tekstafsnit.

I den øvrige del af rapporten belyser forskere og myndigheder forskellige aktuelle temaer inden for dyrevelfærd.

Under temaet "Undervisning i dyrevelfærd" giver Inger An-

neberg og Mette Vaarst fra Aarhus Universitet et indblik i, hvordan og hvem der undervises i dyrevelfærd i Danmark. Artiklen byder også på et kig ud over Danmarks grænser til et par initiativer med fokus på, hvordan skolebørn kan lære mere om dyrevelfærd.

Temaet "Selektiv avl af racehunde og -katte" behandles af Peter Sandøe, Iben Meyer og Merete Fredholm fra Københavns Universitet og Helle Proschowsky fra Dansk Kennel Klub. Artiklen ser nærmere på de velfærds-mæssige og etiske problemstillinger, der opstår som følge af måden, hvorpå racehunde og -katte påvirkes gennem selektiv avl.

Temaet "Intelligent regulering af dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger" er forfattet af Lene Munksgaard og Jan Tind Sørensen fra Aarhus Universitet samt Hans Houe og Björn Forkman fra Københavns Universitet. Heri drøftes, hvorvidt dyrebaserede mål kan erstatte rammekrav som vejen frem til at forbedre dyrevelfærden i danske kvægbesætninger.

Velfærdskontrollens infrastruktur i Danmark beskrives af Fødevarestyrelsen i afsnittet "Myndighedernes kontrol med dyrevelfærd i 2013 og fremover". Det omfatter primært den

den velfærdskontrol, myndighederne foretog i besætninger med landbrugsdyr eller heste, kontrollen med dyretransporter og på slagterier samt de særlige tematiske kontroller på dyrevelfærdsområdet. I afsnittet beskrives desuden det nye koncept for velfærdskontrollen, som er trådt i kraft i 2014, og andre nye initiativer af betydning for dyrevelfærd i Danmark.

Rapporten indeholder derudover en række tabeller med resultaterne af myndighedernes velfærdskontrol i 2013 opdelt på dyreart og kontroltype.

De samlede resultater af velfærdskontrollen i 2013 er beskrevet i tabelform og i diagrammer på to faktasider, der beskriver, hvor stor en andel af de kontrollerede besætninger der ikke overholdt lovkravene på dyrevelfærdsområdet, samt fordelingen af sanktionstyper. Fødevarestyrelsens kampagner på dyrevelfærdsområdet er ligeledes beskrevet på en faktaside.

Rapportens øvrige faktasider sætter i år fokus på emnerne:

- Veterinærforlig II: Status på projekterne Velfærdsindeks og Transportegnethed

- Slagtning og aflivning af dyr
- Cirkusdyr i Danmark

I rapportens appendikser findes oversigter over ViD's aktiviteter i 2013, relevant lovtekst på dyrevelfærdsområdet, en beskrivelse af, hvordan data til rapporten er udtrukket fra Fødevarestyrelsens databaser, samt en liste over offentlige dyrevelfærdskontakter.

Det er redaktionens håb og ønske, at alle med interesse og virke inden for dyrevelfærd vil finde nyttig information i rapporten, og at den giver lyst til at læse mere om dyrevelfærd generelt og om ViD's arbejde på Fødevarestyrelsens hjemmeside, www.fvst.dk.

Det bemærkes for en god ordens skyld, at de bidrag til rapporten, som er udarbejdet af eksterne bidragydere, er udtryk for forfatterens meninger og vurderinger, og at bidragene ikke nødvendigvis afspejler Fødevarestyrelsens synspunkter.

Videncenter for Dyrevelfærd, Fødevarestyrelsen

1

VIDENCENTER FOR
DYREVELFÆRD 2013
– OG ET KIG IND I 2014

Videncenter for Dyrevelfærd (ViD) satte med sin 2013-konference fokus på, hvordan dyrevelfærd kan påvirkes af relationen mellem dyr og mennesker. Året 2013 bød også på fire nye ViD-projekter og en dyrevelfærdsrapport og blev rundet af med udnævnelsen af Dan Jørgensen (S) som ny fødevareminister. 2014 står for alvor i dyrevelfærdens tegn med en række initiativer, der skal forbedre dyrevelfærden hos såvel produktionsdyr som selskabsdyr.

AF VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRDS SEKRETARIAT

HVAD ER VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRD?

Videncenter for Dyrevelfærd (ViD) er et samarbejde mellem myndigheder og forskere, der skal bidrage til forbedring af dyrevelfærden i Danmark. Finansieringen af ViD sker indtil 2016 via veterinærforliget, der blev indgået af samtlige partier i Folketinget den 2. november 2012.

ViD har til formål at bidrage til at forbedre dyrevelfærden i Danmark ved at:

- Indsamle og formidle viden om dyrevelfærd i Danmark.
- Igangsætte forskningsprojekter på dyrevelfærdsområdet.
- Skabe netværk i ind- og udland.

ViD formidler viden om dyrevelfærd på flere platforme:

- En årlig konference.
- En årlig dyrevelfærdsrapport, som bl.a. indeholder resultaterne fra det foregående års kontrol med dyrevelfærd og tematekster om aktuelle dyrevelfærdsemner.
- ViD's nyhedsbrev, som udsendes minimum fire gange årligt.
- ViD's sider under Fødevarestyrelsens hjemmeside, www.fvst.dk.

→ Læs mere om ViD's aktiviteter i 2013 i Appendiks 1.

SÅDAN ER VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRD ORGANISERET

ViD'S STYREGRUPPE træffer de overordnede beslutninger om, hvilke indsatsområder videncentret skal fokusere på, og hvilke projekter der skal igangsættes i videncentrets regi.

ViD's styregruppe består af:

- **Per Henriksen**, veterinærdirektør i Fødevarestyrelsen
- **Charlotte Vilstrup**, kontorchef i Dyrevelfærd og Veterinærmedicin, Fødevarestyrelsen
- **Karen Lorenzen**, kontorchef for Dyrevelfærdsenheden, Fødevareministeriet.
- **Hans Henrik Dietz**, institutleder ved Institut for Produktionsdyr og Heste, Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet
- **Klaus Lønne Ingvarsen**, institutleder ved Institut for Husdyrvidenskab, Aarhus Universitet

ViD'S SEKRETARIAT, som er placeret i Fødevarestyrelsen, står for den daglige drift af videncentret.

ViD'S PROJEKTGRUPPE organiserer oplæg til projekter, som godkendes af styregruppen. Gennemførelsen af projekter, der igangsættes i ViD's regi, varetages af projektlederne for de enkelte projekter og sker i samarbejde med øvrige relevante projektdeltagere. Projektgruppen arbejder desuden med at indsamle og formidle viden om dyrevelfærd.

Projektgruppen består af ViD's sekretariatsmedarbejdere, forskningsledere fra Aarhus og Københavns Universiteter samt en fuldmægtig fra Fødevareministeriet.

ViD'S INTERESSENTGRUPPE består af repræsentanter for videncentrets primære interessenter, heriblandt landbrugerhvervets organisationer, dyreværnsorganisationer, Rigspolitiet og Den Danske Dyrlegeforening. Formålet med interessentgruppen er sparring omkring behov og ønsker for ViD's arbejde.

ViD'S PROJEKTER PÅ DYREVELFÆRDSOMRÅDET

ViD har i perioden 2010-2014 igangsat i alt 28 projekter på dyrevelfærdsområdet. Nogle af disse projekter er nu afsluttet eller i den afsluttende fase.

I 2013 blev følgende ViD-projekter afsluttet:

- **Sammenhængene mellem økonomi og dyrevelfærd på besætningsniveau.** Københavns Universitet
- **Halthed og trædepudesvidninger hos danske slagtekyllinger.** Københavns Universitet
- **Validering samt kvalitets- og fremtidssikring af velfærdsregistreringer i svinebesætninger.** Københavns Universitet
- **Udpegning af svinebesætninger med bemærkninger ud fra en helhedsorienteret velfærdsvurdering.** Aarhus Universitet og Københavns Universitet
- **Pålidelighed og gyldighed af bidmærker som velfærdsindikator hos mink.** Aarhus Universitet

Se oversigt over alle de projekter, ViD har sat i gang i perioden 2010-2014, i denne rapport's Appendiks 2.

→ Læs mere om alle igangsatte projekter på ViD's sider under www.fvst.dk.

**ViD'S KONFERENCE DEN 21. NOVEMBER 2013 OM
"DYR-MENNESKE-RELATIONEN – HVAD BETYDER DEN FOR DYREVELFÆRDEN?"**

Blandt konferencens 200 deltagere var daværende fødevareminister Karen Hækkerup, dyrevelfærdsforskere fra universiteterne samt repræsentanter fra landbrugsorganisationerne, selskabsdyrenes organisationer, Hestens Værn, Den Danske Dyrlægeforening, Rigspolitiet og dyreværnsorganisationerne.

INDLÆG VED KONFERENCEN:

- **Animal Welfare, Public Trust, and Professional Animal Production**
v/David Fraser, professor, University of British Columbia, Canada
- **Love hurts – om dyr-menneske-relationens betydning for dyrevelfærd**
v/Peter Sandøe, professor, Københavns Universitet
- **Dyr-menneske-forholdets betydning for frygt og aggression hos produktions- og familiedyr**
v/Björn Forkman, professor, Københavns Universitet

- **Dyr-menneske-forholdets betydning for frygt og aggression hos heste**
v/Janne Winther Christensen, forsker, Aarhus Universitet
- **Investigating the Human-Animal Interactions from the Animal's Perspective**
v/Xavier Boivin, etolog, L'Institut National de la Recherche Agronomique (INRA), Frankrig
- **Mink og Menneske – i praksis**
v/Lars Eilertsen, minkavler
- **Ansattes erfaringer med dyrevelfærd i dansk landbrug**
v/Inger Anneberg, antropolog, videnskabelig assistent, Aarhus Universitet

Læs mere om ViD's konference i 2013, download video og PowerPoint-præsentationer, og se posterne med de igangsatte projekter på ViD's sider på www.fvst.dk.

ViD-KONFERENCE 2013. Dyr-menneske-relationen og dens effekt på dyrevelfærd. (Foto: Fødevarestyrelsen)

NY FØDEVAREMINISTER FRA DECEMBER 2013. Dan Jørgensen fra Socialdemokraterne blev udnævnt til fødevareminister i slutningen af 2013. (Foto: Fødevareministeriet)

HVAD SKER DER PÅ DYREVELFÆRDSOMRÅDET OG I ViD I 2014?

2014 – DYREVELFÆRDENS ÅR

I december 2013 fik Danmark ny fødevareminister. Dan Jørgensen (S), som i de foregående ni år havde været medlem af Europa-Parlamentet, afløste Karen Hækkerup (S) på posten.

Siden sin tiltrædelse har Dan Jørgensen arbejdet for at sætte øget fokus på dyrevelfærdsområdet med en række nye tiltag til forbedringer af dyrs velfærd i 2014 og fremover.

De nye initiativer inden for dyrevelfærd omfatter bl.a.:

En handlingsplan for forbedring af svinevelfærd

- Topmødeerklæring fra den 13. marts 2014 underskrevet af fødevareministeren, Landbrug & Fødevarer, detailkæder, dyreværnsorganisationer, Forbrugerrådet og Den Danske Dyrlægeforening.
- Elementer i erklæringen:
 - Større overlevelse blandt smågrise.
 - På sigt skal alle søer gå frit.
 - Stop for kastration af smågrise.
 - Nedbringelse af antallet af halekuperede grise.
 - En styrket indsats mod mavesår hos søer og slagtesvin.
 - Dyrevelfærd indarbejdes i Månegrisprojektet.
 - Større valgmulighed for forbrugerne, når det gælder dyrevelfærd.

→ Læs mere på www.fvm.dk.

Handlingsplanen: Et bedre hundeliv

- Kampagnen "Klar til hund" skal guide folk og familier, der overvejer at købe hund, til en velovervejet beslutning i forhold til at blive hundeejere.
- Et forbud mod salg af hunde på markeder.
- En kommende bestemmelse i Dyreværnsloven om, at avl skal ske på en måde, så det kan forventes, at afkommet vil bevæge sig ubesværet, have et normalt syn, have et godt helbred og uhindret kunne tage føde til sig.
- En informationskampagne skal sikre, at hundekenneler er registreret hos Fødevarestyrelsen, og at de overholder dyreværnsreglerne.

→ Læs mere på www.fvm.dk.

NYT 2014-KONCEPT FOR, HVORDAN ViD MØDER SINE INTERESSETER

ViD afholdt den 17. marts 2014 en heldagsprojektworkshop for sine interessenter. Programmet indeholdt både en tempofyldt gennemgang af de projekter, ViD aktuelt har i gang, og en eftermiddag med gruppearbejde med temaet "Dyrevelfærdens udfordringer og de mulige løsninger". Deltagerne havde på forhånd tilkendegivet, hvilken dyreart de ønskede at drøfte udfordringer og løsninger for.

Formålet med workshoppen var dels at bringe forskere og interessenter tættere sammen og derved skabe nye netværk og grobund for kommende projektideer på tværs af brancher og dels at hente input og inspiration til ViD's fremtidige arbejde med at forbedre dyrevelfærden.

En evaluering af projektworkshoppen viste, at deltagerne havde taget godt imod det nye koncept, og at de generelt følte, at deres forventninger til dagen var blevet indfriet.

NYE ViD-PROJEKTER I 2014 (TABEL 1)

ViD's styregruppe har udvalgt fem projekter til igangsættelse i 2014 (se tabel 1). Projekternes emner ligger inden for hovedtemaerne:

- Kommunikation af dyrevelfærd
- Avl af hunde og katte
- Dyrebaserede mål kontra rammevilkår – hvad giver mest dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger?

Flere af de udvalgte projekter er tværgående og dermed et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Københavns Universitet (se tabel 1).

ViD-KONFERENCE DEN 20. NOVEMBER 2014

I 2014 afholder ViD sin årlige konference den 20. november i København. Der vil løbende blive orienteret om program og tilmelding til konferencen via ViD's nyhedsbrev og hjemmeside.

→ Læs mere om Videncenter for Dyrevelfærd på Fødevarestyrelsens hjemmeside under: http://www.foedevarestyrelsen.dk/Dyr/Dyrevelfaerd/Videncenter_for_dyrevelfaerd

MØDE MED ViD'S INTERESSETER. Ved ViD's projektworkshop i 2014 blev dyrevelfærdens udfordringer og deres mulige løsninger drøftet i grupper bredt sammensat af brancheorganisationer, dyreværnsforeninger, forskere og myndigheder. (Foto: Fødevarestyrelsen)

Tabel 1. Projekter igangsat i regi af Videncenter for Dyrevelfærd i 2014

Projekttitel	Formål	Projektansvarlig institution
Kommunikation om dyrevelfærd på landbrugsskolerne i Danmark	At undersøge, hvilken rolle landbrugsskolerne spiller for formningen af landmænds opfattelse af dyrevelfærd, og hvordan dyrevelfærd vægtes i forhold til andre mål.	Aarhus Universitet (projektleder) og Københavns Universitet
Udvikling og dokumentation af koncept for e-læringsmodul: "(Egen) kontrol af dyrevelfærd i svinebesætninger"	At udvikle et koncept til et interaktivt læringsspil om bl.a. dyrevelfærd i svinebesætninger. Læringsspillet vil kunne medvirke til at sikre mest mulig ensartethed i velfærdskontrollørernes bedømmelse af dyrevelfærd. Spillet vil endvidere give staldpersonale og dyrlæger (-studerende) mulighed for at opøve identificering og håndtering af (potentielt) problematiske dyrevelfærdsforhold.	Københavns Universitet
Avl for forbedret velfærd hos racehunde	At muliggøre forebyggelse af avlsbetingede velfærdsproblemer hos racehunde ved: 1) At undersøge mulighederne for at etablere et system, hvor smådyrspraktiserende dyrlæger i Danmark registrerer sygdomsforekomst hos hunde og deler de registrerede oplysninger med danske forskningsinstitutioner. 2) At undersøge, hvilke holdninger og forventninger hos hvalpekøberne der skaber grobund for avl af hunde med ekstreme træk og deraf følgende øget sygdomsforekomst. Undersøgelsen skal skabe grundlag for valg af virkemidler, der kan tjene til at mindske efterspørgslen efter sådanne hunde.	Københavns Universitet
Halthedsdynamik i danske malkekvægsbesætninger	At afdække dynamikken i forekomsten af halthed blandt danske malkekøer – er få køer halte i lang tid, eller er mange køer halte i kort tid?	Københavns Universitet (projektleder) og Aarhus Universitet
Anvendelse af kliniske registreringer fra sundhedsrådgivningen til løbende overvågning af dyrevelfærd – potentiale og faldgruber	At karakterisere brugbarheden af de obligatoriske kliniske registreringer, der foretages i mælkeleverende kvægsbesætninger tilsluttet sundhedsrådgivningens tilvalgsmodul 2 som indikatorer i en dynamisk monitorering af sundhed og velfærd på besætningsniveau.	Aarhus Universitet (projektleder) og Københavns Universitet

2

LØSGÅENDE
SØER

EU's lovgivning stiller krav om, at drægtige søer og gylte skal holdes løsgående i større eller mindre grupper fra fire uger efter løbning og indtil en uge før faring. Dansk lovgivning går videre end EU's og stiller krav om, at søer er løsgående allerede fra fravænning af pattegrisene, og at gylte er løsgående fra indsættelse i løbeafsnit eller løbestald.

AF FØDEVARESTYRELSEN

Når det ud fra et dyrevelfærds-mæssigt synspunkt er af betydning, at søer og gylte holdes løsgående i større eller mindre grupper, skyldes det især, at dette i modsætning til opstaldning i bokse giver dyrene meget bedre mulighed for bevægelse og for at udføre deres normale sociale adfærd.

EU'S LOVGIVNING OM LØSGÅENDE DRÆGTIGE SØER OG GYLTE SAMT OPHØR AF OVERGANGSPERIODE

Ifølge EU's lovgivning om beskyttelse af svin skal drægtige søer og gylte holdes løsgående i grupper senest fra fire uger efter løbning og indtil en uge før forventet faring. Denne EU-bestemmelse har været i kraft siden 2003, og en tilsvarende dansk bestemmelse har været i kraft siden 1999. Der var både i EU's lovgivning og i dansk lovgivning en overgangsperiode for bygninger, der var taget i brug, da bestemmelsen trådte i kraft. Denne overgangsperiode udløb den 1. januar 2013, således at bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte nu gælder for alle stalde – ikke kun i Danmark, men i hele EU.

INITIATIVER TIL AT SÆTTE FOKUS PÅ OVERGANGSPERIODENS OPHØR

Forud for den 1. januar 2013 blev der både fra myndighedernes og erhvervets side taget en række initiativer med det formål at sætte fokus på overgangsperiodens ophør. Fødevarestyrelsen sendte i januar 2012 et brev til praktiserende

dyrlæger, hvori disse blev opfordret til at vejlede om bestemmelsen i tilfælde, hvor en besætning endnu ikke levede op til de kommende krav. Dyrlægen modtog samtidig et informationsbrev, der kunne udleveres til den besætningsansvarlige. Brevet orienterede om bestemmelsen, om overgangsperiodens udløb og om forventet sanktion ved manglende overholdelse efter 1. januar 2013. Det blev gjort klart, at den sanktion, der som udgangspunkt kunne påregnes, hvis det ved en velfærdskontrol blev konstateret, at bestemmelsen ikke var overholdt, ville være politianmeldelse. Kontrollører, der gennemførte velfærdskontrol i 2013, blev instrueret om at informere besætningsansvarlige på lignende måde. Der har endvidere løbende været dialog med svinebranchen v/ Videncenter for Svineproduktion for at følge situationen. Dialogen blev i september 2012 forstærket med nedsættelse af en arbejdsgruppe, der fulgte situationen tæt.

Mod slutningen af 2012 var der indikationer på, at ikke alle sobesætninger ville opfylde bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte fra den 1. januar 2013. For at få et indtryk af situationen på dette tidspunkt gennemførte Fødevarestyrelsen en rundringning til en repræsentativ stikprøve af landets sobesætninger. Rundringningen viste, at 6 % af de adspurgte ikke forventede at kunne overholde bestemmelsen den 1. januar 2013. Godt 78 % af disse forventede dog at være på plads inden for de første fire måneder af 2013.

ÅBNINGSSKRIVELSE FRA EU-KOMMISSIONEN GRUNDET MANGLENDE REGELEFTERLEVELSE

Det kunne kort efter årsskiftet konstateres, at der i en række andre EU-lande var et større eller mindre antal sobesætninger, der heller ikke overholdt bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte. EU-Kommissionen tog denne manglende regelefterlevelse meget alvorligt, og i februar blev ni lande, herunder Danmark, gennem en åbningsskrivelse opfordret til at træffe foranstaltninger for at rette op på situationen.

En åbningsskrivelse er første skridt mod en traktatkrænkelssag. Det danske svar på åbningsskrivelsen indeholdt en beskrivelse af EU-bestemmelsens gennemførelse i dansk ret, af de initiativer, der var iværksat forud for 1. januar 2013, og af den kontrol, der ville blive gennemført i 2013, herunder forventede sanktioner ved manglende overholdelse af bestemmelsen. Det blev konkluderet, at der efter de danske myndigheders opfattelse både før og efter 1. januar 2013

havde været iværksat en særdeles aktiv, god og målrettet indsats for at sikre overholdelse af bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte.

Det var derfor beklageligt, at ikke alle danske sobesætninger kunne overholde bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte ved overgangsperiodens udløb. Efterlevelse af bestemmelsen blev fundet væsentlig både af hensyn til dyrevelfærden, og fordi en manglende efterlevelse skaber ulige konkurrencevilkår over for de producenter, der efterlever bestemmelsen. En aktiv indsats på området blev derfor fortsat både fra myndighedsside og fra erhvervsside.

FOKUS PÅ SOBESÆTNINGER I 2013-VELFÆRDSKONTROLLEN

Fødevarestyrelsen havde særligt fokus på sobesætninger i forbindelse med basis- og prioriteret velfærdskontrol i 2013. Derudover blev der gennemført en kampagne rettet mod

bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte (se fak-taside om Fødevarestyrelsens kampagner om dyrevelfærd). Det betød, at der blev gennemført kontrol i væsentligt flere sobesætninger end i tidligere år. Ved basis- og prioriteret kontrol blev der i både februar og marts fundet tre besætninger, der på kontroltidspunktet endnu ikke helt levede op til bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte. Dette skete dog kort tid efter kontrollen, hvorfor der alene blev givet indskærpelser. Ved kampagnen blev der fundet fire besætninger, der i større eller mindre omfang ikke levede op til bestemmelsen.

Den sidste af disse fire besætninger blev fundet ved en kontrol i juni. Ved udgangen af august levede de tre af besætningerne op til bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte. På den baggrund blev det primo september estimeret, at 99,7 % af danske besætninger levede op til bestemmelsen. Omkring 1. december var den sidste besætning på plads, og det kunne estimeres, at alle danske besætninger på det tidspunkt levede op til bestemmelsen. De initiativer, svinebranchen tog i 2013, støttede i høj grad dette estimat.

BRANCHENS FOKUS PÅ SOBESÆTNINGER

Svinebranchen v/Videncenter for Svineproduktion tog ansvar for situationen og iværksatte initiativer, der medvirkede til at sætte fokus på vigtigheden af, at alle danske besætninger levede op til bestemmelsen. Der blev således fra branchens side taget kontakt til alle sobesætninger under Danish-produktstandarden, der omfatter mere end 95 % af den danske svineproduktion. Kontakten skete dels gennem kontrol dels gennem udsendelse af tro og love-erklæringer i juni 2013. Der blev herved fundet to besætninger, der ikke overholdt bestemmelsen om løsgående drægtige søer og gylte, og som heller ikke var i gang med ombygning.

DANMARK FRIKENDT I FEBRUAR 2014

Kommissionen blev i september 2013 orienteret om status, og i december 2013 fik Kommissionen tilsendt dokumentation for de kontroller, der var gennemført, og for resultatet heraf. Dette betød, at Kommissionen i februar 2014 lukkede sagen mod Danmark.

NY LOVGIVNING BETYDER, AT DANSKE SØER OG GYLTE BLIVER LØSGÅENDE I 80 % AF DERES LIV FRA 2015

I efteråret 2013 fremsatte fødevareministeren et forslag om ændring af lov om indendørs hold af drægtige søer og gylte (L88). Lovforslaget blev fremsat på baggrund af en anbefaling fra Arbejdsgruppen om hold af svin i arbejdsgruppens rapport "Arbejdsgrupperapport om hold af svin, december 2010". Formålet var at sikre bedre dyrevelfærd for søer og gylte, der holdes indendørs til landbrugsformål. Lovforslaget blev vedtaget i januar 2014.

Lovændringen betyder, at der indføres en bestemmelse om, at søer og gylte skal være løsgående i grupper i en større del af deres liv end det, der følger af EU's lovgivning. Konkret betyder det, at søer skal være løsgående, allerede fra pattegrisene fravænnens. Tilsvarende skal gylte være løsgående, allerede fra de indsættes i stald eller staldafsnit med henblik på løbning.

Den nye danske bestemmelse indebærer, at søerne er løsgående i ca. 80 % af deres produktive liv, mens de ifølge EU-lovgivningen kun vil være løsgående i ca. 55 % af deres produktive liv.

Bestemmelsen gælder fra den 1. januar 2015 for nye staldbygninger eller staldbygninger, hvor der er foretaget større ombygning. Fra den 1. januar 2035 gælder bestemmelsen alle staldbygninger.

3

NULPUNKTS-
UNDERSØGELSEN I
KVÆGBESÆTNINGER
I 2013

Overholdelse af dyrevelfærdslovgivningen kontrolleres bl.a. i besætninger udpeget baseret på risiko for velfærdsproblemer. For at give et mere repræsentativt billede af forekomsten af lovovertrædelser gennemførte Aarhus Universitet i 2013 en nulpunktsundersøgelse for Fødevarestyrelsen i en tilfældig stikprøve af danske malkekvægs- og slagtekalvebesætninger med mindst 10 dyr.

AF TORBEN WERNER BENNEDSGAARD, MARGIT BAK JENSEN OG JAN TIND SØRENSEN, INSTITUT FOR HUSDYRVIDENSKAB, AARHUS UNIVERSITET

Nulpunktsundersøgelsen i kvægbesætninger giver et aktuelt billede af forekomsten af overtrædelser og vil kunne danne udgangspunkt for analyse af udviklingen i overholdelsen af lovgivningen ved gentagne undersøgelser med sammenlignelige udvælgelseskriterier.

HVORDAN FOREGIK KONTROLLEN?

Ved nulpunktsundersøgelsen blev 213 malkekvægsbesætninger og 137 slagtekalvebesætninger tilfældigt udpeget og kontrolleret af Fødevarestyrelsens kontrollører i perioden april – august 2013. Ved kontrolbesøget blev opstaldning, pasning og dokumentation af besætningernes dyr gennemgået ud fra de tjeklister, som også benyttes ved den risikobaserede kontrol af velfærdslovgivningen. Tjeklisten indeholder samtlige punkter i den gældende dyrevelfærdslovgivning vedrørende kvæg. Tjeklisterne er opdelt i krav for kalve under 6 måneder og krav for kreaturer over 6 måneder. Denne opdeling er også benyttet i opgørelsen af nulpunktsundersøgelsen.

HVAD VISTE NULPUNKTSUNDERSØGELSEN FOR KVÆG?

Undersøgelsen viste, at 18 % (38/213) af de udpegede malkekvægsbesætninger og 12 % (16/137) af slagtekalvebesætningerne havde mindst én anmærkning (indskærpelse, påbud eller politianmeldelse) for manglende overholdelse af dyrevelfærdslovgivningen (se tabel 2).

Samlet set betød det, at der var 16 % $((38+16)/(213+137))$ af kvægbesætninger, der fik mindst én anmærkning ved nulpunktsundersøgelsen.

Til sammenligning fik henholdsvis 24 %, 13 % og 15 % af kvægbesætningerne udpeget til den risikobaserede velfærdskontrol i 2011, 2012 og 2013 mindst én anmærkning.

I 1,4 % af slagtekalvebesætningerne og i 2,0 % af malkekvægsbesætningerne blev der givet mere end to anmærkninger. De fleste anmærkninger var indskærpelser, men i én slagtekalvebesætning og 11 malkekvægsbesætninger blev

Tabel 2. Fordeling af sanktionstype – indskærpelse, påbud og politianmeldelse – for 137 slagtekalvebesætninger og 213 malkekvægsbesætninger udvalgt tilfældigt til kontrol i forbindelse med nulpunktsundersøgelsen

Anmærkningstype	MALKEKVÆGSBESÆTNINGER		SLAGTEKALVEBESÆTNINGER	
	Antal besætninger ¹	% besætninger	Antal besætninger ¹	% besætninger
Ingen anmærkninger	174		121	
Indskærpelse	30	14	16	12
Påbud	11	5	1	0,7
Politianmeldelse	1	0,5	0	0
Overtrædelse ²	39	18 ²	16	12 ²
Antal anmærkninger				
1 anmærkning	26	12	12	9
2 anmærkninger	9	4	2	1,4
3 eller flere anmærkninger	4	2	2	1,4

¹ Besætningerne er kun registreret én gang pr. overtrædelsestype (indskærpelse, påbud eller politianmeldelse), selv om de har fået flere overtrædelser for den pågældende overtrædelsestype.

² Enten indskærpelse, påbud eller politianmeldelse eller en kombination heraf. Da besætninger er registreret separat for hver overtrædelsestype, summerer de tre overtrædelsestyper op til mere end totalen.

der givet påbud, og i én malkekvægsbesætning blev der desuden foretaget politianmeldelse.

Fordelingen af indskærpelser, påbud og politianmeldelser er vist i tabel 2, mens en oversigt over indskærpelser, påbud og politianmeldelser for kalve under 6 måneder er vist i tabel 3, og en tilsvarende oversigt for kreaturer over 6 måneder er vist i tabel 4.

MANGLENDE VAND OG SOCIAL KONTAKT TIL KALVE
For kalve under 6 måneder var de to hyppigste overtrædelser, at kalve ældre end 2 uger ikke havde adgang til en

tilstrækkelig mængde frisk vand (4 % af besætningerne ((10+3)/(170+114))), og at kalve i enkeltbokse ikke kunne se og røre andre kalve (4 % af besætningerne ((12+0)/(170+114))). I 2,5 % af besætningerne ((5+3)/(170+114)) var én eller flere kalve ældre end 8 uger opstaldet i enkeltbokse trods lovmæssigt krav om gruppeopstaldning.

SYGE OG TILSKADEKOMNE DYR FÅR IKKE PASSENDE BEHANDLING

Den hyppigste anmærkning vedrørende kreaturer over 6 måneder var, at syge og tilskadekomne dyr ikke fik passende behandling eller ikke var isoleret. Dette var situationen i

OPSTALDNING AF KALVE. Enkeltbokse til kalve må ikke have massive skillevægge, men skal være forsynet med skillevægge med åbninger, så kalvene har mulighed for at se og røre andre kalve. (Foto: Margit Bak Jensen)

4 % (8) af malkekvægsbesætningerne og 2 % (2) af slagtekalvebesætningerne. For kalve under 6 måneder blev det i 1,5 % (3) af malkekvægsbesætninger og 1,5 % (2) af slagtekalvebesætninger bemærket, at syge og tilskadekomne kalve ikke fik passende behandling eller ikke var isoleret. Andre hyppige anmærkninger vedrørende kreaturer over 6 måneder angik ligeledes management af syge dyr. Således blev det i 2 % (3) af slagtekalvebesætningerne indskærpet, at besætningen ikke var tilset af en dyrlæge inden for det seneste år, som det kræves, mens der i 3 % (4) af slagtekalvebesætningerne og 1 % (2) af malkekvægsbesætningerne fandtes mangler i registreringen af medicinsk behandling.

I 1 % (3) af besætningerne blev der givet anmærkning for, at dyrene ikke havde et rent og tørt leje, og i 1,5 % (5) af besætningerne for, at stald eller inventar ikke var tilstrækkeligt ren(t).

KONKLUSION

De hyppigst fundne overtrædelser i nulpunktsundersøgelsen vedrørte manglende vand og social kontakt til kalve samt management af syge dyr. Disse overtrædelser har også været blandt de hyppigst forekommende i de seneste års risikobaserede velfærdskontroller.

Tabel 3. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser vedr. kalve givet for udvalgte overtrædelser i de 209 malkekvægsbesætninger og de 123 slagtekalvebesætninger, der havde kalve under 6 måneder

	MALKEKVÆGSBESÆTNINGER				SLAGTEKALVEBESÆTNINGER			
	Indskær- pelser	Påbud	Politian- meldelser	Anmærk- ninger (i alt i %)	Indskær- pelser	Påbud	Politian- meldelser	Anmærk- ninger (i alt i %)
Ingen anmærkninger				171 (82)				114 (93)
Personale, management og tilsyn								
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt	1	0	0	1 (0,5)				
Syge/tilskadekomne dyr får ikke passende pleje/behandling	2	1	0	3 (1,5)	1	1	0	2 (1,5)
Staldindretning og pladsforhold								
Kalve > 8 uger opstaldes i enkeltboks	2	2	1	5 (2,5)	3	0	0	3 (2,5)
Kalve i enkeltbokse kan ikke se og røre andre kalve	7	5	0	12 (6)				
Arealkrav for flokvis opstaldning af kalve er ikke opfyldt	2	1	0	3 (1,5)	1	0	0	1 (1)
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø								
Lejearealet er ikke bekvemt, rent og tørt	0	1	0	1 (0,5)	1	0	0	1 (1)
Stalden holdes ikke ren og hygiejnisk	3	0	0	3 (1,5)	1	0	0	1 (1)
Rum/materialer må ikke være skadelige for dyr	0	1	0	1 (0,5)				
Foder og vand								
Kalve > 2 uger har ikke adgang til tilstrækkelig mængde frisk vand	9	1	0	10 (5)	3	0	0	3 (2,5)

Tabel 4. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser vedr. kreaturer givet for udvalgte overtrædelser i 213 malkekvægsbesætninger og 137 slagtekalvebesætninger, der havde kreaturer over 6 måneder

	MALKEKVÆGSBESÆTNINGER				SLAGTEKALVEBESÆTNINGER			
	Indskær- pelser	Påbud	Politian- meldelser	Anmærk- ninger (i alt i %)	Indskær- pelser	Påbud	Politian- meldelser	Anmærk- ninger (i alt i %)
Ingen anmærkninger				202 (95)				125 (91)
Personale, management og tilsyn								
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt – huses og passes ikke i overensstemmelse med deres behov	2	1	0	3 (1,4)	1	0	0	1 (0,7)
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden behandling	3	1	0	4 (1,9)				
Syge dyr bliver ikke om fornødent isoleret i et passende rum med tør og bekvem strøelse	2	2	0	4 (1,9)				
Det erhvervmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge					3	0	0	3 (2,2)
Staldindretning og pladsforhold								
Rum, materialer og udstyr kan være skadelige (kan f.eks. have skarpe kanter/spidse fremspring)	0	1	0	1 (0,5)				
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø								
Gødning, urin og spildfoder fjernes ikke så ofte, at lugt og tiltrækning af skadedyr forhindres					1	0	0	1 (0,7)
Materialer, der bruges til stalde, bokse og inventar, vurderes skadelige for dyrene og kan ikke rengøres og desinficeres					1	0	0	1 (0,7)
Foder og vand								
Fodring og vanding opfylder ikke fysiologiske og sundhedsmæssige behov	2	0	0	2 (0,9)				
Optegnelser o.lign.								
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	2	0	0	2 (0,9)	4	0	0	4 (2,9)

4

ViD-TEMA
UNDERVISNING I
DYREVELFÆRD
– MANGE VEJE AT GÅ

Dyrevelfærd er "allemandseje" – et emne, som alle har en mening om. Meninger om dyrevelfærd har til dels noget at gøre med vores viden, og vores viden om emnet er altid præget af den kontekst, det indgår i. Både nationalt og i EU-regi er der øget fokus på, hvordan vi kan undervise i dyrevelfærd.

AF METTE VAARST OG INGER ANNEBERG, AARHUS UNIVERSITET

I foråret 2014 verserede en lille film på YouTube om en kinesisk bonde, som lader sine grise springe ud fra en tre meter høj vippe ned i en sø. Bonden mente, at udspringsgrisene gav særligt godt kød (reference 1).

En dansk eventmanager i et lille lokalsamfund syntes, dette så fantastisk ud. Han havde i forvejen fat i en svineproducent med frilandsgrise, som han samarbejdede med om at producere tang som foder, og han fik tv til at interessere sig for sagen. Et "badeland for grise" kunne, mente eventmanageren, blive en stor succes og trække mange folk til. Ideen førte til et indslag i TV2 under overskriften "Grise-badeland måske på vej". Historien om tang var helt tonet ned i indslaget, men badeland for grise-historien blev delt og kommenteret begejstret på Facebook, hvor danskere tilkendegav, at de gerne ville spise grise, der har motioneret i en sø forinden. En række andre medier fulgte trop, f.eks. Ekstra Bladet med overskriften "Badende øffer giver møre bøffer".

De mindst begejstrede var grisene, så vidt man kunne se på det kinesiske YouTube-klip. Man behøver ikke være adfærdsekspert for at se, at dyrene ikke frivilligt bevægede sig op ad en stige til et udspringstårn. De blev tvunget derop af en mand med en kæp, og de havde, når de blev presset til at gå planken ud, intet andet valg end at følge trop og adskilte sig derfor ikke fra industrigrise i al almindelighed. Da filmen blev vist for en dansk svineproducent, rystede hun på hovedet og påpegede straks, at det her ikke var grisenes eget valg.

"Det går vist ikke," sagde hun i tv-indslaget. "Jeg vil gerne være med til, at grise kan gå i vandet, hvis de vælger det frivilligt, f.eks. hvis vi anlægger en lille sø, men det andet er jo tvang."

Vi fortæller historien her, fordi den levende illustrerer, hvor hurtigt vores mange forskellige opfattelser af "god dyrevelfærd" kan foretage en rejse via forskellige medier i dag, og

hvor kompleks viden om og forståelse af dyrevelfærd samtidig er, både nationalt og globalt. De sociale medier giver os mulighed for lynhurtigt at dele hvad som helst – og pludselig bliver grise forstået som dyr, der gerne vil springe ud fra tremetervippen. Vi ser på det, og det ser sjovt og usædvanligt ud, men der er ikke nogen som helst erfaringsmæssig eller videnskabelig dokumentation for, at dyrene nyder det, baseret f.eks. på viden om dyrets adfærd. Samtidig går den danske svineproducent ind i historien og siger nej ud fra et ønske om ikke at påføre grisene tvang.

Den lille film fra YouTube er et af utallige eksempler, hvor vi får dyrene og deres velfærd at se gennem "disneyficerende" briller; vi menneskeliggør dyr og tror, at de nyder det samme som mange af os. Samtidig ser vi dyrevelfærd omformet til ren lovgivning eller til videnskabelige publikationer. Definitioner på, hvad "et acceptabelt niveau for produktionsdyrs velfærd" er i dag, er et komplekst område, som meget få mennesker har en chance eller mulighed for at holde sig orienteret om – og derfor kan det være svært for både børn og voksne at forholde sig kritisk til den viden om emnet, som de ofte kun får serveret gennem medierne.

SKAL DER UNDERVISES I DYREVELFÆRD?

Der er imidlertid stigende interesse for, hvordan dyrevelfærd formidles, både i EU og nationalt. I EU's dyrevelfærdsstrategi er der således under punkt 3.4 nævnt en indsats, som går ud på at *"kommunikere med børn, unge og den almene befolkning for at øge bevidstheden om respekt for dyr og for at fremme ansvarligt ejerskab"*. I 2010 holdt EU også en konference om emnet "First international conference on animal welfare education" (reference 2).

Eksemplet fra vores indledning giver en rigtig god grund til at fokusere på emnet på et videnbaseret og velinformeret

grundlag – så vi f.eks. lærer at tolke dyrenes signaler, så vi kan bedømme, hvad de udtrykker. Det er uundgåeligt, at vi skal træffe en række valg, når vi bedømmer det, vi møder og ser. Derfor kan det være relevant at starte allerede som børn: Hvordan og af hvem kommunikeres dyrevelfærd f.eks. ud til skolebørn, hvis det da overhovedet sker? Hvordan undervises voksne i det, f.eks. dyrlæger? Hvordan indgår det i landbrugsselevers skoledag på landbrugsskolerne?

I Foodculture, august 2012, sagde børne- og undervisningsminister Christine Antorini, at hun ønskede danske børn ud af klasselokalerne og ud i verden for at få et sammenhængende syn på, hvordan samfundet er indrettet. *"Børn skal røre, gøre og føle,"* sagde ministeren og pegede på, at Landbrugets skoletjeneste er *"et fremragende eksempel på, hvordan man kan gøre undervisning konkret for mange elever"* (reference 3).

Dyrevelfærd indskrives her indirekte i en kontekst og en intention om at bringe skolen i tættere kontakt med den omgivende verden. Omgivelserne som læremiddel er et velbeskrevet koncept for undervisere; se f.eks. bogen *"Skolen i virkeligheden"* (reference 4). For at kunne gøre det på en kvalificeret måde, som passer til de enkelte klasser og børnenes alder og udviklingstrin, skal der være materiale til rådighed. Lærerne skal have uddannelse og vejledning i, hvordan de kan bringe emnet på banen, og hvordan det kan diskuteres, så kompleksiteten i emnet kommer i spil.

I denne artikel vil vi beskrive en række eksempler på, hvordan undervisning i dyrevelfærd afhænger af forskellige former for kontekster – uden at vi går i dybden med kvaliteten af former eller materiale. Der vil givetvis være initiativer, modeller og metoder, som vi ikke får nævnt, fordi vi ikke er bekendt med dem. Vi omtaler seks forskellige måder at

ØKODAG 2013. Økodag, hvor økologiske køer lukkes ud på græs, er velbesøgt af børnefamilier fra hele landet. Økodag gennemføres af Økologisk Landsforening og økologiske mejerier. (Foto: Fødevarestyrelsen)

tilnærme sig undervisning i dyrevelfærd (primært hos produktionsdyr), både for børn og voksne. Noget er allerede i spil i undervisningen, mens andet indgår i nye forskningsprojekter:

1. Viden om dyrevelfærd til skolebørn i Danmark, som den formidles gennem skoletjenesten hos Landbrug & Fødevarer.
2. Viden om dyrevelfærd til skolebørn i Østrig – en del af en national strategi.
3. Et eksempel på "formidling af dyras liv" fra Norge.
4. Et eksempel med et e-læringsbaseret kursus til dyrlægestuderende om egenkontrol af dyrevelfærd i svinebesætninger.
5. Kommunikation om dyrevelfærd på landbrugsskoler i Danmark.
6. Et eksempel på en toårig masteruddannelse i vurdering af dyrevelfærd på besætningsniveau.

Dette giver baggrund for en diskussion om perspektiver på undervisning i dyrevelfærd, og hvordan området kan tænkes at udvikle sig i fremtiden. Hvad er der behov for, og hvem har ansvar for at gøre emner om dyrevelfærd tilgængelige og til genstand for diskussion blandt forskellige befolkningsgrupper i Danmark?

VIDEN OM DYREVELFÆRD TIL SKOLEBØRN I DANMARK – SKOLETJENESTEN HOS LANDBRUG & FØDEVARER

I EU-lande som Danmark og Holland eksisterer der ikke nogen national strategi for, at der skal undervises i dyrevelfærd i folkeskolen. Indirekte kan man som lærer dog vælge temaet til, hvis man ønsker det på forskellige klassetrin, f.eks. gennem de mere overordnede læringsmål i biologi i overbygningen eller i natur/teknik i grundskolen. En række lærebogsforlag udgiver således også grundbøger, som lægger

op til, at man også kan behandle emnet dyrevelfærd. Et tilfældigt eksempel er bogen fra GO Forlaget: "Xplore Biologi 8 – Elevbog", hvor man i kapitlet "Jord til bord" lægger op til, at eleverne skal lave en dokumentarfilm om dyrevelfærd. Også "Grundbog A" i Gyldendals store biologisystem BIOS har afsnit om landbrug og introducerer dyrene i landbruget.

Den største danske udbyder af kontakt til landbruget i form af gårdbesøg og supplerende undervisningsmateriale udgøres af en privat aktør, nemlig skoletjenesten hos Landbrug & Fødevarer (reference 3), en erhvervsorganisation for landbruget, fødevare- og agroindustrien. Lignende private aktører med skoletjenester findes f.eks. i Københavns ZOO. Enkelte fødevarevirksomheder fremstiller ligeledes specifikt undervisningsmateriale, som relaterer til de dyr, der danner

grundlag for virksomhedens madproduktion, f.eks. organisationen Dansk Slagtefjerkræ, som med hjemmesiden www.kyllingskolen.dk tilbyder undervisningsmateriale fra 3. til 10. klasse. Virksomheden ARLA har også haft egen skoletjeneste, men den er i dag overtaget af skoletjenesten under Landbrug & Fødevarer. I dag går stort set alle skoleklassers besøg på danske landbrug gennem Landbrug & Fødevarers skoletjeneste, medmindre en lærer laver private aftaler med et landbrug, hvilket også sker.

Landbrug & Fødevarers skoletjeneste har et website, der giver overblik over, hvilke landbrug i Danmark der vil modtage besøg af skoleklasser, og anviser, hvordan man kontakter en landmand og registrerer besøget online. (Grundskolens 0.-10. klasse, ungdomsuddannelserne samt lærerseminarier kan booke besøg via Landbrug & Fødevarers skoletjeneste). Desuden tilbydes en række forskellige undervisningsmaterialer, elektroniske såvel som trykte, enkeltmaterialer såvel som klassesæt, og tilhørende lærervejledning, som alt sammen er tilgængeligt på internettet. Det centrale formål med skoletjenesten er at udbrede kendskabet til fødevarerhvervet – og herunder til en vis grad emnet dyrevelfærd.

Som et særligt tilbud til 4.-6. klassetrin tilbydes en kombination af gårdbesøg og medfølgende klassesæt om henholdsvis koen, grisen og inden længe også minken. Desuden er der instruktioner til både lærere og landmænd om de udfordringer, det kan give at have en skoleklasse på besøg. Det er centralt for tilbuddet til mellemtrinnet, at eleverne tager på besøg efter at have forberedt sig.

De senere år har det gennemsnitlige antal årlige registrerede besøg af skoleelever på danske landbrug ligget på 20.000 elever. Når en 4., 5. eller 6. klasse booker et besøg, modtager klassen et gratis klassesæt med materialer, lige nu

hæfterne "Griseliv og svinekød" og "Koen og mælken" – og et hæfte om mink, "Mink – fra Bording til Beijing", er for nylig udkommet. Skoletjenesten har en aftale med Center for Undervisningsmidler rundt om i landet, så klassesæt leveres direkte til skolerne via dem. Skolerne skal selv betale transport til gårdene. De landmænd, der modtager besøg og registrerer det, får 500 kr. + moms pr. besøg til dækning af udgifter.

Erfaringen i skoletjenesten er, at antallet af besøg i landbrug er skævt fordelt over Danmark. Sjællandske landmænd nær København trækker et stort læs, fordi mange skoleklasser fra København ønsker at benytte sig af tilbud om gårdbesøg, og visse landmænd kan have op til fire besøg om ugen. I Nordjylland registrerer skoletjenesten mindre aktivitet. Det betyder ikke, at der ikke finder mange besøg sted – blot er der ikke samme tradition for registrering af besøgene.

Et særligt materiale er fremstillet til eleverne, der har faget biologi i 7.-9. klasse. I modsætning til hæfterne for de mindre klasser, hvor dyrevelfærd ikke indgår som begreb, er temaet for eleverne i overbygningen netop "Dyrevelfærd", og i lærervejledningen står der, at vejledningen giver tip til, "hvordan du skal komme igennem undervisningsforløbet med dyrevelfærd som tema". Begrundelsen for at tage temaet op formuleres som: *"Stigende interesse og ny viden gør, at alles holdninger til dyrevelfærd udfordres og udvikles hele tiden. Den er ikke status quo, og en endegyldig definition på, hvad dyrevelfærd er, findes ikke. Interessen indikerer dog, at det er relevant, at eksisterende dilemmaer og udfordringer for dyrenes velfærd bliver bragt frem i lyset og drøftet."*

Et problem for undervisningsmaterialerne fra Landbrug & Fødevarer er, at de meget hurtigt bliver uaktuelle og vide-

regiver forkerte informationer, fordi de tager udgangspunkt i husdyr i intensiv produktion, hvis liv er under konstant udvikling og forandring, ligesom dyreværnslovgivningen på området også er det. For skoletjenesten er det en udfordring at holde materialerne opdateret. I materialet om koen til de yngre klasser er tallene i faktaboksen f.eks. fra 2007, og her står nævnt, at 50 % af alle malkekøer kommer på græs om sommeren, et tal, som i 2014 er mere end halveret. Det nævnes også, at køer foretrækker at ligge på halm, et materiale, som stort set ingen køer i løsdrift har som underlag i deres båse i dag. Om kalven står der, at når den er 1-2 timer gam-

mel, står den op, finder koens patter og drikker den første mælk. Denne måde at få råmælk på stemmer absolut ikke overens med, hvordan kalve får mælken i moderne kvægstalde, og materialet er da også under revidering.

I de classesæt, som børn i 4.-7. klasse får udleveret, er nutidens store omdiskuterede udfordringer for produktionsdyr stort set ikke nævnt. Det er slående, at hverken høj pattegrisedødelighed eller produktionssygdomme (generelt eller specifikt) er nævnt for grise og heller ikke yverbetændelse eller halthed hos køer. Forklaringen kan være et bevidst valg i forhold til dette alderstrin, at de ikke skal læse om store, komplekse problemer. En tredjedel af materialet er desuden knyttet til maden: mælken og kødet.

Når det gælder materialerne til de større klasser (dyrevelfærd hos malkekvæg, slagtesvin og æglæggende høner), rejses der til gengæld en lang række dyrevelfærdsmæssige emner, ikke så meget med reference til forskningsbaseret viden eller fakta, men mere via debatindlæg fra medierne og spørgsmål til klassen, som eleverne opfordres til at skaffe sig viden om: Har landmanden problemer i staldene? Hvordan forsøges de afhjulpel? Hvordan kommer problemerne til udtryk hos dyrene, og hvem har ansvaret for at skabe velfærd for dyrene? Desuden omfatter materialet spørgsmål om pris og aftagere af landbrugsprodukter – dog heller ikke helt opdateret.

VIDEN OM DYREVELFÆRD TIL SKOLEBØRN I ØSTRIG – EN DEL AF EN NATIONAL STRATEGI

I Østrig er undervisning i dyrevelfærd lovpligtig til skolebørn (reference 5). Den østrigske dyreværnslovgivning starter i § 1 med at slå fast, at dyrenes liv og velbefindende er menneskets ansvar. Derefter, i § 2, slås det fast, at man på nationalt plan har pligt til at undervise i det: *“Nationalt og på regions- og kommuneplan har myndighederne pligt til at skabe og ud-*

dybe forståelsen af dyrebeskyttelse over for offentligheden og især blandt de unge og – i det omfang det er muligt inden for budgetterne – at fremme og støtte dyrebeskyttende systemer, videnskabelig dyreværnsforskning og alle andre aspekter af værn for dyr”¹. Det betyder, at der er et lovgivningsmæssigt incitament til, at alle skoler vil etablere kvalificeret undervisning i emnet. Det gøres på mange forskellige måder: som indbyggede elementer i den løbende undervisning, f.eks. i naturvidenskabelige fag, eller som temauger.

Den østrigske organisation Tierschutz macht Schule (reference 6) blev grundlagt i 2006 af en række aktører, som var interesseret i emnet, bl.a. fra det østrigske dyrevelfærdsråd og forskellige organisationer, samt dyrlæger og eksperter inden for dyrehold. Formålet er, at viden om dyrs behov og adfærd skal udbredes og fremmes. Organisationen producerer undervisningsmateriale til alle aldersgrupper af børn, til lærere og til brug for forældre og miljøer, hvor børnene kommer i berøring med dyr. Organisationen afholder forskellige aktiviteter – både i forhold til kæledyr og landbrugsdyr – såsom workshops og aktiviteter på gårde og med dyr.

Organisationen har et website med et tidsskrift og et omfattende, frit tilgængeligt materiale. Den arbejder sammen med en lang række (ca. 45) partnere, både universiteter og forskningsinstitutioner, samt internationale og nationale organisationer af vidt forskellig karakter, herunder Jane Goodall Institute, Compassion in World Farming, WWF og besøgslandbrug.

Organisationen estimerer, at adskillige hundrede tusinde børn har brugt dens tidsskrift, og flere tusinde østrigske skoler har downloadet materiale fra dens website. Den skaber også opmærksomhed omkring særlige temaer med f.eks. arrangementer i påsken vedrørende læggehejners adfærd og behov sammen med internationale dyreværns- og dyrevelfærdsorganisationer.

En af de aktiviteter, som organisationen står for, og som vi gerne vil diskutere senere i forhold til, hvordan man kan bringe emnet på banen i Danmark, er uddannelse af lærere. Tierschutz macht Schule organiserer læreruddannelser i samarbejde med læreruddannelsesinstitutioner. Disse efteruddannelser om dyrs behov, vilkår og adfærd består af fire moduler og har til formål at gøre lærere i stand til at bringe viden og diskussion i spil i forhold til deres elever. Derudover underviser organisationen lærere og børnehavepædagoger i otte forskellige delstater i Østrig gennem mindre kurser.

Organisationen har generelt et godt samarbejde med landbruget, som jo nok trækker i en lidt anden retning. Tierschutz macht Schule tager udgangspunkt i dyrs behov og søger at gøre børn opmærksomme på f.eks. dyrenes plads og muligheder for social adfærd og udeliv. Landbruget er konfronteret med krav om billig produktion og lave priser og har en noget anden vinkel på, hvordan dyr har det, for at man kan sige, at de ”har det godt”. Organisationen producerer desuden materiale, som lærere også tager ind i deres undervisning.

Der er enighed om, at det er godt, at børnene bliver præsenteret for forskellige versioner af de valg, der træffes. Det rustar dem også til at træffe valg både som senere myndige borgere og som forbrugere.

¹ Oversat af forfatterne fra følgende originale tekst: § 2. Bund, Länder und Gemeinden sind verpflichtet, das Verständnis der Öffentlichkeit und insbesondere der Jugend für den Tierschutz zu wecken und zu vertiefen und haben nach massgabe budgetärer Möglichkeiten tierfreundliche Haltungssysteme, wissenschaftliche Tierschutzforschung sowie Anliegen des Tierschutzes zu fördern.

DYREVELFÆRD SOM COMPUTERSPIEL. Videncenter for Dyrevelfærd har i 2014 støttet et projekt, der skal udvikle et koncept for et interaktivt læringsspil om dyrevelfærd i svinebesætninger.

“OM DYRAS LIV” – ET NORSK EKSEMPEL

Afrundende i forhold til tilbud til børn vil vi nævne en børnebog, som det norske Rådet for dyreetik udgav i 2011 (reference 7). Rådet er et officielt organ svarende til Det Dyreetiske Råd i Danmark. Bogen er bygget op om meget korte, enkle tekster om hvert dyr og dyregrupper, tematiserede som sports- og kæledyr, produktionsdyr og vilde dyr. Det hele introduceres med et afsnit om husdyrs historie og om, hvorfor det er vigtigt med “godt dyrestell” – hvor det slås fast, at dyr har værdi, som går ud over den økonomiske værdi. På bogens side 20 står en definition af dyrevelfærd: *“Når dyr får dækket sine naturlige behov, kaller vi det god dyrevelfærd.”* Det tilføjes, at man kan lære meget om dette ved at *“se hvordan dyrene lever ude i naturen”*.

Det er nok ikke alle, som vil være enige i det, og til sidst i bogen fremgår det da også, at der faktisk er mange forskellige opfattelser af dyrevelfærd. Materialet går ikke tæt på f.eks. sygdom, frygt eller smerte hos produktionsdyr, men nævner dog f.eks., at hangrise kastreres, hvilket tidligere foregik uden bedøvelse, men at dette ikke længere er en tilladt fremgangsmåde i Norge, selv om det fortsat sker i andre lande.

Det understreges i bogens forord, at det er et mål i skolen, at elever efter 4. klasse skal kunne fortælle om dyr og snakke sammen om, hvad god dyrevelfærd er. Materialet lægger da også op til først og fremmest samtale og diskussion ved at lægge stor vægt på at stille spørgsmål til børnene, men der informeres f.eks. også kort om, at der findes en lov om dyrevelfærd, og at man kan straffes, hvis man ikke følger reglerne.

UNDERVISNING AF VOKSNE I DYREVELFÆRD

I de næste tre afsnit vil vi kort omtale tre forskellige måder at målrette undervisning i dyrevelfærd til voksne. De to første projekter er nystartede forskningsprojekter, mens det sidste er et relativt nyt undervisningstilbud, der startede i efteråret 2013.

E-LÆRING TIL DYRLÆGESTUDERENDE OM EGENKONTROL AF DYREVELFÆRD I SVINEBESÆTNINGER

“E-læring til dyrlægestuderende” er et forskningsprojekt, som udføres af forskere ved Københavns Universitet, og som i 2014 modtog støtte fra ViD (reference 8). Projektet handler om at udvikle et koncept til et interaktivt læringspil om bl.a. dyrevelfærd i svinebesætninger. Under virtuelle besætningsbesøg skal spilleren identificere forskellige måder, hvorpå dyrevelfærd kan være kompromitteret, og handle relevant. Det er intentionen, at læringsspillet skal minde meget om adventure-/simulationsspil, og der optjenes point ved

korrekt ageren. Intentionen er, at spillet kan medvirke til at sikre mest mulig ensartethed i bedømmelserne af dyrevelfærd og egenkontrolprogrammer, som udføres af bl.a. Fødevarestyrelsens personale ved formelle kontrolbesøg. Spillet vil endvidere give staldpersonale og dyrlæger (-studerende) mulighed for at øve identificering og håndtering af (potentielt) problematiske forhold, hvilket vil bidrage til en bedre overvågning og dermed bedre dyrevelfærd. Det fremhæves i projektet, at stor kompleksitet, de mange lovkrav, behovet for ensartethed i vurderingen og endelig den meget vigtige dialog og rådgivning gør "velfærd og (egen)kontrol" yderst velegnet som emne for et veterinært læringsspil. Forskerne bag projektet mener, at udvikling og anvendelse af fælles digitale "velfærdsspil" kan medvirke til at styrke viden om dyrevelfærd i svinebesætninger generelt og desuden bidrage til at skabe en fælles referenceramme for dyrevelfærdsmæssige spørgsmål.

I et spilunivers med virtuelle og interaktive besætningsbesøg (med foruddefinerede problemer) kan kompetencer inden for bedømmelse af dyrevelfærd og passende ageren øves i trygge virkelighedsnære rammer. I besøgene vil indgå realistisk dialog om problemer samt rådgivningssamtaler, hvori der bl.a. integreres relevant lovgivning inden for området.

HVORDAN UNDERVISER MAN I DYREVELFÆRD PÅ DANSKE LANDBRUGSSKOLER?

I et andet forskningsprojekt, som i 2014 også har fået midler fra ViD og udføres i samarbejde mellem forskere fra Aarhus Universitet og Københavns Universitet, er kommunikation om dyrevelfærd på landbrugsskolerne i Danmark i fokus. Ønsket er at undersøge dyrevelfærd som tema i undervisningen – med fokus på samspil mellem elever, lærere, undervisningsmateriale samt praktikerfaringer i relation til dyrevelfærd.

Det overordnede formål med projektet er at undersøge, hvilken rolle landbrugsskolerne spiller for dannelsen af landmænds opfattelse af dyrevelfærd, og hvordan dyrevelfærd vægtes i forhold til andre mål. Et dokumenteret grundlag for, hvordan dyrevelfærd indgår i undervisningen på landbrugsskolerne, kan bidrage til en bedre overensstemmelse mellem landbrugets praksis og samfundets forventninger til landbrugsdyrenes velfærd.

Projektet har således følgende delformål:

- Skabe viden om landbrugselevernes forståelse af dyrevelfærd, og hvordan viden om dyrevelfærd vægtes på skolerne.
- Analysere/sammenligne landbrugsskoleelevers opfattelse af dyrevelfærd med eksisterende viden om samfundsmæssige krav og forventninger til dyrevelfærd i landbruget.
- Pege på, hvordan undervisning i dyrevelfærd kan sikre en større overensstemmelse mellem landbrugets praksis og samfundets forventninger til landbrugsdyrenes velfærd.

MASTERUDDANNELSE OM VURDERING AF DYREVELFÆRD PÅ BESÆTNINGSNIVEAU

Vurdering af dyrevelfærd er desuden omdrejningspunktet for en ny masteruddannelse fra Aarhus Universitet, som så dags lys i 2013, hvor første hold startede med 14 studerende (reference 9). "Vurdering af husdyrvelfærd i primærproduktionen" er navnet på uddannelsen, der er forskningsbaseret og giver de involverede forskere rig lejlighed til at bringe deres erfaring og viden i spil i uddannelsen.

Målet med denne uddannelse er at sikre, at kommunikationen og dialogen mellem landmænd, rådgivere og kontrollører styrkes, så alle parter i den sidste ende får en god forståelse af, hvad god dyrevelfærd er, og hvor vigtig den er. Uddannelsen går målrettet efter at efteruddanne dem, som til daglig

ANDET MATERIALE FRA UDLANDET

Der er flere organisationer, som har tilgængeligt materiale om dyrevelfærd. Udfordringen er bare, at det skal findes, og – hvis det skal bruges i danske skoler og af danske lærere – så skal det oversættes, i hvert fald til børn under en vis alder.

Den engelske dyreværnsorganisation Compassion of World Farming er en af de organisationer, som har en mængde materiale, og de har et helt klart budskab: Dyr skal behandles humant, og børn skal lære, at dyr har sanser og kan føle smerte, angst, glæde og andre følelser. Denne organisation har en lang række materialer i form af film og materialer, som kan downloades. Organisationen har udenlandske afdelinger i Frankrig, Holland og Sydafrika, og disse afdelinger har også udviklet supplerende materialer.

Et indlæg om, at organisationen vil lære børn om landbrugsdyrs vilkår – eksempelvis et får, som bliver slagtet, for at ejeren kan købe andre dyr: https://www.ciwf.org.uk/news/compassion_news/marcus_the_sheep.aspx

Organisationens materiale, som lærere (og andre, som har med børn at gøre) kan downloade: http://www.ciwf.org.uk/resources/education/resources_for_teachers/

TAK TIL

Tak til Marie-Helene Scheib fra Tierschutz macht Schule for interview og introduktion til materiale om den østrigske undervisning af skolebørn i alle aldre samt til konsulent Ida Binnerup, leder af skoletjenesten hos Landbrug & Fødevarer, for information om tjenesten.

Tak til ph.d.-studerende Britt Henriksen for bidrag med det norske materiale og til ph.d.-studerende Lena Hinrichsen for materialet om velfærd hos æglæggende høner.

er i berøring med dyrevelfærd. Det gælder bl.a. kontrollører i Fødevarestyrelsen, NaturErhvervstyrelsen og private organisationer, lærere på landbrugsskolerne, der arbejder med dyrevelfærd, samt dyrlæger, rådgivere og konsulenter, der beskæftiger sig med produktions- og sundhedsrådgivning.

På uddannelsen indgår også kommunikation om dyrevelfærd. De studerende skal f.eks. forholde sig til, hvordan man formidler viden om dyrevelfærd, og sætter fokus på forebyggelse. Her spiller kommunikationen mellem kontrollører, rådgivere og landmænd en vigtig rolle.

Masteruddannelsen er en deltidsuddannelse, som strækker sig over to år. Den består af fire moduler: 1. Det biologiske grundlag for international og national lovgivning om hold af husdyr. 2. Definitioner af dyrevelfærd og måling af velfærdsindikatorer. På det tredje modul er omdrejningspunktet vurdering af dyrevelfærd på flok- og besætningsniveau, og på fjerde modul skal de studerende runde uddannelsen af med et projekt, der baseres på empirisk materiale.

DISKUSSION

Som nævnt i indledningen er der i dag et væld af bud på, hvad forskellige grupper/enkeltpersoner har af holdninger til "dyrevelfærd" hos vores produktionsdyr. Dyrevelfærd er et felt med stærke holdninger og politiske aktører med bestemte interesser, og vi påvirkes hele tiden, ikke mindst via medierne, nettet og de sociale mediers mange platforme. Blandt forskerne i de forskellige videnskabelige discipliner, der beskæftiger sig med husdyr, er der opmærksomhed på, at dyrevelfærd hos produktionsdyr defineres forskelligt, f.eks. med vægt på sundhed, naturlighed eller følelser, og i landbruget møder vi tit den holdning, at praktiske, dagligdags erfaringer med dyrevelfærd også er gyldige som redskaber i vurderingen af, om dyrevelfærden er god eller dårlig.

At finde frem til et fælles grundlag for at diskutere dyrevelfærd og formidling af viden på området er ikke løst med "tilgængelighed" via internettet, sådan at en række materialer f.eks. kan downloades. For at forstå rent forskningsmæssigt, hvordan dyrevelfærd er en del af sociale forandringsprocesser, kan informationerne fra nettet eller materialer, som er tilgængelige for skolerne, naturligvis analyseres, og det kan danne grundlag for at udvikle mere og bedre materiale. Det kan også være nødvendigt at tage ud og undersøge bestemte sociale felter og se på den dialog, der foregår om dyrevelfærd i forskellige kontekster, sådan som det sker i de omtalte forskningsprojekter på dyrlægeuddannelsen eller i kommunikation om dyrevelfærd på landbrugsskolerne. Efteruddannelsesmuligheder for voksne, der på tværs af mange forskellige organisationer beskæftiger sig med dyrevelfærd hos landbrugsdyr, er helt centrale, og som noget nyt forsøges det imødekommet med masteren på Aarhus Universitet.

I den danske dyreværnslovgivning stilles der ikke eksplicitte krav om, at der skal undervises i dyrevelfærd, sådan som det f.eks. er tilfældet i Østrig. I Folkeskoleloven er ordet "dyrevelfærd" ikke direkte nævnt i de fælles mål, men der er opbakning i målene til at tage emnet op, f.eks. i faget biologi, hvor der findes grundbøger, som behandler emnet, og hvor der i målene bl.a. står, at eleverne skal blive "i stand til at vurdere konsekvenser for dyr, planter og natur ved udvalgte produktionsformer, herunder konventionelle og økologiske". Skoletjenesten hos Landbrug & Fødevarer er stort set eneste udbyder af gårdBesøg og supplerende materiale på området. Der eksisterer ikke noget formelt samarbejde mellem f.eks. folkeskolerne, universiteternes forskere i dyrevelfærd og skoletjenesterne. Et samarbejde på den front kunne bidrage til at skabe materialer, som følger den seneste forskningsmæssige viden på området, men det vil være en fordel med en mere specifik lovmæssig opbakning, f.eks. som en del af Dyreværnsloven. Politisk set

vil der altid ligge en række valg og fravalg i materialer, som udarbejdes af virksomheder og interesseorganisationer. Hvis politikerne i Danmark vælger at lovgive om, at dyrevelfærd skal indgå som en obligatorisk del af undervisningen i folkeskolen, kræver det også, at lærerne inddrages, fordi de er eksperter i børns udviklingstrin og i, hvad børn kan kapere. Ved forespørgsel og søgninger på danske websites og hos danske lærere har vi erfaret, at der ikke er noget samlet sted i Danmark, hvor folkeskolelærere kan finde materiale om dyrevelfærdsdebatter. Der er heller ikke nogen etableret efteruddannelse af lærere om dyrevelfærd. For at gennemføre en god undervisning skal man ikke bare kunne få fat i materiale, men også være uddannet i at gøre diskussionen kvalificeret og nuanceret, uanset om det er for mindre eller større børn. Et samarbejde mellem f.eks. forskere, lærere og private aktører i landbruget kunne være en fremtidig model, som kunne danne grundlag for en mulig lovgivning på området og udvikling af forskellige modeller for, hvordan dette kan gribes an i praksis.

REFERENCER

- 1 Badende grise, tv-indslag: <http://www.tv2oj.dk/artikel/203491:Odde-Grise-badeland-maaske-paa-vej>
- 2 EU-strategi, dyrevelfærd: http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/action-plan/docs/aw_strategy_19012012_da.pdf
EU-konference om undervisning i dyrevelfærd: http://ec.europa.eu/food/animal/welfare/seminars/docs/2010100102_programme.pdf
- 3 Landbrug & Fødevarers skoletjeneste: www.skole.lf.dk
- 4 Skolen i virkeligheden, Omgivelserne som læremiddel. Antologi. Trine Hyllested og Connie Stendal Rasmussen (red.) Forlaget UP – Unge pædagoger
- 5 Østrig – lovpligtig undervisning i dyrevelfærd; loven (på engelsk): http://bkacms.bka.gv.at/2004/10/7/animalprotectionact_neu.pdf
- 6 Organisationen Tierschutz macht Schule: <http://www.tierschutzmacht-schule.at/en/association/mission-statement.html>; deriblandt indlægget: M. H. Scheib, L. Roeper & M. Hametter. Animal Welfare Education for children: http://www.tierschutzmachtschule.at/fileadmin/user_upload/downloads/International_Europa/Paper_02082010_EN_Monika_Webseite.pdf
- 7 Norsk netside knyttet til bogen Om dyras liv: <http://www.dyrsliv.org/>
- 8 Link til prøveversion af interaktivt spil for dyrelægestuderende: http://www.youtube.com/watch?v=D2_3nWiS42o
- 9 Link til information om masteruddannelse i vurdering af husdyrvelfærd: <http://scitech.au.dk/uddannelse/efter-og-videreuddannelse/master-i-vurdering-af-dyrevelfaerd-i-primarproduktionen/>

5

ViD-TEMA
SELEKTIV AVL AF
RACEHUNDE
OG -KATTE

– KAN DEN SKE PÅ EN VELFÆRDS-
MÆSSIGT FORSVARLIG MÅDE?

Dette kapitel ser nærmere på de velfærdsmæssige problemstillinger, der opstår som følge af måden, hvorpå racehunde og -katte påvirkes gennem selektiv avl. Først beskrives, hvordan avlen af racehunde og -katte er organiseret. Dernæst gøres der rede for de dyrevelfærdsmæssige konsekvenser heraf. Selektiv avl af hunde og katte tjener til at vedligeholde en stor racemæssig diversitet. De racemæssige forskelle gør det muligt for mennesker at vælge især hunde, der har nogle egenskaber, som passer til individuelle behov og ønsker. Desværre er der også en række bivirkninger for de pågældende dyrs sundhed. Disse virkninger bunder for det første i såkaldt overtypning, for det andet i en øget forekomst af arvelige sygdomme, som ikke er direkte relateret til de avlsmål, der forfølges, og for det tredje i avlsrelaterede adfærdsproblemer. Efter at der er gjort rede for forekomsten af dyrevelfærdsmæssige problemer, som knytter sig til selektiv avl af racehunde og -katte, gennemgås og diskuteres mulige praktiske tiltag, som kan trække udviklingen i retning af at reducere forekomsten af disse problemer.

AF PETER SANDØE, IBEN MEYER OG MERETE FREDHOLM, KØBENHAVNS UNIVERSITET, SUND, SAMT HELLE FRIIS PROSCHOWSKY, DANSK KENNEL KLUB

INDLEDNING

I august 2008 viste BBC i Storbritannien tv-dokumentaren "Pedigree Dogs Exposed", som senere også blev vist på dansk fjernsyn. Udsendelsens budskab var, at den organiserede avl af racehunde har stærkt negative konsekvenser for de berørte hundes sundhed og velfærd.

Et af flere eksempler – og givetvis det mest dramatiske, der blev vist i udsendelsen – var en cavalier king charles spaniel, som efter alt at dømme var plaget af alvorlige akutte smerter. Disse skyldtes en tilstand, der benævnes syringomyeli, og som optræder som konsekvens af, at kraniet er for lille til at rumme dyrets hjerne. Dette menes igen at være forårsaget af, at man som en del af avlsmålet for racen har stræbt efter et fladt hoved.

For offentligheden kom BBC's udsendelse som et chok, men for fagfolk med interesse for hunde var det kendt stof, som blev præsenteret. Gennem de foregående årtier var der i faglitteraturen fremlagt stadigt mere dokumentation for den negative effekt, som den selektive avl af hunde og katte kan have på dyrenes velfærd (se f.eks. McGreevy & Nicholas, 1999, og The Companion Animal Welfare Council, 2006). I Danmark har problemstillingen været kendt i en årrække. I 1998 afholdt Danmarks største stambogsførende organisation for hunde, Dansk Kennel Klub (DKK), en konference for udstillingsdommere med specifikt fokus på overtypning, og i 1999 fremlagde Det Dyreetiske Råd en udtalelse om avl af hunde og katte (Det Dyreetiske Råd, 1999). Ingen af disse tiltag har dog formået at vende udviklingen markant. I 2010 nedsatte den daværende justitsminister en arbejdsgruppe

CAVALIER KING CHARLES SPANIEL. Hunde af denne race er fremavlet med et meget fladt hoved. Som sandsynlig konsekvens heraf kan hundene blive ramt af den smertefulde lidelse syringomyeli. Endvidere har indavl hos denne race medført andre arvelige lidelser. Ifølge data fra det svenske forsikringselskab Agria har hunde af denne race således ca. 14 gange større risiko for at dø af hjertesygdom end alle andre racer.

vedrørende avl af dyr, der bl.a. skulle se på avl af racehunde og -katte. Denne arbejdsgruppe fremlagde sin rapport i august 2013 (Fødevareministeriet, 2013). Rapporten peger på en række alvorlige velfærdsmæssige problemstillinger hos hunde og katte som følge af selektiv avl.

Det er vigtigt at understrege, at den målrettede avl af racehunde og -katte også har positive sider. Den er med til at opretholde en mangfoldighed af racer, som har bidraget til at styrke menneskers relationer til især hunde gennem racernes forskellige og karakteristiske egenskaber. Dette gælder både for de mange typer af brugshunde (rednings-, spor-, hyrde-, jagthunde m.fl.) og for en række af de familie- og selskabshunde, der på forskellig måde beriger deres ejeres livskvalitet.

Derudover har den målrettede avl af både hunde og katte på en række punkter været med til at mindske forekomsten af eller eliminere en række arvelige sygdomme. Det gælder f.eks. CLAD (canine leukocyte adhesion deficiency), der er en dødelig immunrelateret sygdom hos irsk setter, øjensygdommen PRA, der fører til blindhed hos bl.a. labrador, golden retriever og puddel, samt poly-neuropati, en sygdom, der fører til muskellammelse hos racerne alaskan malamute og greyhound.

De nævnte positive sider ved den målrettede avl af racehunde og -katte kan dog ikke opveje de velfærdsmæssige problemstillinger, som vi vil fokusere på her. Vi vil begynde med at beskrive, hvordan avlen af racehunde og -katte er organiseret. Efter det vil vi forsøge at give et overblik over, hvad man ved om de velfærdsmæssige konsekvenser af avlen med fokus på de negative konsekvenser for racehundenes og -kattenes velfærd. Afslutningsvis vil vi se på forskellige veje til at fjerne eller mindske problemerne.

Hovedbudskabet er, at hvis der er vilje, er der også en vej frem, som sikrer, at avlen af racehunde og -katte foregår på en velfærdsmæssigt forsvarlig måde.

SELEKTIV AVL AF HUNDE OG KATTE

Domesticeringen af hunde og katte tog sin begyndelse for adskillige årtusinder siden. Selektion af hunde med henblik på at bruge dem til bestemte formål og eksistensen af forskellige hunde- og katteracer rækker også langt tilbage i tiden. Etableringen af rene racer af hunde og katte baseret på stambøger er dog et relativt nyt fænomen. De fleste af de hunde- og katteracer, vi kender i dag, er etableret inden for de seneste 200 år. I slutningen af det 19. århundrede etablerede mange lande således stambogsførende organisationer med det formål at arrangere udstillinger, hvor dyrene kunne blive bedømt, og samle disse bedømmelser og andre relevante oplysninger om dyrenes afstamning.

De fleste hunde- og katteracer er etableret på grundlag af et begrænset antal individer, og kun efterkommere af disse individer kan siges at tilhøre en bestemt race. Med nogle få undtagelser er der ikke blevet tilført nye gener til de eksisterende hunde- og katteracer, siden de blev etableret.

Hundepopulationen i den vestlige verden kan opdeles i fire grupper:

1. Racehunde med stambog.
2. Racehunde uden stambog.
3. De såkaldte designracer, som er bevidst fremavlede blandinger af to eller flere renracede hunde.
4. Mere eller mindre tilfældige blandinger af racehunde (såkaldte gadekryds).

I USA udgør racehundene omkring halvdelen af alle hunde (AVMA, 2012), mens det i europæiske lande som Tyskland

og Danmark anføres, at andelen af racehunde ligger på omkring 75 % (Switzer & Nolte, 2007; Proschowsky et al., 2003). Selv om der er store variationer mellem landene, er den generelle tendens, at kun et mindretal af racehundene har en stambog. I Danmark er der obligatorisk mærkning af hunde i Dansk Hunderegister (DH), og derfor er der et rimeligt godt overblik over antallet af hunde og deres fordeling på forskellige racer. En dansk hundeårgang er på ca. 70.000 hvalpe, og heraf er ca. 15.000 opført som blandinger, mens 20.000 er stambogsført i DKK. De resterende 35.000 hunde er anført som racerene, men det fremgår ikke, hvor mange der er stambogsført i andre organisationer, og hvor mange der er racerene hunde uden papirer.

Vælger man at anskaffe sig en racehund, ved man på mange måder, hvad man får, især når det drejer sig om hundens temperament og adfærd. Andre vigtige faktorer, såsom kravene til pelspleje, er også racespecifikke. Hvis ellers potentielle hundeejere læser på lektien (hvilket der desværre er mange, der ikke gør), vil de derfor i relativt høj grad kunne forudse, hvad de får, når de køber en racehund. Blandingshunde vil derimod typisk være mindre forudsigelige, og det kan have konsekvenser for relationen mellem ejer og hund. Således er der fagligt belæg for at sige, at blandingshunde oftere bliver aflivet på grund af adfærdsproblemer end racehunde (Mikkelsen & Lund, 1999). Der kan selvfølgelig også være andre faktorer, som spiller ind her, såsom at det er mindre ressourcestærke mennesker, som typisk anskaffer sig de oftest meget billigere blandingshunde.

I nogle udviklingslande er der store populationer af gadehunde, der, selv om de ikke er genstand for målrettet avl, deler bestemte "racelignende" træk. Dette svarer til situationen for flertallet af de katte, der holdes som familiedyr i den vestlige verden. Disse såkaldte "landkatte" er ikke

racekatte (92 % af alle huskatte i Storbritannien er f.eks. ikke racekatte, PFMA, 2002), men deler alligevel bestemte racelignende træk. Omkring 10 % af kattene i vores del af verden er racekatte (Fødevareministeriet, 2013). Som det fremgår, er andelen af racekatte altså langt lavere end andelen af racehunde.

KONSEKVENSER AF AVLEN PÅ HUNDES OG KATTES VELFÆRD

I den vestlige verden sker avlen af udstillingshunde og -katte på grundlag af racestandarder, som også danner grundlag for bedømmelser på udstillinger. Disse standarder fastlægges internationalt (undtaget herfra er dog Storbritannien og USA, som definerer deres egne regler). For hundenes vedkommende er alle racer registreret med et såkaldt hjemland (typisk det land, racen formodes at stamme fra) i den internationale organisation for hundeavl, FCI (Fédération Cynologique Internationale). Det er hjemlandet, der formulerer racens standard, mens de øvrige lande kan være med til at påvirke, hvordan standarden fortolkes, men kan ikke ændre ordlyden.

Der er for øjeblikket fastlagt racestandarder for omkring 400 hunde- og 40 katteracer. Vurderingen af, om en hund eller kat lever op til racestandarden, foretages af udstillingsdommere, der er uddannet og godkendt af de forskellige race- og kennelklubber. Hunde og katte, som på udstillinger får en god vurdering, vil typisk blive brugt mere i avlen. Dommernes vurderinger vil derfor have en markant effekt på udviklingen af udstillingshundenes udseende og temperament, og denne effekt kan så forplante sig videre til de racehunde, der avles uden stambog.

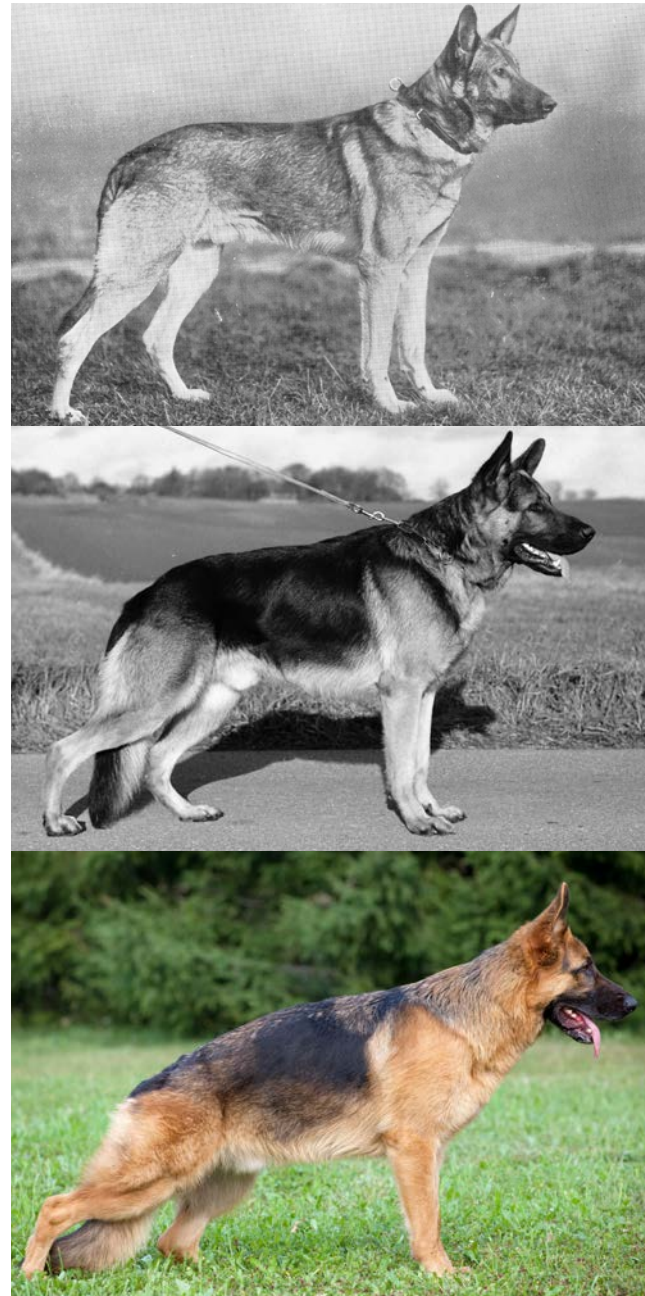
Der er dog også en væsentlig del af racehunde- og racekatteavlen, som kun i begrænset omfang er påvirket af, hvad

der sker på udstillinger. Det er den del af avlen, der varetages af kommercielle avlere, som der findes mange af i Nordamerika og Østeuropa. Her er det markedskræfterne, som styrer udviklingen. Et eksempel herpå er fremavlen af meget små varianter ("tekophunde") af de i forvejen små racer som chihuahua, der blev populære takket være den internationale kendis Paris Hilton.

Typisk vil racestandarder ligge fast over tid, men fortolkningen af dem kan alligevel godt ændre sig markant, som det kan ses af følgende billeder af tre typiske schæferhunde fra forskellige perioder. Som det fremgår, har hundens fremtoning undergået gradvise, men samlet set dramatiske ændringer – f.eks. i form af en stadigt mere faldende ryglinje. Sådanne ændringer i dyrenes kropsbygning (påvirket af racestandarder, som de er blevet fortolket af dommere i lyset af modestrømninger) kan have betydelige konsekvenser for dyrenes sundhed og velfærd. Moderne schæferhunde er f.eks. disponeret for sygdomme i hofter og ryg, der potentielt kan forværres som følge af den faldende ryglinje (Wahl et al., 2008).

At avle racehunde og -katte, som kan klare sig godt på udstillinger, er en engagerende hobby for mange mennesker og kan derfor siges at bidrage til menneskers velfærd.

SCHÆFERHUNDE TIL FORSKELLIGE TIDER. Det første billede viser Tell von der Kriminalpolizei SZ 8770, der blev tysk vinder i 1910 (foto: ukendt fotograf). Hunden på det andet billede er Quax vom Aegidiendamm, der var en meget vindende dansk hanhund fra starten af 1970'erne (foto: O.B.C. Christensen). Det tredje billede viser en schæferhund af udstillingstypen, som den typisk ser ud i dag (foto: Shutterstock, Nikolai Tsvetkov). Som det fremgår, bliver schæferhundens ryglinje stadigt mere faldende over tid.

De mennesker, som deltager i denne fritidsaktivitet, kan samtidig have et stort engagement på deres races vegne og se sig selv som en del af en bevægelse for at bevare en biologisk og kulturel arv.

Det er dog vigtigt at gøre sig klart, at avlen af racehunde og -katte, som den hidtil er blevet praktiseret, også har haft væsentlige negative konsekvenser. Disse negative konsekvenser kan inddeles i tre typer:

1. Velfærdsproblemer som en direkte følge af avl af hunde med et ekstremt udseende.
2. Øget forekomst af arvelige lidelser, der ikke er direkte forbundet til avlsmålene, men f.eks. er en konsekvens af en høj grad af indavl.
3. Øget forekomst af arvelige adfærdsmæssige problemer.

Lad os begynde med avlen af hunde med et ekstremt udseende. Vi har allerede nævnt cavalier king charles spaniel, der kan risikere lidelsen syringomyeli, fordi racen fremavles med et meget fladt hoved. Ligeledes formodes det som nævnt, at den stadigt mere hældende ryglinje hos schæferhunde bidrager til at give problemer med ryg og hofter hos dyrene. Endvidere kan nævnes de såkaldte brachycefale hunde- og katteracer. Disse racer er fremavlet til at have et relativt bredt og fladt hoved med en meget kort næse, som det ses hos bulldog, mops, pekingeser og perserkat.

BRACHYCEFALE HUNDE- OG KATTERACER

Et berømt eksempel på en brachycefal hunderace er den engelske bulldog. I starten af det 19. århundrede blev bulldoggen brugt til at kæmpe mod andre dyr såsom tyre (heraf navnet bulldog) og bjørne. Da dyrekampe blev forbudt i Storbritannien i midten af 1800-tallet, blev bulldoggen hurtigt genstand for målrettet avl. I løbet af få årtier fik man fremavlet en hund, der ikke alene havde et meget mere

venligt temperament end sine aner, men som også på markant vis fik ændret sit udseende. Således blev ikke mindst hundens hovedform ændret, således at den øverste del af kraniet blev stadigt mere sammentrykket, mens underkæben forblev nogenlunde uændret. Slutresultatet er den karakteristiske engelske bulldog med det meget flade ansigt og det udtalte underbid (Thomson, 1996).

Desværre skete der ikke en tilsvarende mindsning af det bløde væv i næse og svælg, i takt med at der blev mindre plads. Som konsekvens heraf kan det overskydende bløde væv i hundens næse og svælg forårsage en delvis blokering af luftvejene hos bulldoggen med den yderligere følge, at hunden får problemer med at trække vejret normalt. Sammen med andre deformiteter i hundens øvre og nedre luftveje betegnes denne tilstand brachycefalt syndrom (forkortet BOAS efter den engelske betegnelse "brachycephalic obstructive airway syndrome").

En undersøgelse gennemført af Packer et al. (2013) viser, at hunde med korte snuder har en øget risiko for at komme til at lide af BOAS – så avl rettet mod at opnå en kort snude er direkte forbundet med øget forekomst af denne lidelse. Også racekatte med korte næser lider af meget højere forekomst af BOAS. Dyr med BOAS er typisk kortåndede, snorker, har hvæselyde under vejtrækningen, lider af opkastningsfornemmelser, gylper og kaster op (Packer et al., 2012), og symptomerne kan blive så alvorlige, at det er nødvendigt at foretage et operativt indgreb (Hansen & Eriksen, 2013).

Disse problemer rammer ikke alene engelske bulldogger. Et nyligt gennemført dansk studie viser, at 6,2 % af mops, 5 % af franske bulldogger og 3 % af engelske bulldogger blandt de ikke henviste patienter på Universitetshospital for Familiedyr ved Københavns Universitet var blevet opereret

for BOAS (Sandøe et al., 2013). Samtidig viser en nyere britisk undersøgelse (Packer et al. 2012), at de tal, vi har på forekomsten af de pågældende patologiske tilstande, sandsynligvis kun udgør toppen af isbjerget. Heraf fremgår det nemlig, at når de blev spurgt, udtrykte hele 58 % af ejere til hunde, der påviseligt led af brachycefalt syndrom, at deres hund ikke havde eller ikke havde haft vejtrækningsproblemer. Dette tolker forfatterne til artiklen, som at ejere af hunde af brachycefale racer opfatter sygelige vejtrækningsproblemer som normale for racen. Dette passer også godt med, at snorke- og gryntelyde ofte nævnes som et karakteristisk træk ved de pågældende racer.

At der også i Danmark er en relativt stor udbredelse af vejtrækningsproblemer hos de pågældende hunderacer, bekræftes af en spørgeskemaundersøgelse gennemført af Justitsministeriets Forskningskontor blandt alle danske smådyrspraktiserende dyrlæger registreret i Den Danske Dyrlægeforening (Pedersen, 2012). I undersøgelsen, som havde en svarprocent på 52, angav 98 % af de praktiserende dyrlæger, der har brachycefale hunderacer som patienter, at de havde kendskab til for snævert svælg med snorke-lyde som følge hos hundene. I alt 66 % af disse dyrlæger angav, at denne tilstand forekom hyppigt, svarende til hos mere end hver femte af hundene i disse racer, mens 47 % angav, at forsnævrede næsebor var hyppigt forekommende hos de pågældende racer. For perserkattene og tilsvarende brachycefale katteracer angav 87 % af dyrlægerne, at de havde kendskab til vejtrækningsproblemer, og 25 % angav, at forsnævrede næsebor og vejtrækningsproblemer var hyppigt forekommende hos de pågældende racer.

Ud over de hunde- og katteracer, der har meget høj forekomst af velfærdsproblemer som direkte følge af overtypning, er de mest almindelige sundhedsproblemer, forbundet

med avl, de arveligt betingede lidelser, der oftest bundet i en mangel på genetisk diversitet. Som allerede nævnt blev mange racer etableret på grundlag af få individer, og problemernes omfang vokser, når avlere bruger nogle få højt præmierede hanner i deres avl – også kaldet "matadoravl" eller "popular sire effect". Selv om de pågældende hanner selv kan være sunde og raske, kan de være skjulte bærere af sygdomsgener, som i kombination med en tæve med tilsvarende skjulte sygdomsgener kan give sig udslag i arveligt betingede lidelser hos afkommet. I de følgende generationer vil en stor del af racens individer desuden være beslægtede med de populære hanner, og det gør det sværere at undgå indavl.

Som konsekvens af at avlen af racehunde og -katte foregår i relativt små lukkede populationer, ses der dispositioner for bestemte arveligt betingede sygdomme i næsten hver eneste race (Egenvall et al., 2005). Det skønnes, at hver hunderace har en øget sandsynlighed for at få mellem fire og otte arvelige lidelser, hvis der opstår for høj grad af indavl (Brooks & Sargan, 2001). Det gælder f.eks. for cavalier king charles spaniel, hvor alle individer i dag nedstammer fra en meget lille population, som overlevede 2. Verdenskrig. De har ikke alene en øget forekomst af sygdommen syringomyeli, men også, ifølge data fra det svenske forsikringselskab Agria, ca. 14 gange større risiko for at dø af hjertesygdom end alle andre racer (B. Bonnet, personlig kommunikation).

Noget tilsvarende kan ses hos racekatte. For eksempel har siameserkatte en højere forekomst af bestemte former for kræft, og hos perserkatte ses en øget forekomst af arveligt betingede øjensygdomme (Egenvall et al., 2010). Endvidere er det anslået, at 38 % af alle perserkatte bliver ramt af polycystisk nyresygdom (Barthez et al., 2003).

PERSERKAT. Katte af denne race er fremavlet med meget flade ansigter. Dette giver anledning til en række velfærdsproblemer – ikke mindst i form af besværet vejtrækning. Ifølge en spørgeskemaundersøgelse fra 2012 angav 87 % af de praktiserende dyrlæger, der havde perserkatte og andre katte med flade ansigter som patienter, at de havde kendskab til vejtrækningsproblemer hos disse katte, og 25 % angav, at forsnævrede næsebor og vejtrækningsproblemer var hyppigt forekommende. (Foto: Colourbox)

ADFÆRD OG AVL

Endelig kan der som nævnt være adfærdsmæssige problemer som konsekvens af avl. Som det også er nævnt, er racehunde og -katte på forskellig vis mere forudsigelige i deres adfærd end blandingshunde. Hvis dyrene alene avles med henblik på, hvordan de fremtræder på en udstilling, uden skelen til de personlighedsmæssige egenskaber, som er væsentlige for, at de vil fungere godt som familiedyr, er der dog en fare for, at avlen kan lede til adfærdsmæssige problemer.

Der er kendskab til forskellige adfærdsmæssige problemer hos racehunde og -katte, f.eks. at collier har tendens til at være meget frygtsomme og ofte lider af skræk for bestemte gulvbelægninger. Der ser også ud til at være sammenhæng mellem de adfærdsproblemer, der går under samlebetegnelsen OCD (obsessive compulsive disorder), og bestemte hunde- og katteracer (Luescher, 2004). Det gælder f.eks. fænomener som "flank sucking" og "tail chasing" hos hunde og "wool sucking" hos katte.

Der er dog indtil nu ikke gjort meget for at kvantificere omfanget og alvoren af disse problemer, selv om der på det seneste er offentliggjort et par studier, som finder sammenhæng mellem racer og adfærd (McGreevy et al., 2013; Starling et al., 2013). Især i de nordiske lande har man i en årrække arbejdet på at udvikle redskaber til at beskrive og teste hundes adfærd. Ved det, der hedder en "unghundementaltest" (UHM), skal hunde f.eks. gennemgå et fastlagt sæt af testmomenter, som samlet set giver et billede af hundens mentalitet. I mange racer er man begyndt at benytte mentalbeskrivelsen på lige fod med andre vurderinger af hunden som grundlag for valg af avlsdyr, hvilket klart vil kunne tjene til at modvirke de avlsbestemte adfærdsproblemer.

MULIGE PRAKTISKE TILTAG TIL AT MINDSKE AVLSRE-LATEREDE VELFÆRDSPROBLEMER

Etisk set er det højst problematisk, at hunde og katte skal lide som konsekvens af den måde, man vælger at avle dem på. Ikke alene er der tale om relativt alvorlige velfærdsproblemer, som direkte rammer dyrene, og som indirekte også har en negativ konsekvens for deres ejeres livskvalitet og økonomi. Det er også svært at se, hvad der er vundet ved at avle hunde og katte uden at tage hensyn til de velfærds-mæssige konsekvenser for kommende generationer af dyr.

At fokusere på fremme af velfærd i avlen af hunde og katte er jo på ingen måde uforeneligt med fortsat at avle racehunde og -katte, men selvfølgelig vil der skulle foretages nogle afvejninger, og selvfølgelig kan der komme nogle interesser i klemme. For at tage det sidste først så er der konkrete avlere, som kan komme i klemme, hvis man begynder at indføre restriktioner i avlen af den ene eller anden slags. Det kan være en ejer af en populær avlshan, som ikke længere kan få det samme udbytte af sin præmiehan. Det kan være en kennel, som har klaret sig godt netop ved at kunne fremvise og sælge hunde eller katte med et meget ekstremt udseende, og som nu må til at lægge avlen om og derfor i en periode ikke længere vil klare sig så godt.

Her er tale om reelle interesser og reelle omkostninger for nogle mennesker involveret i avl af racehunde eller -katte, men set i det store billede er der ingen, som for alvor lider skade, hvis der tages initiativer til at sikre en sundere avl. At sikre avl af sunde racehunde og -katte burde være en win-win-win-situation, hvor både dyrene, avlerne og de kommende ejere står til at vinde. Dette er baggrunden for den traditionelle tilgang til problemstillingen, nemlig at forsøge at påvirke udbuddet af racehunde og -katte.

Den hidtidige diskussion af, hvordan avlen af racehunde og -katte skal forbedres, har således i høj grad været fokuseret på at få de centrale aktører i den organiserede avl til at ændre adfærd. Det synes også i et vist omfang at have haft en effekt, idet centrale aktører såsom kennelklubber, specialklubber for de forskellige hunde- og katteracer, dyrlæger og dyreværnsorganisationer tager problemstillingen meget mere alvorligt, end de gjorde tidligere. Det samme gælder for myndigheder og politikere, hvor emnet f.eks. i Danmark er blevet sat på dagsordenen via den arbejdsgruppe, der har været nedsat vedrørende avl af dyr (Fødevareministeriet, 2013). Og i udlandet har der været taget tilsvarende initiativer (se bl.a. Bateson, 2010, og APGAW, 2012). De stambogsførende organisationer, som har ansvar for de enkelte hunde- og katteracer, har mulighed for at indføre forskellige former for avlsrestriktioner, som bl.a. skal tjene til at mindske eller udrydde bestemte arveligt betingede sygdomme.

En avlsrestriktion vil i denne sammenhæng betyde, at organisationen stiller krav om, at begge forældre f.eks. er røntgenfotograferet og ikke har hofteledsdisplasi (HD), for at afkommet kan blive stambogsført. DKK har over en lang årrække administreret mange sådanne avlsrestriktioner omfattende ledsygdomme (hofte- og albueledsdisplasi), arvelige øjenssygdomme, hjertesygdomme m.m.

Der er dog det problem i forhold til at påvirke udbuddet fra centralt hold, at udbuddet af racehunde og -katte i stigende grad kommer fra danske og udenlandske avlere, som ikke stambogsfører deres dyr, og som derfor ikke behøver at rette ind i forhold til krav fra raceklubber og centrale avlsorganisationer. For flere hunderacer vedkommende har man således set, at stigende krav til avlen har medført, at avlen er flyttet væk fra de etablerede organisationer. I en race som cavalier king charles spaniel, hvor DKK bl.a. stiller krav om

gentagne hjertescanninger af alle avlsdyr, er andelen af DKK-registrerede hunde over en årrække faldet, så det nu kun er ca. 25 % af de hunde, der registreres i Dansk Hunderegister, der har en DKK-stambog. I moderacer som f.eks. chihuahua er andelen af DKK-stambogsførte hunde helt nede under 10 % af det samlede tal i Dansk Hunderegister.

Ud over at indføre avlsrestriktioner kan man inden for den etablerede avl også være med til at præge vurderingen af hunde og katte på udstillinger på en måde, hvor man bevæger sig væk fra ekstremerne. Selv om det f.eks. ikke er muligt for Danmark at ændre racestandarden for engelsk bulldog, kan man stadig forsøge at fastholde dommerne på en målsætning, der går imod tendensen til ekstremt flade næser. Denne udvikling er allerede igangsat med udviklingen af de såkaldte BSI-dokumenter – "breed specific instructions" – der udleveres til alle dommere på internationale hundeudstillinger. Etableringen af disse lister har i høj grad været drevet af de nordiske lande, og der er generelt stor forskel på opfattelsen af overtypningsproblemstillingen i hhv. Nord- og Sydeuropa. Da en stor del af de dommere, der dømmer på hundeudstillinger i Danmark, kommer fra udlandet, er det afgørende, at der arbejdes på at opnå en vis international konsensus omkring prioriteringen af sundhed, hvis det skal have nogen effekt.

Endelig er der en helt central problemstilling, der handler om grundlæggende viden vedrørende sygdoms- og velfærdsproblemerne omfang og fordelingen inden for de forskellige racer. I Danmark foretages ingen central registrering af sygdomme hos hunde og katte, og hvis man ønsker at forbedre velfærden hos disse dyrearter, er den manglende viden om sygdomsforekomst problematisk. Det er f.eks. på nuværende tidspunkt ikke muligt at måle effekten af de tiltag, der allerede er iværksat. Et konkret eksempel på

dette er diskusprolaps, der er et velkendt problem hos gravhunde. DKK indførte for en del år siden et avlsprogram, der sikrede, at alle gravhunde fik røntgenfotograferet ryggen, før de kunne indgå i avl. Røntgenbillederne bliver screenet for antallet af forkalkede skiver i rygsøjlen, der er beskrevet som en forløber for udviklingen af diskusprolaps (Jensen et al., 2008). Resultaterne af screeningen bliver desuden brugt til at beregne et rygindeks (svarende til beregning af EBV – estimated breeding values – hos produktionsdyr) for alle avlsdyr. Avlsprogrammet har nu været aktivt i 10 år, men pga. den manglende sygdomsregistrering i dyrlægepraksis er det faktisk ikke muligt at evaluere, om antallet af gravhunde, der får stillet diagnosen diskusprolaps, er faldet.

Det samme gør sig gældende inden for bekæmpelsen af hofteledsdisplasi. I DKK registreres hoftestatus hos en lang række racer i forbindelse med rutinemæssig screening baseret på røntgenfotografering i 12-månedersalderen. Herfra ved vi, at det i nogle racer er lykkedes at nedbringe frekvensen af hunde med dårlig HD-status, mens situationen i andre racer stort set er status quo selv efter mange årtier med et avlsprogram. Til gengæld ved vi intet om forekomsten af kliniske problemer relateret til HD, f.eks. hvor mange hunde der bliver aflivet pga. hofteproblemer. Etableringen af et system til sygdomsregistrering hos de smådyrspraktiserende dyrlæger må derfor anses for at være et centralt skridt i retning af at skabe grundlag for at forbedre velfærden hos hunde og katte.

De beskrevne velfærdsproblemer kan ikke løses alene ved at se på udbuddet af racehunde og -katte; det er også nødvendigt at se på efterspørgslen. Hvis der f.eks. er en efterspørgsel efter hunde og katte med ekstremt korte snuder, vil der altid være avlere, som vil levere varen. De brachycefale hunde vil for nogle mennesker virke groteske, men der er

samtidig godt belæg i psykologisk forskning for at sige, at netop de relativt store og flade ansigter kombineret med store runde øjne virker tiltrækkende på mange mennesker. Den afgørende mekanisme synes her at være ligheden med menneskebabyer, som vi formodentlig er genetisk disponeret til at beskytte og holde af (Archer & Monton, 2011). De pågældende hundes appel fremgår også af, hvor ofte de bruges i forskellige former for reklamer. Samtidig har især mops og franske bulldogger i en lang periode været i fremgang som modehunde. Den franske bulldog er i dag nr. 6 på DKK's liste over de mest populære hunde i Danmark. Tilsvarende tendenser ses i udlandet.

Det flade ansigt med de baby lignende træk sikrer altså de brachycefale hunderacers popularitet og overlevelse ved fortsat avl af racerne, men paradoksalt nok forringer dette racekarakteristikum samtidig deres velfærd pga. de medfølgende vejtrækningsproblemer. Tilsvarende problemer med efterspørgsel efter hunde eller katte med ekstremt udseende gælder også for en række andre racer. Der er således brug for saglig oplysning om brachycefalt syndrom og andre avlsbetingede velfærdsproblemer rettet mod potentielle købere af hvalpe. Ud over saglig oplysning er der også brug for en holdningsbearbejdning, der kan få mennesker til at se en fladnæset hund med åndedrætsproblemer som en syg stakkel snarere end som en charmerende følgesvend eller se en hund med masser af folder i huden som en potentiel bærer af alvorlige hudproblemer snarere end som en charmerende klovn i for stort tøj.

Endelig kan man forestille sig, at økonomiske incitamenter kan spille en stigende rolle i forhold til at sikre sunde racehunde og -katte. Købere kan gøre et erstatningsansvar gældende over for sælgere af hvalpe og killinger, som viser sig at have sundhedsproblemer, der skyldes avlen. Dermed

vil der være et økonomisk incitament for avlere til at gøre mere for at forebygge andre arveligt betingede problemer. Særligt interessant i denne sammenhæng er Købeloven. Ifølge denne har købere i forbindelse med erhvervsmæssig handel med dyr en almindelig reklamationsret inden for de første to år efter købet. Mange købere af hunde er ikke klar over deres rettigheder i henhold til Købeloven. Der er derfor behov for øget information og videndeling også på dette område.

TAK

Tak til Brenda Bonnett, Sandra Corr og Clare Palmer, der sammen med Peter Sandøe er medforfattere til et kapitel om selektiv avl i den planlagte bog "Companion Animal Ethics", som nærværende artikel i et vist omfang bygger på. Også tak til Vibeke Knudsen og Björn Forkman for nyttige kommentarer.

REFERENCER

- BAGAW (Associate Parliamentary Group for Animal Welfare) (2012). *A Healthier Future for Pedigree Dogs, Update Report*. London, 1-38.
- Archer, J. & Monton, S. (2011). Preferences for Infant Facial Features in Pet Dogs and Cats. *Ethology* 117(3), 217-226.
- AVMA (2012). American Veterinary Medical Association, U.S. *Pet Ownership & Demographics Sourcebook, 2012 Edition*. AVMA: Schaumburg, IL.
- Barthez, P.Y., River, P. & Begon, D. (2003). Prevalence of polycystic kidney disease in Persian and Persian-related cats in France. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 5: 345-347.
- Bateson, P. (2010). *Independent Inquiry into Dog Breeding*. Suffolk, 1-65.
- Brooks, M. & Sargan, D.R. (2001). Genetic Aspects of Diseases in Dogs. In Ruvinsky A and Sampson J (eds), *The Genetics of the Dog*. CABI Publishing: Wallingford, Storbritannien.
- Companion Animal Welfare Council (2006). *Breeding and Welfare in Companion Animals*. Animals. Devon, 1-84.
- Egenvall, A., Bonnett, B.N., Hedhammer, Å. & Olson, P. (2005): Mortality in over 350,000 insured Swedish dogs from 1995-2000: I. Breed-specific age and survival patterns and relative risk for causes of death. *Acta Veterinaria Scandinavica*. 46, 121-136.
- Egenvall, A., Bonnett, B.N., Häggström, J., Ström Holst, B., Möller, L. & Nødtvedt, A. (2010). Morbidity of insured Swedish cats during 1999-2006 by age, breed, sex, and diagnosis. *Journal of Feline Medicine and Surgery*, 12(12), 948-59.
- Egenvall, A., Nødtvedt, A., Häggström, J., Ström Holst, B., Möller, L. & Bonnett, B.N. (2009). Mortality of life-insured Swedish cats during 1999-2006: age, breed, sex, and diagnosis. *Journal of Veterinary Internal Medicine*, 23(6), 1175-83.
- Fødevareministeriet (2013). *Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende avl*. København: Fødevareministeriet.
- Hansen, I.K. & Eriksen, T. (2013). Brachycephalt syndrom hos hund – Definition og behandling. *Dansk Veterinærtidsskrift*, 96 (12), 15-19.
- Jensen, V.F., Beck, S., Christensen, K. & Arnbjerg, A. (2008). Quantification of the association between intervertebral disk calcification and disk herniation in Dachshunds. *JAVMA Vol 233 No. 7*, October 1.
- Kennel Club (2012). The Kennel Club's Puppy Farming Campaign: <http://www.thekennelclub.org.uk/stoppuppyfarming>, tilgået 4. april 2014.
- Lockwood, R. (1995). The ethology and epidemiology of canine aggression. In Serpell, J. (ed.) *The Domestic Dog: Its Evolution, Behavior and Interactions with people*. Cambridge, Cambridge University Press, 131-138.
- Luescher, A. (2004). Diagnosis and management of compulsive disorders in dogs and cats. *Clinical Techniques in Small Animal Practice*. 19 (4), 233-239.
- McGreevy, P.D., Georgevsky, D., Carrasco, J., Valenzuela, M., Duffy, D.L. & Serpell, J.A. (2013). Dog behavior co-varies with height, bodyweight and skull shape. *PLoS One*, 8(12):e80529. doi: 10.1371/journal.pone.0080529.
- McGreevy, P.D. & Nicholas, F.W. (1999). Some practical solutions to welfare problems in dog breeding. *Animal Welfare*, 8, 329-341.
- Mikkelsen, J. & Lund, J.D. (1999). Euthanasia of dogs due to behavioural problems: an epidemiological study of euthanasia of dogs in Denmark, with a special focus on problems of aggression. *European Journal of Companion Animal Practice*, 10, 143-150.
- Packer, R., Hendricks, A. & Burn, C.C. (2012). Do dog owners perceive the clinical signs related to conformational inherited disorders as "normal" for the breed? A potential constraint to improving canine welfare. *Animal Welfare*, 21(1s), 81-93.
- Packer, R., Tivers, M.S., Hendricks, A. & Burn, C.C. (2013). Short muzzle; Short of breath? An investigation of the effect of conformation of the risk of brachycephalic obstructive airway syndrome (BOAS) in domestic dogs. In *Science in service of animal welfare, Priorities around the world, UFAW international animal welfare science symposium*, 4-5 July 2013, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, Spanien, 26.
- Pedersen, M.L. (2012). *Avlsbetingede dyrevelfærdsproblemer*. København: Justitsministeriets Forskningskontor.
- PFMA (2002). Pet Food Manufacturers Association, UK Pet Food Manufacturers Pet Ownership Report, quoted from <http://blog.embracepetinsurance.com/2005/05/index.html>, tilgået 4. april 2014.
- Proschowsky, H. F., Rugbjerg, H. & Ersbøll, A. K. (2003). Mortality of purebred and mixed-breed dogs in Denmark. *Preventive Veterinary Medicine*, 58 (1-2), 63-74.
- Sandøe, P., Hansen, I.K., Eriksen, T. & Fredholm, M. (2013). Hvad er der galt med min bulldog? Om mulighederne for at forebygge fremavl af hunde med brachycephalt syndrom. *Dansk Veterinærtidsskrift*, 96 (12), 11-14.
- Starling, M.J., Branson, N., Thomson, P.C. & McGreevy, P.D. "Boldness" in the domestic dog differs among breeds and breed groups. *Behavioural Processes*, 97, 53-62.
- Switzer, E. & Nolte, I. (2007). Ist der Mischling wirklich der gesündere Hund? – Untersuchung zur Erkrankungsanfälligkeit bei Mischlingen in Deutschland. *Praktischer Tierarzt*, 88 (1), 14-19.
- Thomson, K.S. (1996). The Fall and Rise of the English Bulldog. *American Scientist*, 84 (3), 220-223.
- Wahl, J.M., Herbst, S.M., Clark, L.A., Tsai, K.L. & Murphy, K.E. (2008). A review of hereditary diseases of German shepherd dog. *Journal of Veterinary Behavior*, 3, 255-265.

LINKS

- Rapporten fra arbejdsgruppen vedrørende avl af dyr kan hentes fra følgende link: http://www.foedevarestyrelsen.dk/Nyheder/Pressemeddelelser/Arkiv_2013/Documents/Rapport%20fra%20avl%20arbejdsgruppen%20%202013.%20final.pdf
- En række engelsksprogede hjemmesider angiver oplysninger om avlsbetingede sygdomme og andre velfærdsproblemer hos racehunde og -katte:
 - UFAW, Genetic welfare problems of companion animals – an information resource for prospective pet owners and breeders: <http://www.ufaw.org.uk/geneticwelfareproblems.php>
 - University of Cambridge, Inherited Diseases in Dogs: <http://www.vet.cam.ac.uk/idid/>
 - University of Prince Edward Island & The Canadian Veterinary Medicine Association, Canine Inherited Disorders Database: <http://ic.upei.ca/cidd/>
 - University of Sydney, Faculty of Veterinary Science, LIDA: <http://sydney.edu.au/vetscience/lida/>

6

ViD-TEMA
INTELLIGENT REGULE-
RING AF DYREVELFÆRD
I MALKEKVÆGS-
BESÆTNINGER

Kan dyrebaserede mål erstatte rammekrav som middel til at fremme dyrevelfærden i danske kvægbesætninger? Dyrevelfærd kan vurderes ud fra viden om de omgivelser, dyrene lever i – det kaldes rammebaserede mål – eller ud fra registreringer af dyrenes adfærd og sundhed – det kaldes dyrebaserede mål. Vurdering af dyrevelfærd hos kvæg kan med fordel baseres på dyrebaserede mål.

AF LENE MUNKSGAARD OG JAN TIND SØRENSEN, AARHUS UNIVERSITET, SAMT BJÖRN FORKMAN OG HANS HOUE, KØBENHAVNS UNIVERSITET

Danmark er et foregangsland med hensyn til forbedring af dyrevelfærd hos kvæg gennem lovgivning. Både i Danmark og EU har der i de seneste 10 år været gennemført forskning i udvikling af redskaber til vurdering af dyrevelfærd på besætningsniveau med fokus på dyrebaserede mål (adfærd og sundhed). Der er en stigende erkendelse af, at dyrebaserede mål er meget væsentlige ved vurdering og overvågning af dyrevelfærd i husdyrbesætninger. To besætninger, der har samme fysiske rammer, kan opnå meget forskellige niveauer af dyrevelfærd, fordi landmanden og dermed management har stor betydning for dyrevelfærden.

I rapporten om hold af kvæg (2009) konkluderer arbejdsgruppen, *”at sikring af dyrevelfærden i kvægbruget ikke alene bør ske gennem fastsættelse af mindstekrav til indretning af stalde mv. Mindstekrav bør kombineres med et dyrebaseret indikatorsystem”*. I den nyeste rapport fra EFSA om anvendelse af dyrebaserede mål til vurdering af dyrevelfærd hos malkekvæg anbefales det også, at dyrebaserede

mål bør anvendes, hvor det er muligt, da de er de bedste indikatorer for velfærd hos malkekøer.

Dyrebaserede mål indgår allerede i offentlig regulering af dyrevelfærd. Siden 2001 har der f.eks. via loven været krav om en obligatorisk vurdering af trædepuder hos slagtekylinger. Hvis det på slagteriet konstateres, at de fastsatte tærskelværdier overskrides, griber myndighederne ind over for producenten, f.eks. med krav om en handlingsplan. Dette system har ført til et markant fald i trædepudesvidninger. Tilsvarende er der i forbindelse med den obligatoriske sundhedsrådgivning i kvægbesætninger i 2010 indført grænseværdier for ko- og kalvedødelighed i kvægbesætninger, som snart vil indgå i reguleringen af antal af rådgivningsbesøg af besætningsdyrlægen. Dette må også forventes at være med til at forbedre velfærden.

I denne artikel vil vi diskutere fordele og ulemper ved dyrebaserede mål som alternativ eller supplement til rammekrav

som middel til at fremme dyrevelfærden i danske kvægbesætninger. Vi har taget udgangspunkt i "Rapport om hold af kvæg" (2009) samt rapport udarbejdet i EFSA's regi vedrørende velfærd hos kvæg (EFSA, 2009) og rapport om indikatorer til vurdering af dyrevelfærd hos kvæg (EFSA, 2012).

DYREBASEREDE MÅL SOM ALTERNATIV TIL RAMMEKRAV VED LOVGIVNING PÅ UDVALGTE OMRÅDER

De aktuelle rammekrav er hver især indført med bestemte velfærds-mæssige formål. Formål, som ofte også kan opnås gennem kontrol af dyrebaserede indikatorer. De vigtigste rammekrav og tilhørende indikatorer er oplistet i tabel 5.

RAMMEKRAV: EN SENGEBÅS PR. KO, DIMENSIONER PÅ SENGEBÅSE OG KRAV TIL UNDERLAG I HVILEAREALET

Formålet med kravet til belægningsgraden af sengebåse, sengebåsens dimensioner og underlagets beskaffenhed er at sikre koen tilstrækkelig liggetid samt reducere risikoen for klovlidelser og for beskadigede haser og forknæ ("Rapport om hold af kvæg", 2009). I den videnskabelige rapport om velfærd hos malkekøer udarbejdet af en arbejdsgruppe under EFSA konkluderes, at malkekøer prioriterer liggetid meget højt, og at belægningsgrad, sengebåsens dimensioner og underlagets beskaffenhed har væsentlig betydning for koens mulighed for at få opfyldt behovet for hvile. De

FODERBORD MED FANGGITTER. Fanggitter beskytter de svage køer mod bortjagning fra foderbordet.

samme faktorer har også betydning for risikoen for forekomsten af klovlidelser samt beskadigelser på haser og knæ. Krav til antal sengebåse, sengebåsens størrelse og underlagets beskaffenhed forventes derfor at kunne bidrage til at sikre malkekoens velfærd.

ALTERNATIVER: LIGGETID, TRYKNINGER OG KLOVLIDELSER

Hvorvidt koen får opfyldt behovet for at ligge, afhænger dog også af en række andre faktorer primært relateret til management, f.eks. ventetid på opsamlingspladsen før malkning, foderets sammensætning og adgang til foderbordet. Direkte registrering af koens liggetid vil derfor give en mere præcis vurdering af, om behovet for at ligge er opfyldt, end de fysiske krav til sengebåsene. Der er i de seneste år udviklet sensorer med et indbygget accelerometer, som med stor præcision automatisk kan registrere kørs liggetid. Det er således muligt i dag at få et objektivt direkte mål for, hvor lang tid køer ligger ned, og fordelingen af liggeperioder i en given besætning. Køer har sandsynligvis behov for mindst 10 timers liggetid pr. døgn. Liggeadfærd kan derfor indgå som en af flere velfærdsindikatorer. For at give en meget præcis tolkning af behovet for at ligge i en bestemt besætning er der dog brug for mere viden om, hvordan f.eks. underlaget, hvor køer går og står, påvirker deres behov for at ligge.

For små og uhensigtsmæssigt afgrænsede sengebåse kan forårsage trykninger forskellige steder på kroppen (forknæ, haser og ribben m.fl.), ligesom det også kan resultere i pattetråd. Forekomsten af trykninger kan observeres ved velfærdskontrol på samme måde som de nuværende rammekrav, men det kan være ret tidskrævende og kan ikke umiddelbart registreres automatisk.

Forekomsten af klovlidelser i en besætning påvirkes ikke kun af staldindretning og -anvendelse, men også af en lang

række andre managementfaktorer ud over de nævnte rammekrav. Forekomsten af klovlidelser kan vurderes ved systematisk klovregistrering ved kloveftersyn. I "Rapport om hold af kvæg" er anført, at *"Registrering af klovlidelser kan eventuelt foretages af personer, der foretager kloveftersyn, jf. kapitel 9 om kloveftersyn. Der vil ofte være en vis sæsonvariation i forekomsten af klovlidelser, hvorfor det bedste bilde fås, hvis klovlidelser registreres ved hvert kloveftersyn"*. Der foretages i dag systematiske registreringer af klovsygdomme ved klovbeskæringer i op mod halvdelen af alle danske malkekvægsbesætninger. Analyser af sammenhæng mellem klov sundhed og dyrevelfærd tyder på, at der er behov for en forskningsindsats for at styrke præcision og validitet i klovregistreringer over tid og mellem besætninger.

RAMMEKRAV: ÆDEPLADS TIL ALLE HØJDRÆGTIGE OG NYKÆLVERE

En øget belægningsgrad ved foderbordet medfører øget aggressionsniveau hos malkekøer og kan føre til reduceret foderoptagelse. Den sidste del af drægtigheden og starten af en ny laktation er særligt kritiske perioder, hvor risikoen for produktionssygdomme er højest. Arbejdsgruppen vedrørende hold af kvæg (2009) konkluderede derfor, at *"Arbejdsgruppen mener, at alle køer skal have dækket deres foderbehov uden unødvendig aggressiv adfærd"*, og foreslog rammekrav til antallet af ædepladser.

ALTERNATIVER: AGGRESSION, FODERBEHOV

Ud over belægningsgraden ved foderbordet (antal køer pr. ædeplads) er der en række andre faktorer, som har betydning for aggressionsniveauet. For eksempel reducerer anvendelse af fanggitter frem for nakkebom forekomsten af aggression, og gruppestørrelse, gruppesammensætning og dynamikken i udskiftning af køer kan også have betydning for aggressionsniveauet. Kravet til belægningsgraden kan

medvirke til at sikre, at alle køer får dækket deres foderbehov uden unødvendig aggressiv adfærd, men det er således ingen garanti. Aggressiv adfærd er meget vanskelig at registrere, og der findes p.t. ingen metoder, som kan anvendes i praksis inden for en kortere årrække. Udstyr til automatisk registrering af, hvor lang tid køerne er ved foderbordet, vil sandsynligvis kunne anvendes til at give en vurdering af, hvor tit køerne jages fra foderbordet. Et højt aggressionsniveau vil sandsynligvis også afspejles i de mere generelle indikatorer for dyrevelfærd såsom klovsundhed og dødelighed. Indikatorer for, om koen får opfyldt sit foderbehov, må også antages at relatere til aggressionsniveauet.

Der findes i dag ikke metoder til direkte at måle foderoptagelse i kommercielle besætninger. Der forskes aktuelt ved Aarhus Universitet i udvikling af et system, som automatisk måler koens ædetid, og der gennemføres forskning i måling af, om koen er i fysiologisk ubalance baseret på målinger i mælk. Automatisk registrering af ædeadfærd har stort potentiale som indikator for dyrevelfærd, specielt hos malkekøer. Dels er ændringer i ædeadfærden relateret til foderoptagelse, og dels er ændringer i ædeadfærden ofte et af de første tegn på sygdom. Nyere forskning tyder på, at nedsat ædetid er relateret til en række vigtige produktions-sygdomme hos malkekøer.

Der findes i dag et system til automatisk registrering af drøvtygning, som er forholdsvis udbredt i danske kvægbesætninger. Sammenhængen mellem drøvtygning og foderoptagelse er dog kompleks, og det er uvist, om måling af drøvtygning i kombination med information om foderrationens sammensætning vil kunne anvendes som indikator for, om køer får dækket deres foderbehov. Et andet indirekte mål er registrering af huld, men registrering af huld er tidskrævende og kan ikke umiddelbart automatiseres.

Der er således en række potentielle dyrebaserede indikatorer, som kan anvendes i stedet for rammekrav til antallet af ædepladser. Det er dog ikke klarlagt, hvilke af disse indikatorer eller hvilken kombination af indikatorer der vil føre til størst mulig fremgang i dyrevelfærden under hensyntagen til producentens økonomi.

RAMMEKRAV: DIMENSIONER PÅ GANGAREALER

I "Rapport om hold af kvæg" angives: *"For at sikre, at køerne har tilstrækkelig plads, og at belægningsgraden i stalden ikke bliver uhensigtsmæssig høj, finder arbejdsgruppen, at der i alle løsdriftsstalde, dvs. både sengebåsestalde og dybstrøelsesstalde, bør stilles krav til totalarealet pr. ko i den del af stalden, hvor køerne opholder sig mellem malkninger",* og endvidere: *"Arbejdsgruppen anbefaler endvidere, at gangarealerne skal være indrettet således, at køerne uhindret kan vende sig og frit passere hinanden. Det gælder dog ikke i malkeområdet."*

Dimensioner på gangarealer har betydning for, hvor nemt koen kan komme rundt i systemet, og om den enkelte ko har mulighed for at undvige andre køer og dermed undgå aggression eller ventetid på adgang til ressourcer.

ALTERNATIVER: AKTIVITET, GENERELLE INDIKATORER

Det er muligt, at aktivitetsmålere, som kan angive, om koen står, går eller ligger, kan anvendes som indikator for reduceret dyrevelfærd forårsaget af uhensigtsmæssige dimensioner på gangarealerne. Indirekte vil registrering af æde- og liggeadfærd være udtryk for, om koen kan komme frem til de vigtigste ressourcer i stalden og dermed har tilstrækkelig tid til at få opfyldt de væsentligste adfærdsmæssige og fysiologiske behov. Dimensionerne på gangarealerne har sandsynligvis indflydelse mere bredt på koens velfærd, så anvendelse af mere generelle mål som klovsundhed og dødelighed vil måske

også være velegnede. Der er dog meget sparsom viden på dette område, sikkert fordi undersøgelser relateret til dimensioner på gangarealer er vanskelige og meget dyre at udføre.

RAMMEKRAV: KRAV TIL KÆLVEBOKSE, ANTAL OG INDRETNING

Køer foretrækker at kælve i isolation. Ved kælving i fælles kælvningsboks eller i løsdriftsstald vil koen og efterfølgende også kalven i højere grad kunne blive forstyrret. Enkeltbokse har endvidere den fordel, at det er nemmere at styre hygiejnen og hindre miljøsmitte med f.eks. salmonella eller paratuberkulose. I "Rapport om hold af kvæg" er anført: "Med hensyn til kælving er det vigtigt for køernes og kalvenes sundhed, at kælvingen sker i enkeltkælvningsbokse."

ALTERNATIVER: SYGDOM, SYGDOMSADFÆRD

Både kalvens og koens sundhed i forbindelse med kælvingen og umiddelbart derefter er påvirket af en lang række faktorer som f.eks. producentens evne til at overvåge både ko og kalv og gribe ind rettidigt. Dette gælder især rettidig tildeling af råmælk af god kvalitet og tilstrækkelig mængde, som ned sætter sygdomsfrekvensen blandt kalvene efterfølgende. Et rammekrav om kælvningsbokse er med til at mindske risikoen for reduceret velfærd, men kan ikke direkte sikre koens og kalvens sundhed. Automatiske målinger/registreringer af sygdomsforekomst eller sygdomsadfærd er derfor et alternativ, som direkte eller indirekte afspejler, om dyrene er sunde. De problemstillinger, der er forbundet med registrering af sundhedstilstand, er beskrevet under afsnittet om mere generelle dyrebaserede indikatorer for dyrevelfærd nedenfor.

MERE GENERELLE DYREBASEREDE INDIKATORER FOR DYREVELFÆRD

I Kvægdata-basen registreres sygdomme, som er blevet behandlet, men det er vanskeligt at tolke data fra Kvægdata-

basen set isoleret fra den øvrige pasning og management. Et stigende antal behandlinger eller øget forbrug af medicin kan være udtryk for mere rettidig behandling af syge dyr, og omvendt kan et lavt antal behandlinger være udtryk for manglende rettidig behandling.

I rapporten om hold af malkekvæg konkluderes da også: "Et stigende medicinforbrug kan indikere stigende sygdomsproblemer i besætningen. Stigende medicinforbrug kan dog også skyldes, at den ansvarlige for bedriften i samarbejde med dyrlægen er blevet bedre til at finde og behandle syge dyr. Medmindre der er tale om et meget stort medicinforbrug, bør man derfor være varsom med at fortolke et øget medicinforbrug som udtryk for en øget sygelighed."

Der findes en række andre dyrebaserede indikatorer for dyrevelfærd som beskrevet i "Rapport om hold af kvæg" samt en række indikatorer, som siden er beskrevet i EFSA-rapporten. Der er ingen af disse indikatorer, som kan anvendes som den eneste indikator for en generel vurdering af dyrevelfærd. Der er dog et stort potentiale af mulige indikatorer, som kan bidrage til vurdering af velfærd. For eksempel kan dødelighed være en nyttig indikator, især hvis den holdes op mod dødsårsagen. Det vurderes, at der er potentiale til at udvikle forskellige kombinationer af indikatorer til vurdering af velfærd uafhængigt af rammer.

FORDELE OG ULEMPER VED ANVENDELSE AF DYREBASEREDE MÅL KONTRA RAMMEKRAV I RELATION TIL OFFENTLIG KONTROL

I forhold til at opfylde Dyreværnslovens intentioner som givet i § 1 og § 2 vil anvendelse af dyrebaserede mål i højere grad end rammekrav lede frem mod at sikre dyrevelfærden. De dyrebaserede mål er direkte udtryk for dyrenes reaktioner på den samlede påvirkning fra staldindretning og management

Tabel 5. Oversigt over et udvalg af rammekrav, formål med rammekravene, jf. "Rapport om hold af kvæg" (2009), og mulige alternative dyrebaserede velfærdsindikatorer

Rammekrav	Formål	Alternative dyrebaserede indikatorer
En sengebås pr. ko	Tilstrækkelig liggetid Klovsundhed	Liggetid og frekvens Registrering af klovsundhed
Sengebåsens dimensioner	Tilstrækkelig liggetid Undgå trykninger og fysiske skader	Trykninger og pattetråd Liggetid og frekvens
Belægningsgrad ved foderbord	Koen får dækket sit foderbehov uden unødvendig aggression	Ædetid (drøvtygning, huld), generelle indikatorer
Gangarealer	Køerne skal kunne vende sig og frit passere hinanden	Usikre generelle indikatorer
Kælvningsboks	Ro og reduceret smittetryk	Usikre generelle indikatorer

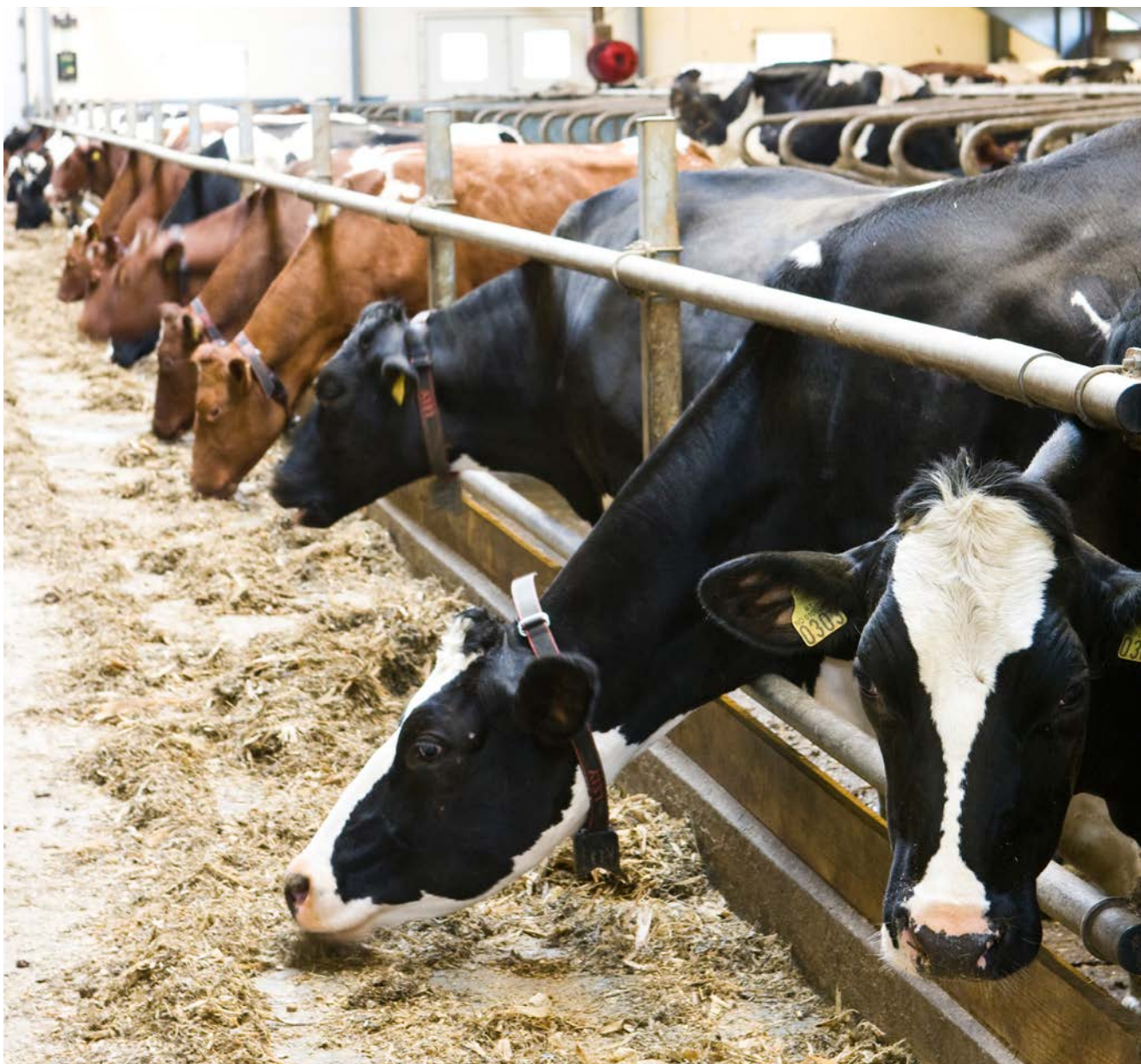
og er som sådan det mest direkte mål for dyrevelfærden. Rammekrav kan være med til at mindske risikoen for dårligere velfærd, men er ikke nogen garanti for god dyrevelfærd.

I 2009 kom arbejdsgruppen bag rapporten om hold af kvæg frem til, "at udviklingen af systemer til vurdering af dyrevelfærd på besætningsniveau både forskningsmæssigt og som redskab for myndighedernes velfærdskontrol ikke er færdigudviklet". Siden 2009 har der været en betydelig forskningsaktivitet inden for området, og der er udviklet teknologi, som kan anvendes til automatisk registrering af drøvtygning, liggeadfærd og aktivitet.

Der er gennemført flere større forskningsprojekter med fokus på vurdering af dyrevelfærd ud fra dyrebaserede mål i malkekvægsbesætninger, herunder tre ph.d.-studier. Resultaterne viser, at der er stor variation i dyrevelfærd mellem besætninger, men at der ikke er nogen simpel sammenhæng mellem vurdering af dyrevelfærd ud fra detaljerede målinger på køerne på udvalgte dage og vurderinger foretaget på basis af eksisterende data (dødelighed, kødkontrol, udsætning og analyse af mælkeproduktion og mælke kvalitet). I en

rapport fra ViD-projektet om databaser konkluderes: "Projeket har belyst, at de tilgængelige databaser kan benyttes til at vurdere visse aspekter af dyrevelfærd. Det gælder især aspekter relateret til forskellige grader af sygdom. Det er dog ikke muligt at lave en komplet velfærdsvurdering baseret på informationen fra databaserne, men såfremt de nævnte variable ligger over en given tærskelværdi, kan de bruges til at pege på et dyrevelfærds-mæssigt problem. Omvendt er variablene ikke egnede til at frikende besætninger for velfærds-mæssige problemer, hvis de ligger under en given værdi."

Visse rammekrav, f.eks. kravet om en sengebås pr. ko og krav til sengebåsens dimensioner, er både objektive og nemme at kontrollere. Desuden er det simpelt for producenten at vurdere, om kravene er opfyldt. Ved anvendelse af dyrebaserede mål som f.eks. måling af liggetid eller antal køer med hasetrykninger er det ikke muligt for producenten præcist at forudsige udfaldet. Derfor kan det være mere vanskeligt for producenten at sikre, at lovkravene faktisk overholdes. Desuden vil det ofte være mere tidskrævende at indhente oplysninger om dyrebaserede mål.

FODERBORD MED NAKKEBOM. Det er nemt for køerne at komme til foderet, men også nemt at jage andre køer væk.

Andre rammekrav er mindre specifikke, f.eks. "*§ 18. Gulve i gangarealer i stalde skal være skridsikre og være konstrueret, udformet og vedligeholdt således, at køerne kan gå naturligt og ikke kommer til skade*". Her kunne anvendelse af dyrebaserede mål (f.eks. score for halthed/gang og fysiske skader) give en mere valid vurdering af velfærden end de nuværende krav. Nye sensorer baseret på accelerometerteknologi kan anvendes til at estimere varighed af gang og visse aspekter af selve gangen.

Anvendelse af dyrebaserede mål har endvidere den fordel, at det giver producenten større fleksibilitet til at foretage de tiltag i besætningen, som både giver bedst velfærd og samtidig tager hensyn til de specifikke forhold i besætningen.

HVORDAN KAN COST-BENEFIT-ANALYSER OG RISIKOVURDERINGER INDDRAGES I FORBINDELSE MED DYREBASERET REGULERING AF DYREVELFÆRD?

Dyrevelfærden i en kvægbesætning kan fremmes gennem ændringer i pasning, overvågning og ændringer i produktionssystemet, f.eks. ændringer i staldindretning og adgang til udeareal. En ændring i system eller i management vil typisk ikke blot påvirke dyrevelfærden, men også produktion, smittespredningsrisici og arbejdsforbrug og dermed også driftsøkonomien. Ved ændringer af de fysiske rammer vil der være investeringsomkostninger, som skal afskrives over en længere periode. Virkningen på dyrevelfærden kan ikke forudsiges præcist, da management har betydning for velfærden inden for et givet sæt af fysiske rammer. En given forbedring i dyrevelfærden kan endvidere være forskelligt fordelt på den gruppe af dyr, der påvirkes. For eksempel har dyr, som er lavt placeret i det sociale hierarki, som regel mere ud af tildeling af mere plads eller flere ressourcer end køer, som er højt placeret i hierarkiet.

Ved anvendelse af forskellige alternativer til forbedring/sikring af dyrevelfærden er det rimeligt at spørge, hvilke konsekvenser implementering af de forskellige alternativer vil have på:

- En samlet vurdering af dyrevelfærden.
- Spredning af virkningen på de dyr, der påvirkes.
- Sikkerheden af den forventede forbedring af dyrevelfærden.
- De økonomiske konsekvenser for producenten på kort og langt sigt.
- Spredningen i økonomiske konsekvenser mellem producenter.
- Konsekvenser for smittespredning og arbejdsforbrug i forskellige typer af besætninger.

Aarhus Universitet har over en 20-årig periode udviklet SimHerd-modellerne. Med SimHerd-modellerne kan man lave detaljerede beregninger af konsekvenser ved managementtiltag for produktion, sundhed og økonomi i en konkret malkekvægsbesætning. Det er således muligt at beregne konsekvenser af forskellige alternative velfærdsfremmende ændringer i produktionssystem og management i forskellige typer af malkekvægsbesætninger på produktion og økonomi. Ved at kombinere disse konsekvenser med forventede forbedringer i dyrevelfærden er det muligt at gennemføre nuancerede cost-benefit-analyser og risikovurderinger på forskellige velfærdsfremmende tiltag. SimHerd-modellerne anvendes aktuelt i direkte kommunikation med landmænd om økonomiske konsekvenser ved eksempelvis sanering af paratuberkulose eller økonomi ved afgræsning.

BEHOV FOR FORSKNING

Med henblik på at få en nærmere afklaring af, i hvor stor udstrækning dyrebaserede mål kan erstatte rammekrav som middel til fremme/sikring af dyrevelfærd hos kvæg, er der behov for en bred tværfaglig forskningsindsats med fokus på:

- Kvantificering af udvalgte adfærdsmæssige behov under de mest gængse management- og systemforudsætninger.
- Forskning, der belyser sammenhængen mellem risikofaktorer (staldindretning og management) og deres konsekvenser for velfærden målt med dyrebaserede indikatorer.
- Forskning, der fokuserer på besætningspecifikke forudsætninger for, at eksisterende dyrebaserede indikatorer er valide velfærdsmaal.
- Udvikling af metoder til præcis tolkning af dyrebaserede mål på individ-, gruppe- og besætningsniveau.
- Udvikling/videreudvikling af automatiske registreringer af dyrebaserede velfærdsindikatorer.
- Udvikling af modeller og procedurer til cost-benefit-analyser og risikovurderinger af velfærdsfremmende tiltag gennem rammeregulering og regulering ved måling og overvågning af dyrebaserede velfærdsmaal.

Endvidere er der behov for overvejelser om, hvordan dyrebaserede mål mest hensigtsmæssigt kan implementeres under hensyntagen til både effekt på dyrevelfærd, de praktiske muligheder og omkostninger forbundet med kontrollen samt retssikkerheden.

REFERENCER

- Andreassen, S.N., 2013. Simplifying on-farm animal welfare assessment. PhD thesis, Københavns Universitet.
- Anonym (2009). Arbejdsgrupperapport om hold af malkekøveg, februar 2009.
- Anonym (2006). Udtalelse om malkekøveg. Det Dyreetiske Råd. København.
- Burrow, E. (2012). Welfare of dairy cows in Danish grazing herds. PhD thesis, Animal Science, Aarhus Universitet.
- EFSA journal (2012). EFSA Panel on Animal Health and Welfare (AHAW), Scientific Opinion on the use of animal-based measures to assess welfare of dairy cows. *EFSA Journal*. 10(1):2554. www.efsa.europa.eu/efsajournal.
- EFSA report (2009). Scientific report of EFSA prepared by the Animal Health and Animal Welfare Unit on the effects of farming systems on dairy cow welfare and disease. *Annex to the EFSA Journal* (2009) 1143, 1-38.
- Ettema, J.E. (2013). Udgift til afgræsning 600 kr. per ko. *Landbrugsavisen* 7. juni 2013.
- Goldhawk, C., Chapinal, N., Veira, D.M., Weary, D.M., and von Keyserlingk, M.A.G. (2009). Prepartum feeding behavior is an early indicator of subclinical ketosis. *J. Dairy Sci.* 92:4971-4977.
- Gonzalez, L.A., Tolkamp, B.J., Coffey, M.P., Ferret, A. and Kyriazakis, I. (2008). Changes in Feeding Behavior as Possible Indicators for the Automatic Monitoring of Health Disorders in Dairy Cows. *J. Dairy Sci.* 91:1017-1028.
- Heinrichs, A.J. & Radostits, O.M. (2001). Health and Production Management of Dairy Calves and Replacement Heifers. In Radostits, O.M. (ed.), *Herd Health. Food Animal Production Medicine*, W. B. Saunders Company.
- Higginson, J.H., Millman, S.T., Leslie, K.E. and Kelton, D.F. (2010). Validation of a New Pedometer System for Use in Behavioural Research and Lameness Detection in Dairy Cattle. The First North American Conference on Precision Dairy Management 2010.
- Houe, H. og Jensen, T.B. (2012). Rapport vedrørende ViD-projekt 2010-01: "Databaser – Potentialer for dyrevelfærdsvurdering".
- Huzzey, J.M., Veira, D.M., Weary, D.M. and von Keyserlingk, M.A.G. (2007). Prepartum behavior and dry matter intake identify dairy cows at risk for metritis. *J. Dairy Sci.* 90:3220-3233.
- Jensen, M.B., Nielsen, T.R. & Vestergaard, M. (2008). Velfærd hos ungkøveg. *DJF Husdyrbrug* nr. 85, 49
- Keeling, L. (2009). An Overview of the Development of the Welfare Quality® assessment systems. Welfare Quality Report no. 12.
- Kramer, E., Caverio, D., Stamer, E. & Krieter, J. (2009). Mastitis and lameness detection in dairy cows by application of fuzzy logic. *Liv. Sci.* 125:92-96.
- Kudahl, A. (2009). Økonomi i paratuberkulosesanerung, Danske Mælkeproducenter, marts 2009.
- Nielsen, L.R., Pedersen, A.R., Herskin, M.S. and Munksgaard, L. (2010). Quantifying walking and standing behaviour of dairy cows using a moving average based on output from an accelerometer. *Appl. Anim. Behav. Sci.* 127:12-19.
- Otten, N. (2013). Identification of dairy herds with animal welfare problems. Københavns Universitet.
- Rushen, J., Chapinal, N. & de Passillé, A.M. (2012). Automated monitoring of behavioral-based animal welfare indicators, *Animal Welfare* 21:339-350.
- Sørensen, J.T., Houe, H., Rousing, T. & Sandøe, P. (2013). Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning. Center For Bioetik og Risikovurdering. *Rapport 18*, 64 pp
- Thomsen, P.T., Poulsen, P.H., Tønner, L. & Sørensen, J.T. (2012). Kan forekomsten af klovidelser sige noget om den overordnede dyrevelfærd? Poster ved Videncenter for Dyrevelfærds kongres.
- Thomsen, P.T., Munksgaard, L. & Sørensen, J.T. (2012). Lameness scores and lying behaviour are indicators of hoof lesions in dairy cows. *The Veterinary Journal*, 193:644-647.
- Østergaard, S., Ettema, J.E., Kudahl, A.B. & Sørensen J.T. (2010). Development of a SimHerd webbased application for herd health advisors – experience and perspectives. Farm Animal Health Economics, Nantes 14-15 January 2010, 4-8.

7

MYNDIGHEDERNES
KONTROL MED
DYREVELFÆRD I 2013
OG FREMOVER

I dette afsnit beskrives kontrollens infrastruktur, som den var i 2013 for kontrol af dyr i besætninger, under transport og på slagteri. Der gives desuden en oversigt over øvrige nye og kommende initiativer og lovgivning, der har relevans for dyrevelfærden i Danmark.

AF FØDEVARESTYRELSEN

Der er en række forskellige lovkrav til, hvordan landbrugsdyr skal opstaldes, transporteres og slagtes. Landmanden skal sørge for, at lovkravene er overholdt, når han opstalter sine dyr, mens myndighederne har til opgave at kontrollere, at lovkravene til dyrevelfærd overholdes, via den årlige stikprøvekontrol.

Læs mere om, hvilke lovbestemmelser der gælder for de forskellige dyrearter i besætninger, i Appendiks 3 bagest i denne rapport.

Velfærdskontrollen med landbrugsdyr og heste blev i 2013 tilrettelagt og gennemført af Fødevarestyrelsens dyrlæger og teknikere. Det er således Fødevareministeriet, der har det overordnede ansvar for velfærdskontrollen i besætninger.

UDPEGEDE BESÆTNINGER TIL VELFÆRDSKONTROL 2013

Fødevarestyrelsen foretog i 2013 udpegningen af besætninger til kontrol på baggrund af tilgængelige relevante data om besætningerne. Besætninger med kvæg, svin, får, geder, heste, pelsdyr, æglæggende høner, slagtekyllinger, gæs, ænder, kalkuner, hjortedyr, fjervildt og strudsefugle indgik i kontrollen.

Udpegning af besætninger til kontrol skete dels tilfældigt og dels på baggrund af risikoparametre. De overordnede udpegningskriterier, der blev brugt til udpegningen i 2013, omfattede:

- Tidligere sanktionerede besætninger
- Besætninger med overskridelse af grænseværdier for dødelighed

Til krydsoverensstemmelseskontrollen (KO-kontrollen), som kun omfatter ejere, der modtager landbrugsstøtte, blev der bl.a. anvendt følgende risikokriterier:

- Kontroludfald i forbindelse med registrering i CHR
- Ejendomme med flere forskellige dyrearter
- Større svineproducenter
- Mindre kvægbesætninger
- Tidligere overtrædelser

NYT BEHOVS- OG RISIKOBASERET KONTROLKONCEPT PÅ VETERINÆROMRÅDET

Med Veterinærforlig II, der blev indgået den 2. november 2012 af samtlige partier i Folketinget, er der vedtaget et nyt og styrket kontrolkoncept, der indebærer en mere behovs- og risikobaseret kontrol. Med det nye koncept er der i højere grad lagt op til en helhedsvurdering af besætningen frem for at fokusere på enkelte fejl. Derfor skal den tilsynsførende først danne sig et overordnet indtryk af besætningen. Hvis den

tilsynsførende finder tegn på overtrædelser eller forhold, der kræver nærmere gennemgang, går vedkommende i detaljen med de specifikke regler vedrørende det konkrete forhold. De tilsynsførende får nu mulighed for at danne sig et bedre overblik over de større linjer i besætningen og derved bedre tid til dialog og vejledning.

Konceptet gør det muligt i højere grad at målrette kontrollen mod de besætninger, som vurderes at have det største behov for kontrol. Konceptet åbner også mulighed for at lave nulpunkts-/baselineundersøgelser, som kan give et billede af den generelle regelefterlevelse hos en bestemt besætningstype eller dyreart. Der indføres fire kontrolindsatser i velfærdskontrollen:

- Nulpunktskontrol – tilfældigt udvalgt population
- Prioriteret kontrol – udvalgt ud fra risikokriterier, der fastlægges årligt
- Kampagnekontrol – udvalgte emner/fokusområder
- Basiskontrol – krydsoverensstemmelseskontrol (KO)

Det nye kontrolkoncept indebærer også, at der ikke længere er krav om tilsyn af samtlige dyr i besætningen. Ved basiskontrol, som indeholder kontrol med krydsoverensstemmelse, skal alle dyr fortsat tilses efter gældende EU-regler.

Ved nulpunktskontrol udvælges besætningerne tilfældigt. Resultatet af kontrollerne kan give et generelt billede af regelefterlevelsen for den pågældende besætningstype. Den prioriterede kontrol udpeges risikobaseret, dvs. de enkelte kontrolobjekter udpeges på baggrund af nogle risikokriterier. Risikokriterierne skifter fra år til år og er ofte forskellige for de enkelte brancher/besætningstyper. For eksempel kan risikokriterierne være overskridelser af grænseværdier for antibiotika for kvæg og svin, eller det kan være små besætninger med får og geder.

HVEM UDFØRTE DYREVELFÆRDSKONTROL I 2013?

- I besætninger: Embedsdyrlæger og teknikere ansat i Fødevarestyrelsen gennemførte kontrollen med dyrevelfærd og medicinanvendelse. Fødevarestyrelsen havde desuden ansvar for kontrollen med minkhegn, handelsnormerne for æg, mælkehygiejne og vildtopdræt samt krydsoverensstemmelseskontrollen (KO-kontrollen). Fødevarestyrelsens veterinære kontrolenheder – herunder Veterinærrejseholdet – udførte kampagnekontroller på dyrevelfærdsområdet (se tabel 7).
- Ved vejkontrol af transporter: Politiet med dyrlægefaglig bistand fra Fødevarestyrelsens Veterinærrejsehold.
- På samlesteder og ved udførsel af dyr direkte fra besætning: Embedsdyrlæger ansat i Fødevarestyrelsen.
- På slagterier: Embedsdyrlæger bistået af teknikere, alle ansat i Fødevarestyrelsen.

Basiskontrollen (KO) udføres i henhold til EU-forordningen om krydsoverensstemmelse. Kontrollen udpeges tilfældigt for 20-25 % af ejerne og risikobaseret for resten.

HVORDAN GREB MYNDIGHEDERNE IND I 2013?

Resultatet af kontrolbesøget kan være, at alt er i orden. Men hvis der er bestemmelser, der er overtrådt, har kontrolmyndigheden forskellige reaktionsmuligheder afhængigt af karakteren og alvoren af overtrædelsen. Kontrolmyndigheden har mulighed for at meddele indskærpelser eller give påbud, hvis der er tale om forhold, som må karakteriseres som væsentlig ulempe eller uforsvarlig behandling. Groft uforsvarlige forhold eller påbud, som ikke efterkommes, resulterer i en politianmeldelse (se faktaboksene om indskærpelse, påbud og politianmeldelse).

OPFØLGENDE BESØG FOR ALLE TYPER AF ANMÆRKNINGER FRA 2014

Den 1. januar 2014 indførtes en styrket incitamentsstruktur, som motiverer til regelefterlevelse, da der samtidig indførtes opfølgende kontrolbesøg hos alle, der har fået anmærkninger. Opfølgende kontrol – både som administrativ kontrol og ved kontrolbesøg – udvides til at gælde alle typer af anmærkninger.

HVEM KONTROLLERER KONTROLLEN?

EU har en særlig inspektionsenhed, FVO, som med mellemrum undersøger, om medlemslandenes kontrol er tilstrækkelig til at sikre overholdelse af EU's regler på bl.a. dyrevelfærdsområdet. I oktober 2013 gennemførte FVO den seneste dyrevelfærdsinspektion i Danmark. Inspektionen fokuserede især på velfærdskontrol i besætninger med slagtekyllinger, pelsdyr (mink) og kvæg. Inspektionen var ved redaktionens afslutning endnu ikke endeligt afrapporteret.

→ Læs mere i de inspektionsrapporter, FVO offentliggør på EU's hjemmeside: http://ec.europa.eu/food/fvo/ir_search_en.cfm

TABEL 6. Antal kontrollerede besætninger i 2013

Dyrearter	2013
Svin	378
Kvæg inkl. kalve	813
Får	86
Geder	34
Heste	14
Pelsdyr	69
Slagtekyllinger	49
Æglæggende høner*	89
Ænder, gæs, kalkuner	6
Hjorte	26
Fasaner og andet fjervildt	25
Strudse	16
I alt	1.605

* Kontrol med 100 % af besætninger med buranlæg i 2013.

TABEL 7. Antal kampagnekontroller i 2013

Kampagnekontroller i 2013	Antal kontroller
Drægtige søer skal holdes i løsdrift	200
Minkkampagne 2013 – medicin og dyrevelfærd	205
Håndtering af syge dyr i kalkunbesætninger	6
Screening af dyrevelfærd hos søer i frilandsbesætninger	41
Syge grises velfærd	50
Antal kampagnekontroller i alt	502

INDSKÆRPELSE, PÅBUD OG POLITIANMELDELSE**Hvornår giver myndighederne en indskærpelse*?**

En indskærpelse er en vejledning i at overholde gældende regler. Myndighederne giver indskærper, når landmanden har brug for at få præciseret de gældende regler.

Hvornår giver myndighederne et påbud?

Påbud gives af myndighederne for lovovertrædelser af mere alvorlig karakter, hvor det ikke er tilstrækkeligt at vejlede om reglerne. Myndighederne følger op på et påbud. Det sker enten ved et nyt kontrolbesøg eller ved at kræve dokumentation for, hvornår og hvordan der er rettet op på lovovertrædelsen.

Hvornår giver myndighederne en politianmeldelse?

Myndighederne skal anmelde den besætningsansvarlige til politiet, hvis der er tale om groft uforsvarlig behandling af dyr, f.eks. et dyr med en kronisk lidelse, der ikke er i sygesti, ikke er behandlet, ikke er tilset af en dyrlæge eller ikke er aflivet i tide. I visse tilfælde indgiver myndighederne også en politianmeldelse, når der er tale om uforsvarlig – men ikke grov – behandling af dyr. Myndighederne anmelder det desuden til politiet, hvis landmanden ikke retter op på forholdene efter et påbud.

* Bemærk at der fra 2014 er indført opfølgende kontrolbesøg også for indskærper

DYREVELSFÆRDSKONTROL VED TRANSPORT AF DYR

Myndighederne udfører kontrol med de forskellige typer af transport, dyr kan udsættes for, enten ved stikprøver eller på samtlige dyr, som det f.eks. er tilfældet for indtransport til slagteri.

Dyr transporteres i mange forskellige sammenhænge, f.eks. når de skal opfedes i andre besætninger end dem, hvor de er født, eller når de skal til slagting. Transport er en uvant situation for de fleste dyr, og hvis transportforholdene ikke er i orden, kan dyrene blive udsat for angst, lidelse og smerte.

Der gælder en række regler for transport af dyr. For eksempel skal dyrene være transportegnede. Det betyder, at de ikke må være syge eller have skader, der fører til, at de udsættes for smerte og lidelse under transporten. Dyr må heller ikke transporteres, hvis de er højdrægtige, dvs. hvis de er i de sidste 10 % af drægtigheden.

Transport af traditionelle landbrugsdyr (kvæg, svin og fjerkræ) udgør den største del af transporterne, men der transporteres også en del heste. Bestemmelser om beskyttelse af dyr under transport findes i EU's Transportforordning, som gælder i alle EU-lande, samt i Justitsministeriets (nu Fødevareministeriets) bestemmelser om beskyttelse af dyr under transport og bestemmelser om uddannelse i transport af dyr.

Ifølge EU's Transportforordning skal der for transporter af over otte timers varighed over en landegrænse af kvæg, får, geder, svin og heste (undtagen registrerede heste) udarbejdes en såkaldt logbog. Logbogen for en transport indeholder både oplysninger om planlægningen af transporten og oplysninger om selve forløbet af transporten, når denne er afsluttet.

→ Læs mere om reglerne for transport i listen over relevant lovtekst i Appendiks 3.

Se resultaterne af kontrollen i 2012 i tabel 27-31.

SÅDAN FOREGÅR KONTROLLEN AF TRANSPORT MED DYR

Når dyr transporteres til udlandet via samlesteder eller direkte fra besætningen uden at transporteres over et samlested samt ved ankomst til slagteri, udfører Fødevarestyrelsens dyrlæger altid kontrol af dyrenes transportegnethed. Embedsdyrlægerne kontrollerer alle dyr for at vurdere, om de er eller har været egnede til den pågældende transport. Hvis et dyr f.eks. er skadet med et benbrud, må det ikke transporteres.

Fødevarestyrelsen foretager herudover stikprøvekontrol af transport af dyr ved eksport direkte fra besætninger, i forbindelse med omsætning via samlesteder og ved ankomst til slagterier. Kontrollen omfatter, foruden dyrenes transportegnethed, køretøjet og ledsagedokumenter. Stikprøvekontrollen kan dermed omfatte, hvordan dyrene håndteres, om pladskravene i køretøjet er overholdt (indvendig højde og areal), om transportmidlets indretning lever op til lovgivningens krav, og om de krævede dokumenter er til stede mv.

POLITIETS STIKPRØVEKONTROL AF TRANSPORTER MED DYR

Politiet udfører hvert år et antal stikprøvekontroller af de transporter med levende dyr, der foregår på de danske landeveje. Til denne opgave får politiet dyrlægefaglig bistand fra Fødevarestyrelsens Veterinærrejseshold.

Se resultaterne af kontrollen i tabel 34 og 35.

AUTORISATION TIL TRANSPORT AF DYR

Transportforordningen gælder for transport af hvirveldyr

i forbindelse med økonomisk virksomhed. Forordningen kræver, at en transportvirksomhed skal autoriseres, hvis der transporteres dyr længere end 65 km. Det er Fødevarestyrelsen, der udsteder transportautorisationer.

Transportforordningen skelner mellem korte og lange transporter. Transporter på højst otte timer er korte transporter, mens transporter på over otte timer er lange. Forordningen stiller skrappe krav til lange dyretransporter end til korte transporter. Desuden er der forskel på de krav, transportvirksomheden og chaufføren skal opfylde ved korte og lange transporter. Det kan f.eks. være, at dyrene skal have adgang til vand under transporten.

HVORDAN GRIBER MYNDIGHEDERNE IND, HVIS DER ER OVERTRÆDELSER?

Hvis embedsdyrlægerne konstaterer, at transportbestemmelserne ikke er overholdt, kan de enten give en indskærpelse, eller de kan anmelde overtrædelsen til politiet. Indskærpelser gives typisk, når der er tale om førstegangsovertrædelser af transportbestemmelserne, som vurderes at være af mindre væsentlig karakter.

Hvis der er tale om en gentagen eller alvorlig overtrædelse af transportbestemmelserne, anmelder embedsdyrlægerne sagen til politiet.

I forbindelse med politiets vejkontrol kan politiet give et påbud, idømme en bøde eller gøre brug af anholdelse ved overtrædelser af transportbestemmelserne eller de dyrevelfærdsrættlige bestemmelser.

DYREVELFÆRDSKONTROL PÅ SLAGTERIER

På slagterierne er det Fødevarestyrelsens embedsdyrlæger, som kontrollerer, om der er problemer med dyrevelfærden. De kontrollerer overholdelse af dels transportbestemmelserne og dels dyrevelfærdsbestemmelserne for slagterier.

På slagterierne skal dyrene bedøves og aflives så skånsomt som muligt. Det betyder, at slagterierne skal overholde en række krav til faciliteter, slagtepersonale, apparatur og metoder. Det er embedsdyrlægerne, som kontrollerer, om slagterierne overholder kravene til opstaldning, bedøvelse og aflivning.

→ Se også faktasiden om slagtning og aflivning af dyr.

KONTROLLEN PÅ SLAGTERIER I 2013

Kontrollen foregår ved et såkaldt levende syn, før dyrene slagtes. Embedsdyrlægerne observerer alle dyr, før de slagtes, og vurderer bl.a., om dyrene har været egnede til transporten til slagteriet, eller om de lider af smitsomme sygdomme som f.eks. mund- og klovesyge eller er syge af anden årsag og derfor ikke må slagtes og indgå i fødekæden. Højdrægtige køer eller svin med svære haltheder må f.eks. ikke transporteres.

Dyrlægerne på slagterierne fører også tilsyn med dyrenes velfærd på slagterierne i forbindelse med opstaldning, flytning, bedøvelse og afløbning af dyrene. Dyrlægekontrollen omfatter f.eks. de instrumenter, der bruges til at holde dyrene fast med, og det apparatur, der bruges til bedøvelse og afløbning. Slagterierne skal selv regelmæssigt kontrollere, at udstyret er i god stand og virker, som det skal. Det er vigtigt for at kunne sikre, at slagtepersonalet bedøver og afliver dyrene på en dyrevelfærdsmæssigt forsvarlig måde.

Slagteriet har ansvaret for, at det personale, der har med dyrene at gøre på slagteriet, er kompetent. Slagtepersonalet skal have tilstrækkeligt kendskab til bedøvelse og slagtning og have den nødvendige faglige viden.

HVORDAN GRIBER MYNDIGHEDERNE IND, HVIS DER ER OVERTRÆDELSER?

Hvis embedsdyrlægen konstaterer, at slagteriet ikke overholder de velfærdsregler, der gælder for indretning og drift af slagterier, kan dyrlægen enten give en indskærpelse eller melde slagteriet til politiet.

VELFÆRDSKONTROL I BESÆTNINGER. Ved et kontrolbesøg gennemgår kontrolløren besætningen for at vurdere, om dyrevelfærdslovgivningen er overholdt. (Foto: Lars Bahl)

FAKTA – VETERINÆRFORLIG II 2013-2016: STATUS PÅ PROJEKT VELFÆRDSINDEKS

Hvordan går det med velfærden hos landbrugsdyr i Danmark? Udvikling af et dyrevelfærdsindeks i Fødevarestyrelsen.

BAGGRUND

Politikere og interesseorganisationer efterspørger ofte information om, hvordan tiltag til fremme af dyrevelfærden virker samlet set i de efterfølgende år. På nuværende tidspunkt findes der information om overtrædelser af Dyreværnsloven samt information om dyrs sundhed – men dyrevelfærd er mere end det. I Veterinærforlig II blev Fødevarestyrelsen sammen med universiteterne bedt om at udvikle et velfærdsindeks for henholdsvis svin og kvæg, således at man kan følge udviklingen af dyrevelfærd på nationalt plan.

I 2013 blev der derfor startet et forskningsprojekt, der har til formål at konstruere et indeks, der kan beskrive tilstanden for dyrevelfærd hos svin og kvæg i Danmark. Indekset kommer til at omfatte de fire principper, som blev formuleret i det store EU-projekt Welfare Quality®: god fodring, god opstaldning, godt helbred og hensigtsmæssig adfærd. I definitionen af dyrevelfærd bruges det enkelte dyrs oplevelse.

Projektet tager udgangspunkt dels i de relevante data fra Fødevarestyrelsen, som allerede i dag indsamles og registreres til andre formål, og dels i nye dyrebaserede mål for dyrevelfærd, der er udviklet under Welfare Quality®. Det forventes, at en kombination af de to typer data, suppleret

med udvalgte nye og mere effektive mål for dyrevelfærd, kan danne grundlag for et praktisk anvendeligt og gennemskueligt indeks.

HOVEDMÅL

Projektets hovedmål er at konstruere et velfærdsindeks, der kan afspejle tilstanden for dyrevelfærd i Danmark og kan bruges til at sammenligne denne fra det ene år til det andet.

STRUKTUR

Projektet gennemføres i 2013-2016 i et samarbejde mellem Københavns Universitet, Fødevarestyrelsen og Aarhus Universitet.

HVOR KAN JEG FÅ MERE INFORMATION?

Kontakt Annette Cleveland i Fødevarestyrelsen (acn@fvst.dk) eller Björn Forkman, Københavns Universitet (bjf@sund.ku.dk).

FAKTA – VETERINÆRFORLIG II 2013-2016: STATUS PÅ PROJEKT TRANSPORTEGNETHED

Et projekt til afklaring af aspekter af dyrs egnethed til transport.

BAGGRUND

Hver dag transporteres danske produktionsdyr til slagtning. På årsbasis drejer det sig om den sidste rejse for mange millioner dyr – hovedsageligt fjerkræ, svin og kvæg. Selv om dyretransport gennem årene har haft stor bevågenhed fra såvel politikere og interessenter som direkte involverede parter, er dyrenes egnethed til transporten et af de emner, som har fået meget begrænset forskningsmæssig opmærksomhed. I forbindelse med Veterinærforlig II blev det besluttet at søge at rette op på dette.

Som følge af forliget blev der derfor igangsat et forskningsprojekt, der skal afklare aspekter af dyrs transportegnethed, med særligt fokus på tre dyregrupper, som enten transporteres i stort antal og/eller anses for særligt udsatte i forbindelse med transport: slagtekyllinger, slagtesøer og malkekøer.

Ved transportegnethed forstås, om et dyr (et individ eller i nogle tilfælde en gruppe af dyr) er i stand til at gennemføre en given transport uden at lide overlast. Transport omfatter her alle de faser af transporten, som er relevante i Transportforordningens regi (f.eks. af- og pålæsning, selve kørslen og pauser deri). Forskningen retter sig således primært mod

egenskaber ved individer eller grupper af dyr (f.eks. grad af halthed hos den enkelte malkeko), men også mod miljøforhold, som vil påvirke alle dyr i en given transport.

HOVEDMÅL

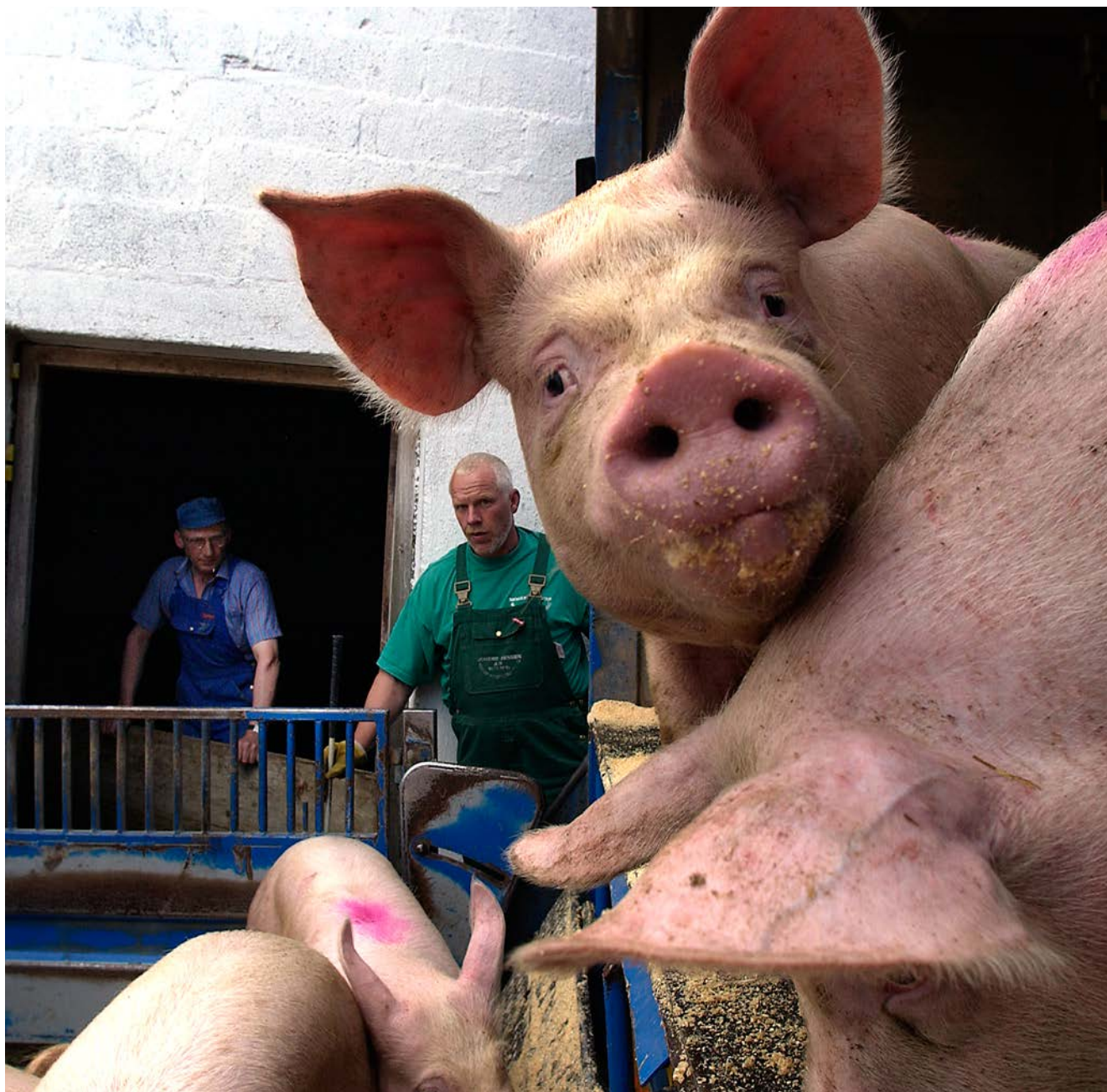
Projektets hovedmål er at etablere ny viden om transportegnethed hos dyr. For hver af de tre udvalgte dyregrupper søges denne viden omsat til en skala for transportegnethed, der kan anvendes i praksis.

STRUKTUR

Projektet gennemføres i 2013-2016 i et samarbejde mellem Aarhus Universitet og Københavns Universitet og er opdelt i tre delprojekter, hvert med fokus på sin dyregruppe. Ud over forskergruppen involverer projektet en følgegruppe fra Fødevarestyrelsen samt en interessentfølgegruppe bestående af repræsentanter for såvel transportører, landbruget, dyrlæger som dyreværnsorganisationer.

HVOR KAN JEG FÅ MERE INFORMATION?

Kontakt Lis Kemezys i Fødevarestyrelsen (limak@fvst.dk) eller projektleder Mette S. Herskin, Aarhus Universitet (MetteS.Herskin@agrsci.dk).

FAKTA – SLAGTNING OG AFLIVNING AF DYR

Fra 1. januar 2013 har nye regler for slagtning og aflivning haft virkning i hele Europa. I Danmark gælder herudover nationale regler for slagtning af dyr efter religiøse ritualer og for slagtninger uden for slagterier.

EU-reglerne om slagtning og aflivning af dyr findes i Aflivningsforordningen (Rådets forordning (EF) Nr. 1099/2009 af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet), og de nationale regler findes i Bekendtgørelse nr. 135 af 14. februar 2014 om slagtning og aflivning af dyr.

NATIONALE SÆRREGLER FOR SLAGTNING OG AFLIVNING

Aflivningsforordningen giver mulighed for, at medlemslandene i EU kan fastsætte strengere nationale regler, hvis formål er at sikre en mere omfattende dyrebekyttelse på aflivningstidspunktet end den, der følger af reglerne i forordningen. Denne mulighed har Danmark gjort brug af i form af regler i Bekendtgørelse om slagtning og aflivning af dyr. Forordningen, der har haft virkning siden 1. januar 2013, suppleres nemlig af reglerne i Bekendtgørelse om slagtning og aflivning af dyr. Bekendtgørelsen indeholder regler, dels om slagtning af dyr uden for slagterier, dels om slagtning af dyr efter religiøse ritualer.

Med Aflivningsforordningen blev det understreget, at det er slagterierne, der har ansvaret for, at reglerne om dyrevelfærd overholdes, herunder i form af kravet om, at der på slagterier af en vis størrelse skal udpeges en dyrevelfærdsansvarlig.

NYE REGLER FOR SLAGTNING OG AFLIVNING AF DYR PÅ SLAGTERIER PR. 1. JANUAR 2013

De væsentligste nye elementer i forordningen omfatter følgende:

- At en række slagteoperationer på slagteri alene kan udføres af personer, som er i besiddelse af et kompetencebevis. Kompetencebeviset kan opnås efter:
 - Kursus med afsluttende prøve
 - En forenklet procedure, hvis man har 3 års relevant erfaring, eller
 - Som et midlertidigt kompetencebevis for 3 måneder vedrørende slagteoperationer, under forudsætning af at ansøger er tilmeldt et kursus til opnåelse af kompetencebevis, samt at vedkommende arbejder i tilstedeværelse af og under direkte tilsyn af en anden person, der er i besiddelse af fornødent kompetencebevis.
- Krav om udpegning af en dyrevelfærdsansvarlig på slagterier af en vis størrelse
- Krav om, at slagterier skal udfærdige standardprocedurer
- Reviderede regler om tilladte bedøvelses- og aflivningsmetoder
- Reviderede regler om slagteriernes indretning, konstruktion og udstyr

- Reviderede regler om flytning, opstaldning, fastholdelse mv. af dyr
- Regler om markedsføring af fastholdelses- og bedøvelsesudstyr.

SLAGTNING EFTER RELIGIØSE RITUALER

Indtil 17. februar 2014 var det i Danmark tilladt at slagte dyr efter religiøse ritualer både med og uden forudgående bedøvelse – på i bekendtgørelsen nærmere fastsatte vilkår. Fra og med 17. februar 2014 er reglerne i bekendtgørelsen ændret, således at det nu kun er tilladt at slagte dyr efter religiøse ritualer med forudgående bedøvelse. I henhold til bekendtgørelsen er det i Danmark tilladt at slagte kvæg, får, geder og slagtekylinger efter religiøse ritualer. De tilladte bedøvelsesmetoder fremgår af bekendtgørelsen.

Slagterier, der ønsker at slagte efter religiøse ritualer, skal anmelde dette forudgående til Fødevarestyrelsen.

SLAGTNING OG AFLIVNING AF DYR UDEN FOR SLAGTERIER

Aflivningsforordningen finder ikke anvendelse på slagtning af fjerkræ, kaniner og harer, der slægtes uden for et slagteri af deres ejer til dennes eget private forbrug. I disse situationer gælder reglerne i Bekendtgørelse om slagtning og aflivning af dyr samt i Dyreværnsloven.

I de situationer, hvor Aflivningsforordningen fastsætter regler om slagtning og aflivning af dyr uden for slagteri, er der ikke krav om besiddelse af et kompetencebevis, men der er krav om, at aflivning og dermed forbundne aktiviteter kun må udføres af personer med det fornødne kompetenceniveau uden at forvolde dyrene undgåelig smerte, angst og lidelse. I Bekendtgørelse om slagtning og aflivning af dyr er det fastlagt, at slagtning og aflivning af dyr af hesteslæg-

ten, kvæg og strudsefugle kun må foretages af dyrlæger, slagtere, personer med jagttegn eller andre personer, der har modtaget uddannelse i slagtning og aflivning. Det er desuden et krav i henhold til forordningen, at dyrene bedøves inden aflivning med en af de bedøvelsesmetoder, der fremgår af bilag I til forordningen. Derudover gælder bestemmelserne i Dyreværnsloven.

AFLIVNING AF PELSDYR

Med hensyn til aflivning af pelsdyr er der ikke i Aflivningsforordningen krav om, at den enkelte person, der afliver dyrene, skal være i besiddelse af et kompetencebevis for aflivning af pelsdyr. Men aflivning af pelsdyr må kun foregå, hvis den pågældende selv er i besiddelse af et kompetencebevis eller, hvis aflivningen foregår under tilstedeværelse af og under direkte tilsyn af en person, der har kompetencebevis. Kompetencebevis for aflivning af pelsdyr kan som for de øvrige dyrearter erhverves enten ved en forenklet procedure eller efter deltagelse i et kursus med afsluttende prøve. Nærmere oplysninger om kompetencebeviser og godkendte kursusudbydere m.m. fremgår af Fødevarestyrelsens hjemmeside.

KONTROL MED SLAGTNING OG AFLIVNING AF DYR

På slagterier er det Fødevarestyrelsens embedsdyrlæger, som kontrollerer, om der er problemer med dyrevelfærden. De kontrollerer dels transportbestemmelserne og dels dyrevelfærdsbestemmelserne for slagterier.

Uden for slagterier er det Fødevarestyrelsens tilsynsførende, der i forbindelse med kontrol i besætninger kontrollerer, om aflivning af dyr har fundet sted på korrekt vis.

→ Læs mere om reglerne for slagtning og aflivning af dyr på Fødevarestyrelsens hjemmeside, www.fvst.dk.

FAKTA – CIRKUSDYR I DANMARK

I 2009 blev der fastsat bestemmelser om hold og fremvisning af dyr i cirkus mv.

DYREVELFÆRDSLOVGIVNING OM CIRKUS

Dyreværnsloven (Lovbekendtgørelse nr. 252 af 8. marts 2013) gælder for alle dyr. Særlige regler om velfærd for cirkusdyr er fastsat i Bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus m.v. (Bekendtgørelse nr. 1365 af 16. december 2009).

HVILKE DYR MÅ HOLDES OG FREMVISES I CIRKUS?

Cirkusbekendtgørelsen indeholder en positivliste med dyr, der må holdes og fremvises i cirkus, og en negativliste med dyr, der ikke må holdes og fremvises i cirkus.

Positivlisten omfatter en række domesticerede dyr som f.eks. heste, hunde, katte og kameler, men også elefanter, zebraer og søløver.

Negativlisten omfatter en række ikke-domesticerede dyr som f.eks. bjørne, krokodiller, sæler og giraffer.

CIRKUSDYR FØR 2009

Indtil 2009 måtte vilde dyr ifølge Dyreværnsloven ikke anvendes ved forestillinger i cirkus, varieteer og lignende virksomheder. Justitsministeren kunne dog dispensere fra forbuddet, hvis forholdene ikke var betænkelige. Rådet vedrørende hold af særlige dyr vurderede derfor i en årrække ansøgninger om fremvisning af vilde (dvs. ikke-domestice-rede) dyr i cirkus, og der blev regelmæssigt givet tilladelse til bl.a. fremvisning af elefanter, søløver, rovfugle og zebraer.

I 2003 udtalte rådet, at man ikke fandt, at der fremover burde gives dispensation til fremvisning af vilde dyr i cirkus. Udtalelsen blev sendt i høring hos en række interessenter.

ARBEJDSGRUPPEN I 2007 OM HOLD OG FREMVISNING AF DYR I CIRKUS

Justitsministeriet nedsatte derfor i 2007 en arbejdsgruppe om hold og fremvisning af dyr i cirkus. Arbejdsgruppen havde til opgave at vurdere forholdene for dyr i cirkus og udarbejde forslag til regler for hold og fremvisning af dyr i cirkus. Rådet afgav i 2008 en rapport, "Hold og fremvisning af

dyr i cirkus m.v.” Rapporten anbefalede, at Dyreværnslovens generelle forbud mod fremvisning af vilde dyr blev ophævet og erstattet af klare regler for, hvilke dyr der må fremvises, og hvilke forhold de skal holdes og fremvises under.

CIRKUSBEKENDTGØRELSEN FRA 2009

Justitsministeriet fulgte anbefalingerne og udstedte i 2009 Bekendtgørelse om hold og fremvisning af dyr i cirkus m.v. (Cirkusbekendtgørelsen), samtidig med at Dyreværnslovens generelle forbud mod fremvisning af vilde dyr blev ophævet.

I Cirkusbekendtgørelsen er der taget stilling til en række dyrearter, som ikke må holdes og fremvises i cirkus (Bilag 1, negativlisten), og en række andre dyrearter, der gerne må holdes og fremvises i cirkus (Bilag 2, positivlisten). Listerne er et resultat af de etiske, dyrevelfærds-mæssige og sikkerhedsmæssige overvejelser, som fremgår af rapporten fra arbejdsgruppen som nævnt ovenfor.

DYR PÅ POSITIVLISTEN

For pattedyr og fugle er der som hovedregel tale om, at domesticerede arter som f.eks. hunde, katte, heste og kameler tillades i cirkus, men positivlisten omfatter også elefanter, zebraer og søløver.

DYR PÅ NEGATIVLISTEN

Negativlisten omfatter typisk ”vilde” dyr, dvs. dyr, der ikke anses for domesticerede, herunder krokodiller, bjørne, sæler og giraffer.

REGLER FOR OPSTALDNING, PASNING OG TRÆNING AF CIRKUSDYR

Bekendtgørelsen angiver generelt, at dyr, der holdes i cirkus, skal opstaldes og passes under forsvarlige forhold. Det fremgår også, at dyrene skal trænes efter principper, der

ikke tilsidesætter dyrenes velfærd, og at de ikke må udsættes for øvelser, som de ikke fysisk eller adfærdsmæssigt er egnede til at udføre.

Bestemmelserne har også fokus på publikums sikkerhed. Der skal træffes foranstaltninger for at sikre, at dyrene ikke undviger, og for dyr, der må forventes at kunne volde skade, skal der være publikumsbarrierer, der hindrer publikum i at komme i kontakt med dyrene. Derudover er der særlige bestemmelser for hold og opstaldning af de enkelte dyrearter.

KONTROL AF DYR I CIRKUS

Ifølge Cirkusbekendtgørelsen skal cirkus o.lign., der holder og fremviser dyr, én gang årligt indgive anmeldelse til Fødevarestyrelsen. I perioden fra 2010 til 2013 indgav seks forskellige cirkusser anmeldelse.

Medarbejdere i Fødevareministeriet fører tilsyn med cirkusser, forlystelsesparker o.lign., og skal lejlighedsvis foretage eftersyn.

I 2013 udførte Fødevarestyrelsen en kontrolkampagne, der omfattede tre cirkusser. Kampagnen fokuserede på bestemmelserne i Cirkusbekendtgørelsen, specielt med fokus på forsvarlig behandling af dyr og på de sikkerhedsmæssige krav.

Ved kampagnen blev der ikke fundet overtrædelser af Dyreværnslovens §§ 1, 2 eller 3, hvilket betyder, at dyrene blev behandlet forsvarligt og beskyttet bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.

Der blev i en række tilfælde vejledt om publikumsbarrierer og andre krav, der skal sikre publikums sikkerhed.

Derudover blev der vejledt om en række specifikke krav til staldindretning, udarbejdelse af foderplaner mv.

FAKTA – DYREVELVÆRDSKONTROLLENS SAMLEDE RESULTATER I 2013

Tabel 8 i dette afsnit viser det samlede antal indskærpelser, påbud og politianmeldelser fordelt på dyrearter, der blev givet i forbindelse med velfærdskontrollen i besætninger i 2013.

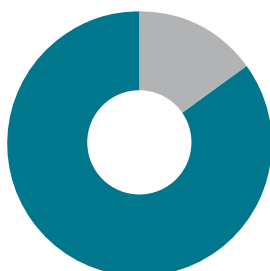
Under et kontrolbesøg kan besætningsejeren f.eks. få en indskærpelse for overtrædelse af ét lovkrav og en politianmeldelse for overtrædelse af et andet. Ligeledes kan en indskærpelse ende som et påbud, eller et påbud kan ende som en politianmeldelse, hvis landmanden ikke retter op på forholdene. Den samme besætning kan derfor godt på samme tid optræde både i kategorien "Antal besætninger

med indskærpelser", "Antal besætninger med påbud" og "Antal besætninger meldt til politiet" i Tabel 8. Den samme besætningsejer kan også få indskærpet mere end én regel, få mere end ét påbud eller blive anmeldt til politiet på grund af mere end én overtrædelse. Se også faktasiden "I hvor mange besætninger blev loven ikke overholdt?".

Tabel 8. Oversigt over overtrædelser i 2013 fordelt på dyrearter					
Dyreart	Antal besætninger i alt	Antal besætninger med indskærpelser	Antal besætninger med påbud	Antal besætninger meldt til politiet	Antal besætninger uden anmærkninger
Svin	378	133	41	19	223
Kvæg inkl. kalve	813	97	33	9	691
Får	86	6	0	0	80
Geder	34	1	0	0	33
Heste	14	1	1	0	12
Pelsdyr	69	10	5	1	56
Slagtekyllinger	49	12	0	0	37
Æglæggende høner i bure	38	1	0	0	37
Æglæggende høner i alternative systemer	51	7	1	0	43
Gæs, ænder, kalkuner	6	2	0	0	4
Hjortedyr	26	3	0	0	23
Fjervildt	25	3	0	0	22
Strudsefugle	16	3	0	0	13
Antal i alt	1.605	279	81	29	1.274

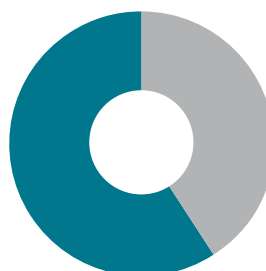
FAKTA – I HVOR MANGE BESÆTNINGER BLEV LOVEN IKKE OVERHOLDT I 2013?

Den procentvise fordeling i 2013 af kontrollerede kvæg-, svine-, slagtekyllinge- og pelsdyrbesætninger uden anmærkninger og besætninger, som fik én eller flere sanktioner – enten indskærpelse, påbud eller politianmeldelse – for at overtræde én eller flere regler, er vist i lagkagediagrammerne herunder.

KVÆGBESÆTNINGER 2013

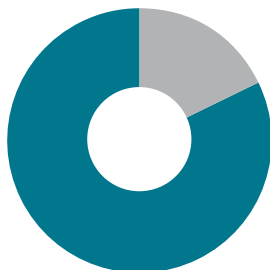
85%
Besætninger **uden** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

15%
Besætninger **med** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

SVINEBESÆTNINGER 2013

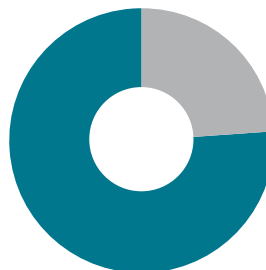
59%
Besætninger **uden** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

41%
Besætninger **med** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

PELSDYRBESÆTNINGER 2013

81%
Besætninger **uden** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

19%
Besætninger **med** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

SLAGTEKYLLINGEBESÆTNINGER 2013

76%
Besætninger **uden** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

24%
Besætninger **med** indskærper, påbud og/eller politianmeldelser

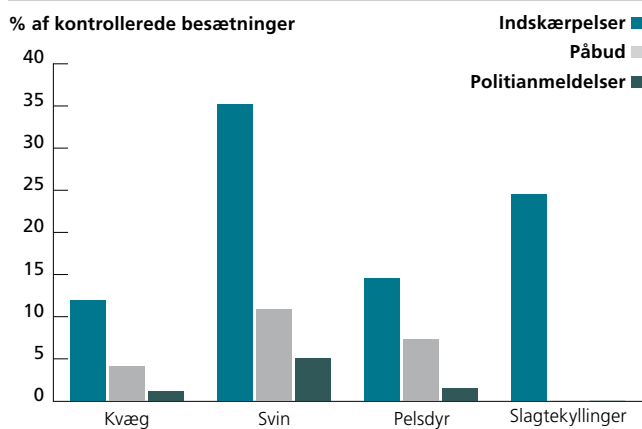
FAKTA – HVORDAN FORDELTE SANKTIONERNE SIG I 2013?

Når myndighederne aflægger et velfærdskontrolbesøg i en besætning, kan det resultere i, at der enten ingen anmærkninger gives, fordi landmanden overholder alle regler, eller i en indskærpelse, et påbud eller en politianmeldelse.

I Figur 1 er sanktionerne opdelt på type og vist som procentdele af de kontrollerede kvæg-, svine-, pelsdyr- og slagtekyl-lingebesætninger. Det er vigtigt at bemærke, at procentdelene for hhv. indskærpelser, påbud og politianmeldelser kan summere op til en højere procentdel end den, der er angivet i lagkagediagrammerne. Det skyldes, at en besætning kan være registreret med mere end én sanktionstype og derved være repræsenteret i flere af sanktionstypesøjlerne i søjle-diagrammet.

FIGUR 1. FORDELING AF SANKTIONSTYPER

Procentdele af kontrollerede besætninger, som har fået indskærpelse, påbud og/eller politianmeldelse

FAKTA – DEN DANSKE DYREBESTAND 2013: ANTAL DYR, BESÆTNINGER OG SLAGTEDE DYR

Tabel 9. Antal dyr og antal besætninger¹ i Danmark i 2013 opdelt på dyreart (kilde: CHR, Fødevarestyrelsen)

Dyreart	Antal dyr	Antal besætninger
Kvæg	1.599.254	18.644
Svin	13.280.931	8.732
Fjerkræ	28.341.217	1.164
Pelsdyr	15.294.765	1.666
Får	153.708	7.247
Geder	22.844	3.334
Heste ²	200.000	-
Hjortedyr	15.466	556

¹ Tallene er opgjort på besætningsniveau. Det skal bemærkes, at der kan være flere besætninger på et CHR-nummer.
² Det anslåede samlede antal heste.

Tabel 10. Antal slagtede dyr opdelt på dyreart i 2013 (kilde: Landbrug & Fødevarer)

Dyreart	Antal dyr
Kvæg	489.037 ³
Svin	19.069.503
Slagtekyllinger	106.000.000
Andet slagtefjerkræ (gæs, ænder, kalkuner)	17.100

³ Eksklusive hjemmeslagtninger.

FAKTA – FØDEVARESTYRELSENS KAMPAGNER OM DYREVELFÆRD I 2013

Ud over den almindelige dyrevelfærdskontrol sætter Fødevarestyrelsen hvert år fokus på dyrevelfærdens særlige problemområder med tematiske, dybdegående kontrolkampagner.

Fødevarestyrelsens kampagner vedrørende dyrevelfærd udføres som tematiske, dybdegående kontroller inden for specifikke emner/fokusområder. Antallet af kampagner kan svinge fra år til år afhængigt af behovet for at sætte fokus på et særligt område som f.eks. beskæftigelses- og rodemateriale til svin. Kampagnerne udføres af Fødevarestyrelsens veterinære kontrolenheder.

I 2013 udførte Fødevarestyrelsen fem kampagner på dyrevelfærdsområdet:

- Drægtige søer skal holdes i løsdrift
- Screening af dyrevelfærd hos søer i frilandsbesætninger
- Syge grises velfærd
- Håndtering af syge dyr i kalkunbesætninger
- Minkkampagne – medicin og dyrevelfærd

Nedenfor er to af kampagnerne om svinevelfærd beskrevet med formål og resultater. Disse og de øvrige kampagner kan man læse mere om på Fødevarestyrelsens hjemmeside.

→ Læs mere om alle kampagnerne og se hele afrapporteringen af kampagnernes resultater på Fødevarestyrelsens hjemmeside: http://www.foedevarestyrelsen.dk/Kontrol/Kontrolkampagner/Kontrolkampagner_2013

DRÆGTIGE SØER SKAL HOLDES I LØSDRIFT

Formålet med denne kampagne var at kontrollere, om danske svinebesætninger lever op til de bestemmelser, der er gældende vedrørende hold af drægtige søer og gylte i løsdrift, nemlig at drægtige søer og gylte skal gå løse i drægtighedsperioden. Kravet om løsdrift i drægtighedsstalden betyder, at alle søer og gylte skal være løsgående i løsdriftssystemer senest 4 uger efter løbning (bedækning eller inseminering) og indtil 7 dage før forventet faring (fødsel).

Overgangsperioden for stalde, der allerede var taget i brug, da loven trådte i kraft, udløb 1. januar 2013. Dermed gælder kravet om løsdrift i drægtighedsstalden nu for alle stalde, ikke kun i Danmark, men i hele EU. Kampagnen omfattede 200 besætninger med søer.

Kampagnen viste, at der på kontroltidspunktet kun var ganske få (4) besætninger, der endnu ikke havde omstillet til de nye regler om, at drægtige søer og gylte skal holdes i løsdrift. Disse besætninger var omstillet ved et opfølgende kontrolbesøg.

→ Læs mere om nuværende og kommende regler for løsdrift af drægtige søer og gylte i kapitel 2, "Løsgående søer".

SCREENING AF DYREVELFÆRD HOS SØER OG ORNER I FRILANDSBESÆTNINGER

Lovgivningen stiller specifikke krav til udendørs hold af svin, hvor der foruden de generelle krav til dyreværnsmæssige forhold også er krav til bl.a. hytternes indretning, udearealets størrelse og adgang til afkølingsfaciliteter. Nyere dansk forskning har imidlertid vist, at selv om motion og god plads holder søerne på friland i fin form, så er halte søer alligevel ikke et ukendt problem.

Fødevarestyrelsen har tidligere udført kampagner vedrørende håndtering af syge og tilskadekomne dyr i indendørs

svinebesætninger, men ikke tilsvarende fokuserede kampagner i frilandsbesætninger.

Formålet med kampagnen var derfor at sætte fokus på de særlige behov, som er gældende for udegående svin, samt at afklare, om syge og tilskadekomne svin på friland blev håndteret korrekt. Kampagnen omfattede 41 frilandssvinebesætninger, hvoraf halvdelen var konventionelle og halvdelen økologiske.

Kampagnen om dyrevelfærd hos søer i frilandsbesætninger viste, at langt de fleste af de kontrollerede besætninger overholdt dyrevelfærdsreglerne og reglerne vedrørende hytter og udearealer.

Kontrollen påviste ingen forskelle i overholdelse af velfærdsreglerne hos økologiske svinebesætninger og konventionelle besætninger med frilandssvin.

LÆSEGUIDE TIL TABELLER

På de følgende sider præsenteres 2013-resultaterne af Fødevarestyrelsens velfærdskontrol i besætninger, kontrollen med transport af dyr til slagteri og over samlesteder, kontrollen på slagterier, kontrollen i forbindelse med eksporter samt resultater fra politiets vejkontrol.

I dyreartstabellerne for velfærdskontrol i besætninger¹ er overtrædelserne opdelt i seks emner:

- Personale, management og tilsyn
- Staldindretning og pladsforhold
- Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø
- Foder og vand
- Operative indgreb
- Optegnelser o.lign.

Inden for hvert emne er overtrædelserne opdelt i kategorier. For eksempel omfatter kategorien "Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling" følgende overtrædelser: "Mangler fornøden pleje/behandling", "Isoleres ikke" og "Tilses ikke af en dyrlæge/aflives ikke".

Der kan godt forekomme mere end én type overtrædelse inden for en kategori i en besætning, men den pågældende besætning tæller kun med én gang i opgørelsen over, hvor mange landmænd der ikke har overholdt lovkravene i kate-

gorien. Hvis en landmand f.eks. både har overtrådt kravet om isolering af syge og tilskadekomne dyr og kravet om, at syge og tilskadekomne dyr skal tilses af en dyrlæge eller aflives, vil det altså kun tælle med én gang i opgørelsen for kategorien "Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling".

Som noget nyt opgøres, for kvæg og svin, antal berørte dyr for udvalgte væsentlige lidelser, hvor der i 2013 er givet enten en indskærpelse, et påbud eller en politianmeldelse i henhold til Dyreværnslovens § 1 og 2 samt Bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, § 5.

Kontrolresultaterne for transport af kvæg, svin og fjerkræ er opgjort som det antal indskærpelser, påbud og politianmeldelser, der er givet for en række overtrædelser. Overtrædelserne handler f.eks. om, at dyrene ikke var transportegnede, at de ikke havde plads nok i transportvognen, eller at der ikke var nok strøelse i transportvognen.

For de overtrædelser, der har med sygdom og tilskadekomst at gøre, men ikke f.eks. med arealkrav, papirarbejde osv., er resultaterne desuden opgjort som antallet af berørte dyr.

¹ En besætning ligestilles i de følgende tabeller med et CHR-nummer, som så kan indeholde flere besætningsnumre.

For velfærdskontrollen på slagterier er resultaterne opgjort som antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser, der er givet for overtrædelser af kravene til indretning af slagterierne, opstaldning af dyrene, personale samt bedøvelses- og aflivningsudstyr.

For politiets vejkontrol er resultaterne opgjort som antal forseelser fordelt på dyrearter og fordelt på danske og udenlandske køretøjer.

→ Læs mere om metoden for dataopgørelser i Appendiks 4.

8A

VELFÆRDSKONTROL
I BESÆTNINGER
KVÆG

Tabel 11. Kvæg 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i kvægbesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt, huses og passes ikke i overensstemmelse med deres behov	2	1	0
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling	3	4	0
Det erhvervsmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge	4	0	0
Boltpistolen skal være funktionsdygtig	2	0	0
Staldindretning og pladsforhold			
Kalve > 8 uger holdes i enkeltboks	7	3	1
Arealkrav for opstaldning af kalve er ikke opfyldt	4	1	0
Kalve i enkeltbokse kan ikke se og røre andre kalve	9	5	0
Kalve holdes bundet	0	1	2
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Stalden holdes ikke ren og hygiejnisk	5	0	0
Materialer, der bruges til stalde, bokse og inventar, kan være skadelige for dyrene og kan ikke rengøres og desinficeres effektivt	0	1	0
Lejearealet er ikke bekvemt, rent og tørt	2	1	0
Belysningen i stalden opfylder ikke dyrenes adfærdsmæssige og fysiologiske behov	0	0	1
Udegående dyr kan ikke finde ly og læ	1	0	0
Foder og vand			
Fodring og vanding opfylder ikke fysiologiske og sundhedsmæssige behov	0	1	1
Kalve over 2 uger har ikke adgang til tilstrækkelig mængde frisk vand	16	1	0

Fortsat... **Tabel 11. Kvæg 2013.** Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i kvægbesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

KREATURER

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Dyrene behandles ikke forsvarligt	3	5	2
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt, huses og passes ikke i overensstemmelse med deres behov	8	7	1
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling	11	11	3
Det erhvervsmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge	15	2	1
Fritgående dyr på græs tilses ikke jævnligt	0	1	0
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Materialer, der bruges til stalde, bokse og inventar, kan være skadelige for dyrene og kan ikke rengøres og desinficeres effektivt	3	1	0
Rum, materialer og udstyr kan være skadelige, kan have skarpe kanter/spidse fremspring	5	1	2
Stald og staldinventar holdes ikke rene og hygiejniske	1	0	0
Gødning, urin og spildfoder fjernes ikke så ofte, at lugt og tiltrækning af skadedyr forhindres	1	0	0
Belysningen i stalden opfylder ikke dyrenes adfærdsmæssige og fysiologiske behov	0	0	1
Udegående dyr kan ikke finde ly og læ	1	0	0
Foder og vand			
Fodring og vanding opfylder ikke fysiologiske og sundhedsmæssige behov	4	3	2
Kvæg indgives vand eller foder på en måde, der påfører dyret lidelse eller skade	0	1	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	22	0	1
Der forefindes ikke et egenkontrolprogram i besætningen	2	0	0
Døde dyr deponeres ikke i god afstand fra besætningsområdet	1	0	0

Tabel 12. Antal berørte dyr for udvalgte lidelser – kvæg. Oversigt over antallet af kvæg og kalve omfattet af udvalgte væsentlige lidelser, hvor der i 2013 er givet enten en indskærpelse, et påbud eller en politianmeldelse i henhold til Dyreværnlovens §§ 1 og 2 samt Bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, § 5

Lidelse	Antal besætninger, hvor lidelsen/ overtrædelsen blev fundet	Antal berørte dyr
Afmagret og evt. andet	3	42
Halthed	1	1
Ledbetændelse	1	1
Kronisk ledbetændelse	1	1
Støttehalt – andet	1	5
Forvoksede klove	2	2
Hove/klove beskæres, behandles, efterses ikke efter behov	1	8
Brok	1	2
Sår	1	1
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje	1	1
Manglende behandling/aflivning af sygt dyr i besætning	6	9
Våde og/eller snavsede dyr	1	25

Tabel 13. Svin 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i svinebesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Dyrene behandles ikke forsvarligt	6	7	11
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt, huses og passes ikke i overensstemmelse med deres behov	9	10	9
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling	28	25	14
Proceduren omkring aflivning er ikke korrekt	11	0	0
Dyreholdet tilses ikke årligt af en dyrlæge	4	0	0
Der foretages ikke foranstaltninger til hindring af slagsmål	2	0	1
Søer holdes ikke i løsdrift fra 4 uger efter løbning til 7 dage før faring*	7	1	0
Staldindretning og pladsforhold			
Arealkrav til fravænnings-, avls- og slagtesvin er ikke opfyldt	2	0	0
Arealkrav til sygestier er ikke opfyldt	3	1	0
Arealkrav vedr. frit tilgængeligt stiareal for søer og gylte overholdes ikke	1	0	0
Der er ikke minimum 90 cm fast gulv fra krybben hos drægtige søer og gylte, der opstaldes i enkeltdyrsbokse i de første 4 uger efter løbning	1	0	0
Krav til indretning af svinestald er ikke opfyldt	2	1	0
Krav til sidelængden i stier med søer er ikke opfyldt	5	4	0
Kravene til opstaldning af drægtige søer er ikke opfyldt	4	0	0

* Tre besætninger var endnu ikke helt færdige med at omlægge til løsdrift i drægtighedsstalden på kontroltidspunktet i henholdsvis februar og marts 2013. Da de pågældende besætninger blev færdige med omlægningen kort tid efter kontrolbesøget, blev der alene givet indskærpelser. De fire øvrige indskærpelser og påbud-
det vedrører alle besætninger, der havde omlagt til løsdrift på kontroltidspunktet. Sanktionerne blev givet, fordi flere af de drægtige søer ikke rettidigt var flyttet i
løsdriftsald.

Fortsat... **Tabel 13. Svin 2013.** Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i svinebesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Rum, materialer og udstyr kan være skadelige (f.eks. have skarpe kanter/spidse fremspring og kan ikke rengøres/desinficeres)	3	1	0
Gulvene danner ikke et jævnt og stabilt underlag	2	0	0
Belysningen i stalden opfylder ikke dyrenes adfærdsmæssige og fysiologiske behov	5	0	0
Der mangler sygestier	3	5	3
Krav til indretning af sygestier er ikke opfyldt	24	5	2
Dyrene har ikke permanent og tilstrækkelig adgang til rodemateriale	39	10	2
Der mangler strøelse på fast/drænet gulv i individuelle/aflastningsstier eller løsdrift til drægtige søer og gylte	22	3	0
1/3 af gulvarealet til smågrise, avls- og slagtesvin er ikke fast eller drænet	0	1	0
Der er ikke et sammenhængende areal med fast eller drænet gulv og med strøelse til drægtige søer og gylte i aflastningsstier eller løsdrift	8	4	1
Staldinventar renses, rengøres og desinficeres ikke regelmæssigt efter behov	2	0	0
Foder og vand			
Svin over 2 uger har ikke permanent adgang til vand	3	1	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	28	0	6

Tabel 14. Antal berørte dyr for udvalgte lidelser – svin. Oversigt over antallet af svin omfattet af udvalgte væsentlige lidelser, hvor der i 2013 er givet enten en indskærpelse, et påbud eller en politianmeldelse i henhold til Dyreværnslovens §§ 1 og 2 samt Bekendtgørelse om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr, § 5

Lidelse/overtrædelse	Antal besætninger, hvor lidelsen/ overtrædelsen blev fundet	Antal berørte dyr
Afmagret og evt. andet	1	1
Dårligt gående	2	6
Halthed	5	11
Springhalt – andet	6	6
Støttehalt – andet	5	29
Støttehalt – kronisk ledbetændelse	2	2
Lammelse i bagpart	3	3
Ledbetændelse	5	7
Kronisk ledbetændelse	2	3
Endetarmsprolaps	7	10
Navlebrok	7	23
Brok	18	63
Halesår	1	5
Skuldersår	9	17
Sår	2	2
Svulst	1	1
Halebid	6	24
Tarmforsnævring/mager	1	1
Håndtering skader dyret/dyrene	1	8
Manglende behandling/aflivning af sygt dyr i besætning	5	36
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje	2	7

8C

VELFÆRDSKONTROL
I BESÆTNINGER
FÅR OG GEDER

Tabel 15. Får 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i fårebesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Dyreholdet tilses ikke årligt af en dyrlæge	4	0	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	5	0	0

Tabel 16. Geder 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i gedebesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Optegnelser o.lign.	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	1	0	0

8D

VELFÆRDSKONTROL
I BESÆTNINGER
HESTE

Tabel 17. Heste 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i hestebesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Beskæring af hove sker ikke efter behov	0	1	0
Heste kommer ikke på fold eller motioneres ikke 2 timer 5 gange om ugen	1	1	0

A close-up photograph of a white mouse with red eyes, looking directly at the camera. The mouse's face is the central focus, with its whiskers and pink nose clearly visible. The background is blurred, showing hints of red and white.

8E

VELFÆRDSKONTROL
I BESÆTNINGER
PELSDYR

Tabel 18. Pelsdyr 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i pelsdyrbesætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013*

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Syge/tilskadekomne dyr får ikke fornøden pleje/behandling	1	0	1
Staldindretning og pladsforhold			
Dyrene har ikke adgang til en varmeisolerende redekasse	1	0	0
Dyrene har ikke den fornødne bevægelsesfrihed	0	3	0
Arealkrav for opstaldning af mink er ikke opfyldt	0	2	0
Bygninger, materiale, rengøring og nærmiljø			
Redekassen forsynes ikke regelmæssigt med rigelige mængder halm	1	0	0
Der er ikke permanent adgang til halm og hylde eller rør	4	0	0
Ræves miljø beriges ikke med genstande, der giver passende stimuli	0	1	0
Krav til hylde eller kasser til ræve er ikke opfyldt	1	0	0
Chinchillaers miljø er ikke forsynet med egnede stimuli	1	0	0
Kravene til chinchillaers opholdssted er ikke opfyldt	1	0	0
Foder og vand			
Vand og foder indeholder skadelige stoffer	1	0	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	2	0	0

* Pelsdyr omfattede mink, chinchillaer, ræve og ildere.

8F

VELFÆRDSKONTROL
I BESÆTNINGER
FJERKRÆ

Tabel 19. Slagtekyllinger 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i slagtekyllinge-
besætninger kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Døde dyr fjernes ikke med det samme fra besætningen	2	0	0
Staldindretning og pladsforhold			
Den gennemsnitlige maksimale belægningsgrad overskrides	7	0	0
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Det krævede lysprogram overholdes ikke i løbet af opdrætsperioden	2	0	0
Manglende alarmsystem ved ventilationssvigt	1	0	0
Strøelse skal forbedres, så den er løs og tør i overfladen	2	0	0

Tabel 20. Trædepudesvidninger – slagtekyllinger 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og poli-
tianmeldelser i slagtekyllinge-
besætninger kontrolleret pga. konstaterede overtrædelser med trædepudesvidninger på
slagteriet*

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Rette op på utilstrækkelige forhold vedr. trædepudescore	1	2	0
Påbud om nedsættelse af belægningsgraden	0	2	0
Udarbejde redegørelse for nedsættelse af trædepudescore	0	3	0
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Strøelse skal forbedres, så den er løs og tør i overfladen	0	2	0
Staldklimaet vurderes at være skadeligt for dyrene	0	1	0
Optegnelser o.lign.			
Mangelfuld registrering af døde dyr	1	0	0

* Opgørelsen er opgjort som antal konkrete kontroller.

Tabel 21. Æglæggende høner i bure 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med æglæggende høner i bure kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Staldindretning og pladsforhold	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Hønerne kan undslippe	1	0	0

Tabel 22. Æglæggende høner i alternative systemer 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med æglæggende høner i alternative systemer kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Det erhvervsmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge	3	0	0
Staldindretning og pladsforhold			
Staldklimaet er skadeligt for hønerne	1	0	0
Strøelsen er mangelfuld	1	0	0
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Krav til mekanisk ventilation er ikke opfyldt	1	0	0
Krav til siddepinde er ikke opfyldt	0	1	0
Foder og vand			
Der er ikke nok drikkebrugplads	1	1	0
Der er ikke nok foderbrugplads	0	1	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	2	0	0

Tabel 23. Gæs, ænder og kalkuner 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med gæs, ænder eller kalkuner kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

Personale, management og tilsyn	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Det erhvervsmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge	1	0	0
Bygninger, materialer, rengøring og nærmiljø			
Det krævede lysprogram overholdes ikke	2	0	0
Naturlig eller kunstig belysning i dagtimerne for dyr, der holdes indendørs, er ikke tilstrækkelig	2	0	0

8G

VELFÆRDSKONTROL I BESÆTNINGER MED OPDRÆT AF VISSE DYREARTER

FJERVILDT, STRUDSEFUGLE OG HJORTEDYR

Tabel 24. Fjervildt 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med fjervildt kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Staldindretning og pladsforhold			
Bestemmelser om indretning af volierer til fasaner er ikke overholdt	1	0	0
Flokstørrelse til fasankyllinger overholdes ikke	1	0	0
Krav til belægning og flokstørrelse til fasankyllinger overholdes ikke	1	0	0

Tabel 25. Strudsefugle 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med strudsefugle kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Personale, management og tilsyn			
Det erhvervmæssige dyrehold tilses ikke årligt af en dyrlæge	2	0	0
Staldindretning og pladsforhold			
Der holdes dyr af andre arter i indhegninger med kønsmodne strudsefugle	1	0	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	1	0	0

Tabel 26. Hjortedyr 2013. Oversigt over antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser i besætninger med hjorte kontrolleret i forbindelse med velfærdskontrollen i 2013

	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Personale, management og tilsyn			
Dyreholdet tilses ikke årligt af en dyrlæge	1	0	0
Staldindretning og pladsforhold			
Materialer til indhegning mv. kan være skadelige	1	0	0
Operative indgreb			
Dyrene mærkes ikke	1	0	0
Procedure for påsætning af øremærker er ikke opfyldt	1	0	0
Optegnelser o.lign.			
Optegnelser over medicinsk behandling og antal døde dyr føres eller opbevares ikke	1	0	0

8H

VELFÆRDSKONTROL
VED **TRANSPORT** OG
PÅ **SLAGTERIER**

Tabel 27. Transport til slagteri 2013a. Det totale antal indskærpelser og politianmeldelser i forbindelse med transport til slagteri i 2013*

Dyreart	Antal indskærpelser	Antal politianmeldelser
Kvæg	34	52
Svin	100	100
Fjerkræ	5	39

* I de tilfælde, hvor én transportkontrol fører til forskellige sanktioner på flere kontrolobjekter, tælles kun den alvorligste overtrædelse med i opgørelsen.

Tabel 28. Transport til slagteri 2013b. Oversigt over overtrædelser i forbindelse med transport af kvæg, svin og fjerkræ til slagteri i 2013, der medførte indskærpelse eller politianmeldelse. Antallet af berørte dyr er medtaget for overtrædelser, der involverer sygdom og skader*

KVÆG – Sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal berørte dyr – indskærpelser	Antal politianmeldelser	Antal berørte dyr – politianmeldelser
Dyrene behandles ikke forsvarligt	1	1	0	0
Dårligt gående	0	0	1	1
Halthed	3	3	4	6
Støttehalt – kronisk ledbetændelse	0	0	1	1
Støttehalt – andet	0	0	1	1
Brud på horn	0	0	1	1
Indgroet horn	2	2	0	0
Indgroede tænder/horn	0	0	1	1
Knoglebrud, friskt	1	1	1	1
Knoglebrud, gammelt	2	2	0	0
Knoglebrud under transport	1	1	0	0
Kæbebrud	2	2	0	0
Kæbesvulst	1	1	0	0
Svulst	0	0	1	1
Trykninger	2	2	0	0
Halesår	2	2	0	0
Transport af højdrægtig	2	2	38	38
Transport af nykælver	11	19	1	1
Transport af ikke-transportegnet dyr	2	2	0	0
Uegnet transport	0	0	1	1

KVÆG – Andre overtrædelser end sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal politianmeldelser
Manglende ledsagedokumenter	1	1
Manglende synsgodkendelse af køretøj	1	0

Fortsat... **Transport til slagteri 2013b.** Oversigt over overtrædelser i forbindelse med transport af kvæg, svin og fjerkræ til slagteri i 2013, der medførte indskærpelse eller politianmeldelse. Antallet af berørte dyr er medtaget for overtrædelser, der involverer sygdom og skader*

SVIN – Sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal berørte dyr – indskærpelser	Antal politianmeldelser	Antal berørte dyr – politianmeldelser
Slagmærker	10	61	61	259
Overdreven brug af tatoveringshammer evt. med slagmærker	27	111	9	26
Lyskebrok	1	1	0	0
Navlebrok	3	6	0	0
Brok	4	58	6	6
Halthed	6	6	14	19
Kronisk ledbetændelse	0	0	1	1
Knoglebrud, friskt	1	1	0	0
Håndtering skader dyret/dyrene	1	1	0	0
Elefantøre/blodøre	4	4	1	1
Halesår	1	1	0	0
Skuldersår	2	2	2	2
Sår	7	8	2	2
Byld/bylder	0	0	1	1
Afmagret og evt. andet	1	1	0	0
Eksem/urinætsning	12	447	0	0
Aflæsning uforsvarlig/hårdhændet	1	1	0	0
Skadet under transport	1	1	0	0
Våde og/eller snavsede dyr	1	54	0	0
Halekupering med elastrator	1	3	0	0
Dyrene behandles ikke omsorgsfuldt, huses og passes ikke	1	1	0	0
Hårdhændet inddrivning	1	4	0	0
Manglende sygetransport	1	1	0	0
Transport af brokgrise	1	1	0	0
Transport af ikke-transportegnet dyr	3	3	0	0
Uegnet til transport	0	0	1	1

Fortsat... **Transport til slagteri 2013b.** Oversigt over overtrædelser i forbindelse med transport af kvæg, svin og fjerkræ til slagteri i 2013, der medførte indskærpelse eller politianmeldelse. Antallet af berørte dyr er medtaget for overtrædelser, der involverer sygdom og skader*

SVIN – Andre overtrædelser end sygdom og skader	Antal indskærper	Antal politianmeldelser
Manglende ledsagedokumenter	5	0
Mangelfuld ventilation i køretøj	1	0
Mangler/defekter i køretøj	2	0
Overlæs på køretøj	2	0
Opstaldning – manglende fodring/vanding	1	1
Opstaldning – manglende strøelse	0	1
Ophold for længe	1	0

FJERKRÆ – Andre overtrædelser end sygdom og skader**	Antal indskærper	Antal politianmeldelser
Hårdhændet indfangning/behandling af fjerkræ	1	0
Håndtering skader dyret/dyrene	1	0
Skadet under transport	0	1
Staldklimaet vurderes skadeligt	0	1
Manglende kompetencebevis	0	5
Manglende ledsagedokumenter	0	1
Mangelfuld ventilation i køretøj	0	1
Manglende beskyttelse mod vejrlig under transport	0	14
Overlæs på køretøj	3	16

* I de tilfælde, hvor én transportkontrol fører til forskellige sanktioner på flere kontrolobjekter, tælles kun den alvorligste overtrædelse med i opgørelsen. Antal berørte dyr er opgjort ud fra antallet af berørte dyr på den alvorligste overtrædelse. I de tilfælde, hvor der er flere ens sanktioner på forskellige kontrolobjekter ved samme transportkontrol, er antallet af berørte dyr opgjort ud fra den kontrol, hvor der er flest dyr.

** Hvis flere parter er politianmeldt, og der er sket en samlet politianmeldelse, kan disse tilfælde indgå som flere politianmeldelser i opgørelsen.

Tabel 29. Transport over samlesteder 2013a. Det totale antal indskærpelser, påbud og politianmeldelser i forbindelse med transport over samlesteder i 2013*

Dyreart	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Kvæg	0	1	0
Svin	5	6	5

* I de tilfælde, hvor én transportkontrol fører til forskellige sanktioner på flere kontrolobjekter, tælles kun den alvorligste overtrædelse med i opgørelsen.

Tabel 30. Transport over samlesteder 2013b. Oversigt over overtrædelser i forbindelse med transport af kvæg og svin over samlesteder i 2013, der medførte indskærpelse, påbud eller politianmeldelse. Antallet af berørte dyr er medtaget for overtrædelser, der involverer sygdom og skader*

SVIN – Sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal berørte dyr – indskærpelser	Antal politianmeldelser	Antal berørte dyr – politianmeldelser
Slagmærker	1	2	0	0
Navlebrok	1	1	0	0
Brok	1	6	3	3
Halthed	1	3	0	0
Byld/bylder	1	2	0	0
Halebid	1	1	0	0
Elefantøre/blodøre	1	4	0	0
Transport af ikke-transportegnet dyr	0	0	1	35

SVIN – Andre overtrædelser end sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Manglende ledsagedokumenter	1	0	0
Manglende adgang til drikkevand i køretøj	1	0	0
Overlæs på køretøj	0	6	1

KVÆG – Andre overtrædelser end sygdom og skader	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Transport af uens dyr sammen	0	1	0

* I de tilfælde, hvor én transportkontrol fører til forskellige sanktioner på flere kontrolobjekter, tælles kun den alvorligste overtrædelse med i opgørelsen. Antal berørte dyr er opgjort ud fra antallet af berørte dyr på den alvorligste overtrædelse. I de tilfælde, hvor der er flere ens sanktioner på forskellige kontrolobjekter ved samme transportkontrol, er antallet af berørte dyr opgjort ud fra den kontrol, hvor der er flest dyr.

Tabel 31. Eksporter 2013. Oversigt over overtrædelser i forbindelse med eksporter i 2013, der medførte indskærpelse, påbud eller politianmeldelse*

SVIN	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Mangler ved dokumenter – andet	1	0	0
Manglende ledsagedokumenter	2	0	0
Mangler ved syningsfaciliteter	1	0	0
Overlæs på køretøj	1	1	0
Våde og/eller snavsede dyr	1	0	0
MINK			
Overlæs på køretøj	0	1	0

* I de tilfælde, hvor én transportkontrol fører til forskellige sanktioner på flere kontrolobjekter, tælles kun den alvorligste overtrædelse med i opgørelsen.

Tabel 32. Velfærdskontrol på slagterier og slagtehuse 2013. Det totale antal indskærpelser, påbud og politi-anmeldelser på slagterier og slagtehuse i 2013

Dyreart	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
Svin	12	2	4
Kvæg	5	0	0
Små drøvtyggere	2	0	0
Fjerkræ	9	0	2

Tabel 33. Velfærdskontrol på slagterier og slagtehus 2013. Oversigt over overtrædelser på slagterier og slagtehus i 2013, der medførte indskærpelse eller politianmeldelse

	Antal indskærpelser	Antal påbud	Antal politianmeldelser
SVIN – Sygdom og skader			
Unødigt brug af/mærker efter elstøder	0	0	1
SVIN – Andre overtrædelser end sygdom og skader			
Dyrene behandles ikke forsvarligt	1	0	0
Manglende stikning og afblødning	2	0	1
Afblødning ikke foretaget	1	0	2
Utilstrækkelig bedøvelse	1	1	0
Bedøvelses-/aflivningsmetode er ikke i overensstemmelse med reglerne	2	0	0
Manglende dokumentation for selvdøde dyr	1	0	0
Manglende/utilstrækkelig egenkontrol eller overvågningsprocedure	0	1	0
Opstaldning – ikke tilstrækkelig plads pr. dyr	1	0	0
Opstaldning – manglende fodring/vanding	3	0	0
KVÆG – Andre overtrædelser end sygdom og skader			
Bedøvelses-/aflivningsmetode er ikke i overensstemmelse med reglerne	1	0	0
Overdreven brug af elstøder	2	0	0
Manglende kompetencebevis til slagteoperationer	1	0	0
Opstaldning – manglende fodring/vanding	1	0	0
SMÅ DRØVTYGGERE – Andre overtrædelser end sygdom og skader			
Manglende indberetninger af flytninger i CHR	1	0	0
Manglende/utilstrækkelig egenkontrol eller overvågningsprocedure	1	0	0
FJERKRÆ – Andre overtrædelser end sygdom og skader			
Procedure for bedøvelse/aflivning er ikke korrekt	2	0	0
Afblødning ikke foretaget	1	0	0
Bedøvelsesudstyr defekt	0	0	1
Fjerkræ har for langt ophold i kasser	1	0	0
Ophængt for længe	2	0	0
Manglende kompetencebevis	3	0	0
Manglende beskyttelse mod vejrlig	0	0	1

81

POLITIETS
VEJKONTROL

Tabel 34. Politiets vejkontrol 2013a. Det totale antal forseelser fordelt på dyreart i forbindelse med politiets vejkontrol 2013

Dansk registrerede køretøjer	Antal dyr	Antal transporter	Antal transporter med forseelser
Kvæg	2.272	155	10
Svin	51.304	279	18
Heste	195	88	21
Får	47	8	0
Geder	0	0	0
Fjerkræ	49.543	8	1
Andre dyr	102.459	7	3

Udenlandsk registrerede køretøjer	Antal dyr	Antal transporter	Antal transporter med forseelser
Kvæg	472	4	2
Svin	50.857	109	23
Heste	27	10	2
Får	0	0	0
Geder	0	0	0
Fjerkræ	11.769	3	0
Andre dyr	7.745	3	1

Tabel 35. Politiets vejkontrol 2013b. Oversigt over forseelser fordelt på dyreart i forbindelse med politiets vejkontrol 2013

SVIN	Antal forseelser, dansk registrerede køretøjer	Antal forseelser, udenlandsk registrerede køretøjer
Manglende gulvareal	2	2
Autorisation ikke medbragt	1	1
Autorisation ikke udstedt	1	0
Kompetencebevis ikke erhvervet	0	1
Kompetencebevis ikke medbragt	2	5
Mangler ved navigationssystem	0	1
Diverse overtrædelser af Dyreværnsloven	2	2
Vandforsyningsanlæg ikke funktionsdygtigt	0	3
Vandforsyningsanlæg ikke installeret	0	1
Manglende strøelse ved lange transporter	1	0
Utilstrækkeligt ventilationssystem – temperaturforhold ved lange transporter	0	1
Uegnet til transport på grund af åbne sår eller prolaps	1	1
Manglende oplysninger ved transportdokumenter	2	0
Mangler ved logbog ved internationale lange transporter	0	1
Manglende sundhedscertifikat ved international transport	0	1
Utilstrækkelig ventilation ved svinetransport	2	0
Gulv i transportmidlet er ikke skridsikkert	0	1
Manglende mærkning af køretøj	3	0
Dyr af forskellig art, køn, størrelse mv. ikke holdt adskilt	1	1
Dyrene opbindes ikke korrekt	1	0
Manglende adgang til vand ved transport af svin	3	19
Transporter, der fuldt ud afvikles i Danmark		
Godkendelseserklæring ikke medbragt	2	0
Manglende overdækning af transportmidler uden fast tag	1	0
Manglende strøelse	3	0

Fortsat... **Tabel 35. Politiets vejkontrol 2013b.** Oversigt over forseelser fordelt på dyreart i forbindelse med politiets vejkontrol 2013

KVÆG	Antal forseelser, dansk registrerede køretøjer	Antal forseelser, udenlandsk registrerede køretøjer
Manglende gulvareal	0	2
Autorisation ikke medbragt	2	0
Autorisation ikke udstedt	1	0
Kompetencebevis ikke erhvervet	1	0
Kompetencebevis ikke medbragt	3	0
Mangler ved logbog ved internationale transporter	0	1
Manglende oplysninger ved transportdokumenter	2	0
Manglende mærkning af køretøj	1	0
Dyr af forskellig art, køn, størrelse mv. ikke holdt adskilt	1	0
Pladsforholdene opfylder ikke minimumskrav	1	0
Ulovlig transport over 8 timer	1	2
Transporter, der fuldt ud afvikles i Danmark		
Godkendelseserklæring ikke medbragt	2	0
Ikke fået foretaget godkendelse af transportmidler	3	0
Manglende rengøring af køretøj	1	0
Manglende strøelse	1	0

Fortsat... **Tabel 35. Politiets vejkontrol 2013b.** Oversigt over forseelser fordelt på dyreart i forbindelse med politiets vejkontrol 2013

HESTE	Antal forseelser, dansk registrerede køretøjer	Antal forseelser, udenlandsk registrerede køretøjer
Autorisation ikke udstedt	5	1
Godkendelseserklæring ikke medbragt	0	1
Manglende identifikationsdokument (dyrepas)	10	0
Kompetencebevis ikke erhvervet	5	0
Kompetencebevis ikke medbragt	1	0
Diverse overtrædelser af Dyreværnsloven	1	0
Manglende sundhedscertifikat ved international transport	1	0
Manglende oplysninger ved transportdokumenter	9	0
Manglende mærkning af køretøj	1	0
Transporter, der fuldt ud afvikles i Danmark		
Godkendelseserklæring ikke medbragt	4	0
Ikke fået foretaget godkendelse af transportmidler	2	0
Manglende rengøring af køretøj	1	0
FJERKRÆ		
Autorisation ikke medbragt	1	0
Manglende oplysninger ved transportdokumenter	1	0
ANDRE DYR		
Autorisation ikke medbragt	0	1
Grunduddannelse ikke gennemført	1	1
Manglende oplysninger ved transportdokumenter	2	0
Manglende mærkning af køretøj	1	0

APPENDIKS 1

Aktiviteter i Videntcenter for Dyrevelfærd i 2013

MØDER I ViD

29. januar	Styregruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
4. marts	Styregruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
29. april	ViD's Projektdag 2013
16. maj	Projektgruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
21. maj	Styregruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
18. september	Projektgruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
9. oktober	Styregruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd
19. december	Styregruppemøde i Videntcenter for Dyrevelfærd

KONFERENCER, KURSER OG ØVRIGE MØDER

10. oktober	Debatmødedeltagelse: "Sandheden findes i indkøbskurven", fødevarepolitisk debatmøde arrangeret af Landbrug & Fødevarer og Netto, Nettos højlager, Køge.
29.-30. oktober	Følgegruppedeltagelse: EUWelNet Advisory Board, Bruxelles, Belgien.
21. november	Konference arrangeret med temaet: "Dyr-menneske-relationen – hvad betyder den for dyrevelfærden?", Videntcenter for Dyrevelfærds konference 2013, København.
10. december	Seminardeltagelse: "Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning", afsluttende seminar for projektet: "Dyrevelfærd i besætninger – et samspil mellem husdyrbrugere og myndigheder", Aarhus Universitet, Aarhus.

PUBLIKATIONER

Christensen, J.W. & Thodberg, K. (2013). Udegående heste i vinterperioden: Hvilke faktorer har betydning for anvendelsen af læskure. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Czekaj, T.G., Nielsen, A.S., Henningsen, A., Forkman, B. & Lund, M. (2013). *The Relationship between Animal Welfare and Economic Outcome at the Farm Level*. IFRO-rapport nr. 222. Frederiksberg, Københavns Universitet.

Dupont, N. & Stege, H. (2013). Has the "Yellow Card" scheme reduced the welfare in Danish pig herds? PhD Day 2013, 16. maj 2013, Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet, København. Poster + abstract.

Dupont, N., Stege, H. & Nielsen, J.P. (2013). Welfare (productivity) consequences of the Danish "Yellow Card" debate. In *Proceedings of the 5th European Symposium of Porcine Health and Management*, 22.-24. maj 2013, Edinburgh, Storbritannien. Poster + abstract.

Fogsgaard, K.K., Bennedsgaard, T.W. & Herskin, M.S. (2013). Er koen rask igen – adfærd og velfærd hos malkekøer i forbindelse med raskmelding efter mastitis. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Gleerup, K.B., Forkman, B., Munksgaard, L. & Andersen, P.H. (2013). Identifying pain behaviours in dairy cattle. I: *Proceedings of the 15th International Conference on Production Diseases in Farm Animals*. 24.-28. juni 2013, Uppsala, Sverige.

Gleerup, K.B., Forkman, B., Munksgaard, L. & Andersen, P.H. (2013). Identifikation af smerteadfærd hos malkekvæg. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Hansen, S.W. (2013). Pålidelighed og gyldighed af bidmærker som velfærdsindikator hos mink. I: *Abstracthæfte for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Hansen, S.W., Møller, S.H. & Damgaard, B.M. (2013). *Mekaniske tryk i minkskind giver bidmærker* (Editor: Steffen W. Hansen og Birthe M. Damgaard). Temadag om aktuel minkforskning. DCA-rapport nr. 028, september 2013, 62-67.

Hansen, S.W., Møller, S.H. & Damgaard, B.M. (2013). Bite marks on mink reveal the social tolerance in group housed mink. I: *NJF-semi-*

nar no. 464. Annual Autumn Meeting in Fur Animal research, 28.-30. august 2013, Reykjavik, Island, 9.

Hansen, S.W., Møller, S.H. & Damgaard, B.M. (2013). Bidmærker på lædersiden af minkskind kan påføres ved mekanisk tryk. I: *Faglig Årsberetning 2013 – København Forskning*, Agro Food Park 15, 8200 Aarhus.

Jensen, M.B., Houe, H., Herskin, M.S., Thomsen, P.T., Williams, C.A. & Forkman, B. (2013). Anvendelse af sygebokse og kvantificering af halte køers præferencer. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Knage-Rasmussen, K.M., Sørensen, J.T., Rousing, T. & Houe, H. (2013). Identifikation af so-besætninger med dyrevelfærdsproblemer på basis af centrale databaser. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Kristensen, H.H. & Hasan, T. (2013). Velfærdsøkonomiske konsekvenser ved halthed og trædepudesvidninger hos danske slagtekyl-linger. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Kristensen, H.H., Hasan, T. & Pors, S.E. (2013). Har 80 millioner danske slagtekyl-linger velfærdsproblemer? I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Larsen, I., Nielsen, J.P. & Stege, H. (2013). Har Gult kort ordningen reduceret velfærden i svinebesætninger? I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København, Danmark. Poster + abstract.

Larsen, I., Pedersen, S.M.R., Pedersen, K.S. & Nielsen, J.P. (2013). Behaviour of weaners with Lawsonia intracellularis infection using a Novel Arena-test. I: *Proceedings of the 5th European Symposium of Porcine Health and Management*, 22.-24. maj 2013, Edinburgh, Storbritannien. Poster + abstract.

Larsen, I., Schmidt, A.S.B.K., Pedersen, K.S. & Nielsen, J.P. (2013). Behaviour and welfare in pigs suffering from Lawsonia intracellularis induced diarrhoea. I: *Proceedings of the 5th European Symposium of Porcine Health and Management*, 22.-24. maj 2013, Edinburgh, Storbritannien. Poster + abstract.

Lassen, J. (2013). Konflikt. Hvem kan sætte dyrevelfærd på formel? *Dagbladet Politiken*, 8.

Lassen, J., Jensen, K.K. & Thorslund, C. (2013). Egenkontrol – mellem bureaukrati og øget dyrevelfærd? I: Zobbe & Vidø: *Landbrugets økonomi 2013*, Institut for Fødevare- og Ressourceøkonomi, 98-112.

Lund, M., Henningsen, A., Czekaj, T.G., Nielsen, A.S. & Forkman, B. (2013). Sammenhængene mellem økonomi og dyrevelfærd på bedriftsniveau. *Tidsskrift for Landøkonomi*, nr. 3 og 4, december 2013.

Lund, M., Henningsen, A., Czekaj, T.G., Nielsen, A.S. & Forkman, B. (2013). Sammenhængene mellem økonomi og dyrevelfærd på bedriftsniveau. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Marstal, K.F. (2013). Er koen klar igen? Landbrugsinfo.dk, 31. januar 2013. <https://www.landbrugsinfo.dk/Landmanddk/Kvaeg/Sider/130131-Er-koen-klar-igen.aspx>

Nielsen, L.R., Østergaard, A. & Otten, N. (2013). Adfærd og smittekontakter hos spædekølve opstaldet enkeltvis. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Nielsen, T.D., Forkman, B. & Houe, H. (2013). Potentiale for udvikling af et indeks for dyrevelfærden hos danske søer. Rapport for pilotprojekt. Frederiksberg: Institut for Produktionsdyr og Heste.

Nielsen, T.D., Kudahl, A.B., Østergaard, S. & Nielsen, L.R. (2013). Gross margin losses due to Salmonella Dublin infection in Danish dairy herds estimated by simulation modeling. *Preventive Veterinary Medicine*, 111, 51-62. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167587713001025>

Rousing, T., Houe, H., Kudahl, A.B., Knage-Rasmussen, K.M. & Sørensen, J.T. (2013). Udpegning af svinebesætninger med bemærkninger ud fra en helhedsorienteret velfærdsvurdering. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Rousing, T., Schild, S.A. & Herskin, M.S. (2013). Brok på transporten – er svin med brok egnede til transport? I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Sørensen, D.D., Pedersen, L.J., Jørgensen, E. & Mercer, J.B. (2013). Overfladetemperatur som velfærdsindikator hos svin. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Sørensen, J.T., Houe, H., Rousing, T. & Sandøe, P. (2013). *Vurdering af dyrevelfærd i en husdyrbesætning*. Projektrapport 18, Seminar d. 10. december 2013 på Aarhus Universitet. Frederiksberg: Center for Bioetik og Risikovurdering.

Thomsen, M.H. Buhl, R., Agger, J.F.G., Pipper, C.B. (2013). Sygefravær hos danske rideskoleheste. I: *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Thomsen, P.T. & Sørensen, J.T. (2013). Does short-term road transport affect the locomotion score of dairy cows? *Animal Welfare*. 22 (4), 445-447. (online) <http://dx.doi.org/10.7120/09627286.22.4.445>

Toft, N. & Andreassen, S.N. (2013). Validering samt fremtidssikring af velfærdsregistreringer i svinebesætninger. In *Abstracthæfte for Videncenter for Dyrevelfærds konference 2013*, 21. november 2013, København. Poster + abstract.

Videncenter for Dyrevelfærd (2013). *Dyrevelfærd i Danmark 2013 – med resultater fra velfærdskontrollen i 2012*. Fødevarestyrelsen.

Østergaard, A. (2013). Comparison of social behaviour and risk of transmission of pathogens between different dairy calf housing systems. Veterinært speciale, forsvaret 31. januar 2014. Frederiksberg: Københavns Universitet.

APPENDIKS 2

Status for ViD-projekter igangsat i perioden 2010-2014

ViD-projekter igangsat i 2010

Projekttitle	Ansvarlig institution	Deltagende institution(er)	Projektansvarlig(e)	Afsluttet
Databaser – Potentialer for dyrevelfærdsvurdering	KU*		Hans Houe	JA
Egenkontrol af dyrevelfærd	KU	AU**	Björn Forkman	JA
Trædepudesvidninger hos slagtekyllinger – et eksempel på strategier for bedre dyrevelfærd	KU	KU, AU, Videncentret for Landbrug	Björn Forkman	JA
Identifikation af sobesætninger med dyrevelfærdsproblemer på basis af eksisterende centrale databaser og data fra effektivitetskontrollen	AU	KU	Jan Tind Sørensen	JA
Brug af rutinemæssigt indsamlede data fra klovbeskæring til vurdering af det generelle niveau af dyrevelfærd i malkekvægsbesætninger	AU		Peter Thomsen	JA
Overfladetemperatur som velfærdsindikator hos svin	AU		Lene Juul Pedersen	NEJ
Afdækning af de dyrevelfærds-mæssige forhold ved bedøvelse og slagtning af slagtekyllinger	FVST***	KU og DMR****	FVST	JA

* Københavns Universitet ** Aarhus Universitet *** Fødevarestyrelsen **** Danish Meat Research Institute, Teknologisk Institut

ViD-projekter igangsat i 2011

Projekttitel	Ansvarlig institution	Deltagende institution(er)	Projektansvarlig(e)	Afsluttet
Sammenhængene mellem økonomi og dyrevelfærd på besætningsniveau	KU	FVST, Videncentret for Landbrug	Mogens Lund	JA
Velfærdsøkonomiske konsekvenser af halthed og trædepudesvidninger hos slagtekyllinger i Danmark	KU	Videncentret for Landbrug	Helle Halkjær Kristensen	JA
Validering samt kvalitets- og fremtidssikring af velfærdsregistreringer i svinebesætninger	KU		Nils Toft	JA
Udsætterkørs velfærd og transportegnethed	AU		Peter Thomsen	JA
Halthed og lemmelidelser hos søer på friland	AU	KU	Jan Tind Sørensen	JA
Udpegning af svinebesætninger med bemærkninger ud fra en helhedsorienteret velfærdsvurdering	AU	KU	Tine Rousing	JA

ViD-projekter igangsat i 2012

Projekttitel	Ansvarlig institution	Deltagende institution(er)	Projektansvarlig(e)	Afsluttet
Smertedetektionsskema til malkekvæg	KU	AU	Björn Forkman	JA
Skismaet mellem dyrevelfærdshensyn og smittebekæmpelse i kvægbesætninger	KU	AU	Liza Rosenbaum Nielsen	JA
Har Gult Kort ordningen reduceret velfærden i svinebesætninger?	KU		Helle Stege	JA
Pålidelighed og gyldighed af bidmærker som velfærdsindikator hos mink	AU		Steffen W. Hansen	JA
Brok på transporten – er svin med brok og halebid egnede til transport?	AU		Tine Rousing	NEJ
Er koen klar igen? – adfærd og velfærd hos malkekøer i forbindelse med raskmelding efter mastitis	AU		Mette S. Herskin	NEJ

ViD-projekter igangsat i 2013

Projekttitel	Ansvarlig institution	Deltagende institution(er)	Projektansvarlig(e)	Afsluttet
Sygefravær hos danske rideskoleheste	KU		Maj Halling Thomsen	NEJ
Har 80 millioner danske slagtekyllinger velfærdsproblemer?	KU		Helle Halkjær Kristensen	JA
Anvendelse af sygebokse og kvantificering af halte køers behov i relation til velfærd	AU + KU		Margit Bak Jensen	NEJ
Udegående heste i vinterperioden: Hvilke faktorer har betydning for anvendelsen af læskure?	AU	Rupert Palme, University of Veterinary Medicine, Wien, Østrig	Janne Winther Christensen	NEJ

ViD-projekter igangsat i 2014

Projekttitel	Ansvarlig institution	Deltagende institution(er)	Projektansvarlig(e)	Afsluttet
Halthedsdynamik i danske malkekvægs-besætninger	KU + AU		Anne Mette Danscher	NEJ
Kommunikation om dyrevelfærd på landbrugsskolerne i Danmark	AU + KU		Inger Anneberg	NEJ
Anvendelse af kliniske registreringer fra sundhedsrådgivningen til løbende overvågning af dyrevelfærd – potentiale og faldgruber	AU + KU		Bodil Højlund Nielsen	NEJ
Udvikling og dokumentation af koncept for E-læringsmodul: "(Egen)kontrol af dyrevelfærd i svinebesætninger"	KU		Helle Stege	NEJ
Avl for forbedret velfærd hos racehunde	KU		Peter Sandøe	NEJ

APPENDIKS 3

Væsentlige bestemmelser på dyrevelfærdsområdet i forbindelse med Fødevarestyrelsens kontrol (evt. senere ændringer til bestemmelser er ikke medtaget).

GENERELT, FLERE DYREARTER

- Lovbekendtgørelse nr. 252 af 8. marts 2013 af dyreværnsloven (Dyreværnsloven).
- Bekendtgørelse nr. 324 af 6. maj 2003 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr.
- Bekendtgørelse nr. 324 af 6. maj 2003 om halekupering og kastration af dyr, med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 828 af 7. november 1997 om afhorning af dyr.
- Bekendtgørelse nr. 607 af 25. juni 2009 om forbud mod brug af visse aggregater, halsbånd m.v. til dyr.
- Bekendtgørelse nr. 763 af 24. juni 2010 om egenkontrol med dyrevelfærd.
- Lovbekendtgørelse nr. 873 af 29. juni 2013 af lov om hold af dyr.
- Bekendtgørelse nr. 1365 af 16. december 2009 om hold og fremvisning af dyr i cirkus m.v.
- Bekendtgørelse nr. 300 af 1. juli 1951 om øremærkning af dyr.

BESÆTNINGER, SPECIFIKKE BESTEMMELSER SVIN

- Lovbekendtgørelse nr. 255 af 8. marts 2013 af lov om indendørs hold af drægtige søer og gylte, med senere ændringer.
- Lov nr. 83 af 28. januar 2014 om ændring af lov om indendørs hold af drægtige søer og gylte.
- Lovbekendtgørelse nr. 256 af 8. marts 2013 af lov om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin.
- Lovbekendtgørelse nr. 874 af 29. juni 2013 af lov om udendørs hold af svin.
- Bekendtgørelse nr. 323 af 6. maj 2003 om beskyttelse af svin.
- Bekendtgørelse nr. 545 af 29. maj 2013 om sundhedsrådgivningsaftaler for svinebesætninger.

KVÆG

- Lovbekendtgørelse nr. 260 af 8. marts 2013 af lov om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg.

- Bekendtgørelse nr. 756 af 23. juni 2010 om hold af malkekvæg og afkom af malkekvæg.
- Bekendtgørelse nr. 999 af 14. december 1993 om beskyttelse af kalve.
- Bekendtgørelse nr. 544 af 29. maj 2013 om sundhedsrådgivningsaftaler for kvægbesætninger.

HESTE

- Lovbekendtgørelse nr. 251 af 8. marts 2013 af lov om hold af heste.
- Bekendtgørelse nr. 1016 af 21. oktober 2008 om loftshøjden i hestestalde.
- Bekendtgørelse nr. 1005 af 9. oktober 2008 om udegående heste.
- Bekendtgørelse nr. 125 af 2. februar 2010 om forbud mod brændemærkning af heste.

PELSDYR

- Bekendtgørelse nr. 1734 af 22. december 2006 om beskyttelse af pelsdyr.
- Lov nr. 466 af 12. juni 2009 om forbud mod hold af ræve.
- Bekendtgørelse nr. 1151 af 4. oktober 2007 om opdræt af ræve.
- Bekendtgørelse nr. 261 af 30. marts 2011 om obligatorisk sundhedsrådgivning i minkfarme, med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 1207 af 14. december 2012 om uddannelse m.v. af personer, der er beskæftiget i minkfarme, samt uddannelse af personer, der fører direkte tilsyn med aflivning af pelsdyr i pelsdyrfarme.

ÆGLÆGGENDE HØNER

- Bekendtgørelse nr. 533 af 17. juni 2002 om beskyttelse af æglæggende høner.

SLAGTEKYLLINGER

- Lovbekendtgørelse nr. 687 af 22. juni 2011 af lov om hold af slagtekyllinger.

- Bekendtgørelse nr. 757 af 23. juni 2010 om hold af slagtekyllinger og rugeægsproduktion.
- Bekendtgørelse nr. 245 af 16. marts 2010 om uddannelse og kvalifikationer ved hold af slagtekyllinger.

SLAGTEKALKUNER

- Lov nr. 91 af 9. februar 2011 om hold af slagtekalkuner.
- Bekendtgørelse nr. 658 af 11. juni 2011 om hold af slagtekalkuner.

VISSE DYREARTER

- Bekendtgørelse nr. 116 af 26. februar 2008 om opdræt af fjervildt.
- Bekendtgørelse nr. 754 af 28. juli 2005 om opdræt af hjortedyr.
- Bekendtgørelse nr. 192 af 25. marts 1998 om opdræt af strudsefugle.
- Bekendtgørelse nr. 517 af 19. juni 1997 om tilladelse til opdræt af visse dyrearter.
- Bekendtgørelse nr. 1196 af 10. december 2008 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer inden for opdræt af henholdsvis ræve, fjervildt, hjortedyr og strudsefugle.
- Bekendtgørelse nr. 205 af 18. marts 1997 om forbud mod opdræt af harer i anlæg.

HUNDE OG KATTE

- Lovbekendtgørelse nr. 254 af 8. marts 2013 af lov om hunde.
- Bekendtgørelse nr. 1466 af 12. december 2007 om erhvervsmæssig handel med og opdræt af hunde samt hundepensioner og hundehoteller.
- Bekendtgørelse nr. 627 af 29. august 1991 om halekupering af visse hunderacer.
- Bekendtgørelse nr. 817 af 22. juli 2004 om overdragelse af hundehvalpe.
- Bekendtgørelse nr. 1025 af 29. oktober 2009 om overdragelse af kattekillinger.

TRANSPORT AF DYR

- Rådets forordning (EF) nr. 1/2005 af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter (Transportforordningen).
- Bekendtgørelse nr. 1729 af 21. december 2006 om beskyttelse af dyr under transport, med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 674 af 14. juli 2003 om beskyttelse af dyr på samlesteder og andre samlinger af dyr.
- Bekendtgørelse nr. 1728 af 21. december 2006 om uddannelse i transport af dyr.
- Vejledning nr. 145 af 21. december 2006 om Rådets forordning (EF) nr. 1/2005 af 22. december 2004 om beskyttelse af dyr under transport og dermed forbundne aktiviteter m.v.

SLAGTNING OG AFLIVNING

- Rådets forordning (EF) nr. 1099/2009 af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet (Aflivningsforordningen).
- Bekendtgørelse nr. 135 af 14. februar 2014 om slagtning og aflivning af dyr.
- Lovbekendtgørelse nr. 258 af 8. marts 2013 af lov om forbud mod slagtning og aflivning af drægtige produktionsdyr og heste i den sidste tiendedel af drægtighedsperioden.
- Bekendtgørelse nr. 902 af 4. september 2012 om uddannelse af personer, der beskæftiger sig med aflivning af dyr og dermed forbundne aktiviteter på slagteri.
- Bekendtgørelse nr. 1207 af 14. december 2012 om uddannelse m.v. af personer, der er beskæftiget i minkfarme, samt uddannelse af personer, der fører direkte tilsyn med aflivning af pelsdyr i pelsdyrfarme.

APPENDIKS 4

Metode for dataopgørelser

Opgørelserne i tabellerne er fremkommet ved udtræk af data registeret på kontrollen foretaget af Fødevarestyrelsen og politiet. Det skal bemærkes, at data kan ændre sig over tid, idet der efterfølgende kan foretages rettelser på grund af indtastningsfejl, forsinkede opdateringer, nye afgørelser mv.

BESÆTNINGSKONTROL

I dyreartstabellerne for velfærdskontrollen i besætninger er sammentællingen af kontroller opgjort pr. ejendom (CHR-nr.) inden for hver dyreartsgruppe. Der kan kontrolleres flere besætninger på den samme ejendom med samme dyreartsgruppe, hvilket opgøres som én kontrol.

Når der kontrolleres flere besætninger med samme dyreartsgruppe på en ejendom, kan det ske, at der i begge besætninger er overtrådt samme kategori, eksempelvis kategorien "Dyrene behandles ikke forsvarligt". Disse to overtrædelser vil tælle som én overtrædelse, da der tælles pr. ejendom. I de tilfælde, hvor der i den ene besætning er givet en politianmeldelse i den pågældende kategori, og i den anden besætning – på samme ejendom – er givet en indskærpelse, tælles de hver for sig under de respektive sanktionstyper.

TRANSPORT

I tabellerne med kontrolresultater for transport er kontrollerne opgjort pr. transportkontrol. Overtrædelser fundet på en enkelt transportkontrol af levende dyr kan have flere implicerede parter, eksempelvis transportør, besætningsejer og chauffør. De modtager alle en kontrolrapport vedrørende den samme transport, men det tælles kun som én transportkontrol. De implicerede parter kan endvidere i nogle tilfælde modtage forskellige sanktioner for den samme overtrædelse. I disse situationer er sanktionen for den pågældende transport kun talt med én gang, og er der givet en indskærpelse og en politianmeldelse til hhv. transportør og besætningsejer for overtrædelser vedrørende de samme dyr, tælles det som én politianmeldelse.

SLAGTERIER

For velfærdskontrollen på slagterier er resultaterne opgjort som antallet af indskærpelser, påbud og politianmeldelser, der er givet for overtrædelser af kravene til indretning af slagterierne, opstaldning af dyrene, personale samt bedøvelses- og aflivningsudstyr.

APPENDIKS 5

Offentlige dyrevelfærdskontakter

FØDEVAREMINISTERIET

Kontorchef Karen Lorenzen
Dyrevelfærdsenheden, Center for
Fødevare- og Dyrevelfærdspolitik
Ministeriet for Fødevarer,
Landbrug og Fiskeri
Slotsholmsgade 12
1216 København K
Tlf.: 33 92 33 01
E-mail: dyrevelfaerd@fvm.dk

FØDEVARESTYRELSEN

Veterinærdirektør Per Henriksen
Stationsparken 31-33
2600 Glostrup
Tlf.: 72 27 69 00
fvst.dk/kontakt

VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRD

Kontor for Dyrevelfærd og
Veterinærmedicin
Stationsparken 31-33
2600 Glostrup
Tlf.: 72 27 69 00
fvst.dk/kontakt

KØBENHAVNS UNIVERSITET

Instituttleder Hans Henrik Dietz
Institut for Produktionsdyr og Heste
Det Sundhedsvidenskabelige Fakultet
Højbakkegård Allé 5
2630 Taastrup
Tlf.: 35 33 29 38
E-mail: iph@life.ku.dk

AARHUS UNIVERSITET

Instituttleder Klaus Lønne Ingvartsen
Institut for Husdyrvidenskab
Blichers Allé 20
Postboks 50
8830 Tjele
Tlf.: 87 15 60 00
E-mail: anis@au.dk

Fødevarestyrelsen

Stationsparken 31-33
2600 Glostrup
Tlf.: 72 27 69 00
fvst.dk/kontakt
www.fvst.dk

KORT OM VIDENCENTER FOR DYREVELFÆRD (ViD)

ViD's formål er at bidrage til forbedring af dyrevelfærden i Danmark ved at:

- Foretage databaseret dokumentation af dyrevelfærdstilstanden i Danmark
- Formidle viden om dyrevelfærdstilstanden til sine interessenter
- Iværksætte projekter på identificerede problemområder inden for dyrevelfærd
- Skabe netværk i ind- og udland

ViD er et samarbejde mellem:

- Fødevarestyrelsen
- Fødevareministeriet
- Københavns Universitet
- Aarhus Universitet